

Franckesche Stiftungen zu Halle

Salomonis, Regum hominumque, peccati labe laborantium, sapientissimi, Proverbia & Ecclesiastes

Breithaupt, Joachim Just

Magdeburgi, 1717

VD18 11104074

Vanitas, Seu Stultitia, Per Salomonis Ecclesiasten (Koheleth Trimphata).

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permission, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-216270

VANITAS,
SEU
STULTITIA,
PER
SALOMONIS
ECCLESIASTEN
(KOHELETH)
TRIUMPHATA,

D. MART. CHEMNITIUS,
Harmonia Evangelistarum Cap. LI. septimam peri-
copam finiens, in MATTHÆI VI, 24. &c.

HAnc quæstionem Salomo in Ecclesiaste prolixè explicat. Totus mundus personat querelis, de difficultatibus & miseriis hujus vitæ. Et verum est: propter peccatum hæc vita subjecta est spinis, tribulis & sudori vultûs. Sed, quasi hæc communes difficultates & miseriæ non sufficerent, mortales sibi ipsis plures & graviores accersunt & cumulant; & ipsam felicitatem, qua Deus exilii hujus difficultates temperatas esse voluit, perturbant. *Hoc inveni*, inquit Ecclesiastes cap. 7. v. 30. *quod Deus fecerit hominem* *rectum, planum*: hoc est, certam & planam viam laborandi, & ferendi communes difficultates, quæ obijciuntur, præscripsit: sed ipsi, ab hac via declinantes, multas & varias calamitates sibi accersunt; idque tunc, cum maximè volunt ingeniosi, prudentes & industrii esse.

Hoc enim significat proprietas vocabulorum: *Quid*, inquit, *habet homo de universa labore suo & afflictione spiritûs, qua sub sole cruciatur? Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem requiescit; comedit in tenebris, in curis, ærumnâ & tristitiâ. Hoc itaque visum est mihi bonum; ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitiâ ex labore suo. Hæc enim est pars illius. Sed & hoc video datum de manu Dei esse.* &c.

Quia igitur soli pii hoc possunt: ergo non spiritu tantum in cœlestibus beati sunt, sed & in externa hac vita felices esse possunt, nisi sibi ipsis felicitatem hanc perturbent. sicut inquit *Psalmus 127. vers. 2.* *Manè surgunt, serò quiescunt, & comedunt panem laboris. Dilectis verò suis Deus concedit necessaria, quasi in somno.* &c.

Ex illis verò, quæ hætenus dicta sunt, colligi potest, quomodo homines partem felicitatis suæ in hac vita, sicut Salomon

Iomon loquitur, plerumque perturbent, & accersant sibi infinitas ærumnas. Et ex antithesi ostenditur doctrina, quomodo pii vitam ita possint instituere, ut in communibus vitæ hujus difficultatibus aliquam mitigationem, & in tenui etiam fortuna aliquid tranquillitatis, gaudii & lætitiæ, in hac vita habere possint.

Præcipua autem capita hæc sunt. I. Verbum Dei cuique in sua vocatione præscribit laborem & diligentiam; & communes difficultates, quæ in hoc cursu obijciuntur, mitigat, ac jubet tolerari. Homines verò, vel in ipsis necessariis negotiis, multas, varias & mirabiles practicas (ut uno verbo dicam) excogitant, vel πολυπραγμοσύνη peregrina & non necessaria negotia sibi accersunt. Et hinc difficultates multò plures & graviores oriuntur, quàm ex justis & necessariis laboribus.

Secundum. Anxiâ solitudine de eventu & successu animi maceramus, & spiritum affligimus: cùm tamen staturæ suæ, quam Deus cuique definivit, nemo vel unam palmam, omnibus suis maximè anxiis solitudinibus, adjicere possit. Huc pulcherrima sententia Pauli 1. Tim. 6. v. 9. referatur.

Tertium. Illa sorte, quam Deus cuique dispensat, nolumus esse contenti, & eâ placidè frui: sed tumultuamur πολυπραγμοσύνη, suscipientes πάρεργα non necessaria & periculosa, ingerimus nos alienis vocationibus, curis nos conficimus, ut præsentī felicitate non possimus frui; & tamen ultra mensuram fortunæ, quam Deus nobis determinavit, progredi non possumus.

Quartum. Non tantùm occupamur præsentibus, ut illa rectè disponamus, sed de futuris & procul absentibus solliciti sumus: non, quoad laborem & providentiam; hoc enim rectè fit, quando in præsentī curamus ea, quæ in futurum sunt necessaria: (sicut Joseph futuris septem annis sterilitatis providet. Ita Christus habuit oculos, ad crastinam sui & suorum

necessitatem. Ira & Apostoli Actor. II. v. 29. propter imminuentem famem procurant in futurum necessaria) sed, quoad eventus futuri temporis, & propter illam imaginariam phantasiā de futuris eventibus, præsentia negotia non recte disponimus. Et si qua se offert felicitas, illam turbamus, ut eā tranquillè non possimus frui.

Contrà verò Scriptura, quæ non vult, ut extra vocationis metas, per infinitas ambages, solitudine de futuro evagemur, & nos excruciemus, tradit regulam pulcherriam: *Quicquid manus tua invenerit, hoc facito.* (Coh. IX, 10.) Vel, sicut veteres dicunt: *Tu præsens cura, Domino committe futura!* Et satis se offeret difficultatum & miseriarum; ut non opus sit, ex futuris petere æumnas. Crastinus enim dies, quando venerit, afferet secum, cuique in suā vocatione, suas curas & difficultates. Et sanè satis onerata est miseriis hæc vita, ex maledictione propter peccatum: ut non opus sit, alias plures accersere. Nobis igitur hoc imputemus, non de inhumanitate Dei conqueramur. Et Christus eleganter, per prosopopœiam, facit ipsum diem quasi queritantem; cum satis aliās oneris habeat, quod præterea à nobis superfluis solitudinibus oneretur & affligatur. *Crastinum* more Scripturæ non tantum significat diem, qui mox insequitur præsentem; sed tempus futurum etiam remotius. *Κακία* hoc loco significat, non malum culpæ, sed malum pœnæ: hoc est, afflictionem, seu quod durum, asperum, adversum, triste est. *עַר* enim utrumque significat, & malum culpæ, & malum pœnæ. Et Scriptura ideo uno vocabulo utrumque notat, ut sit commonefactio, quod afflictiones propter peccatum ingressæ sint in mundum. Græci etiam interpretes hoc imitati sunt; & malum non tantum culpæ, verum etiam malum pœnæ, reddiderunt *κακία*, 1. Reg. 6, 2. Reg. 24. 3. Reg. 11. 2. Par. 3. & quidem Nehem. 1. *πονηρία* in hac significatione reddiderunt.

Ec-

ECCLESIASTÆ
EPICA METAPHRASIS,
CUM
ARGUMENTO ET PARALLELISMO
CAPITUM.

CAPUT PRIMUM.

INTROITUS. *Autor est Salomō, tanquam Ecclesiastes; per quem Sapientia evocat unumquemque ex universā mundi vanitate, ad finem, seu statum Creationis recuperandam, sicut in rectitudine, seu veritate imaginis DEI, h. e. unione cum Creatore intimā: ut centrum libri indicat VII, 30. ubi & usus doctrina ostenditur in eo versari, ut hujus rei interpretatio teneatur, exerceatur; VIII, 1. accipienda ab ipso CHRISTO. Job. I, 18. Intentissima querela, de vanitate universali, designat thematicam judicalem moralitatem; 2. expositam interrogatione: 3. quā negatur, in humanis laboribus verum premium posse inveniri; ac contenditur implicite, permanens summumq; bonum querendum esse aliter. TRACTATIO PRIOR: atque hæc magis remota. Caput I. incipit demonstrare, quomodo vanitatis moralis, stultitiæ, peccati, [vid. VII, 30. Eph. IV, 17, 18.] effectus pœnalis, physicus, [tanquam consequens judiciale] non modò in hominibus, sed quoque [materialiter] in rebus omnibus, humano generi subordinatis, sit corruptio, vicissitudo, calamitas; h. e. vanitati subiecta creatura. Rom. VIII, 20. Quā conditione Sol, Venus, Mare, durant diutius, quàm Homo: 3. -- 7. qui, ut causa meritoria, experitur damna; laborans inquietā sensuum appetitione, arrogantia, & ambitionis, & radii plenissimā. 8. -- 11. Experientia Salomonis. 12, 13. Hic enim, omnibus abundans, nihil denique in depravata nature usu communi invenire potuit, nisi vanitatem erummosissimam, atque impotentissimam. 14, 15. Etiam si verò incomparabilem acquisiverit sapientiæ ac scientiæ apparatus, nec labori pepercerit: eò certior factus est tamen, quòd eventus quoque, vel optimus, hic versetur in*

Ee ;

mole-

molestia, conjuncta cum doloribus infinitis; 16, 17, 18. nisi remedium accesserit Evangelicum, reducens ad pristinum finem.

INTROITUS.

Unc age, nunc etiam, quæ *Rex*^a, idemque
Sacerdos;
Quæ Salomo, rex ille fatus Davide; Sa-
cerdos^b

Fratribus è multis unus, solusque paterni
Imperii Solymorum hæres; verissima dicta^c.
De *Vano* cecinit, Latii cantabimus ore.

2. Sat rebus studiisque datum. Vanum omnia inane
Sunt, heu! Myſta inſit^d: vana, heu! vanum omnia
inane^e!

3. Quid

PARALLELISMUS CAPITIS I.

(a) *Inf. 12. Prov. I, 1. XXV, 1. XXXI, 1.* (b) *vid. 2. 12. XII, 8, 9, 10. ubi Koheleth est Concionator, Ecclesiastes, nomen proprium viri; terminationis fœmininæ significationem non usurpans: quam tamen aperio constructionis usu retinet VII, 27. ut sit convocatrix seu predicator Sapiencia, tanquam innuens, se ipsam in hoc libro per Salomonem interpretem docere. conf. Prov. VIII, 1. Matth. XXIII, 37. Luc. XI, 49.* (c) *XII, 11. Pr. I, 6.* (d) *VI, 3.* (e) *inf. 14. III, 19. V, 6. VII, 6. XII, 8. Pr. XIII, 11. XXI, 6. XXXI, 30.* AUGUSTINUS, in *Ps. IV.* illa: Quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium? Ut quid vultis beati esse de infimis? Sola veritas facit beatos, ex quâ vera sunt omnia. Nam vanitas est vanitatum, & omnia vanitas. Ut quid ergo temporalium rerum amore detinemini? ut quid, tanquam prima, extrema sectamini? quod est vanitas & mendacium. Cupitis enim permanere vobiscum, quæ omnia transeunt, velut umbra. De fine hujus querelæ, *conf. inf. 18. y.*

3. Quid tandem superest homini? quæ commoda *f* perstant?

Quodque bonum ex omni, quem quis sub sole & labore

Exercere diu, res si mortalibus ulla

Estque manetque diu, miro certavit amore?

TRA.

(f) II, 11. 13. III, 9. V, 8. 10. 15. VI, 11. VII, 12. conf. Matth. V, 47. (g) inf. 9. 14. II, 11. 17, 18, 19, 20. 22. III, 16. IV, 1. 3. 7. 15. V, 12. 17. VI, 1. 5. VII, 1. VIII, 9. 15. 17. IX, 3. 6. 9. 11. 13. X, 5. conf. Ps. CIV, 22, 23. GEIERUS, in h. l. Crebra hæc phrasis; ad denotandam, totius hujus mundi aspectabilis, universalitatem, itemque vitam sub sole mundanam: ubi tanquam in exilio, non supra solem in cælo, sed sub sole degimus, planè mutabiliter, ad morem caterorum sublunarium. Nec malè ABEN-ESRA: Corpus, & corporeus labor, est sub sole: animus, sive spiritus, ejusque labor [spiritualis] est supra solem; quia à DEO originem habet; & ad Eum redit. c. XII, 7. conf. BASILIUS Hexaem. c. VI. ARNDTIUS, de Vero Christianismo l. IV, c. I. & IV. 1. II, c. LVIII. quomodo intelligendum, quod dicitur; Sapiens dominabitur astris: nempe, quia & quatenus hic sub Christo est, sole justitiæ, Malach. IV, 2. Quo respectu AMBROSIIUS, in Ps. CXVIII. seu CXIX, 90. ipsa hæc verba & sequentia, transferens à vanitate ad veritatem, explicat spiritualiter: *Quæ abundantia spirituali homini, laboranti sub sole justitiæ? Et subjecit Ecclesiastes: Generatio vadit, & generatio venit. Vadit generatio: quia divites eguerunt & esurierunt. Qui antea abundabant gratiâ, postea tamen propter perfidiam suam egere cœperunt. Qui autem pauperes erant populi nationum, jam per fidem Christi satiantur & abundant; sicut scriptum est: Edent pauperes, & saturabuntur. Audierunt enim dicentem 1. Cor. I, 5. Abundantes in omni verbo; non in pecuniis utique, non in auro & argento; sed in omni verbo, inquit, & cognitione. Et 2. Cor. VIII, 2. ait: in divitiis simplicitatis. He divitiæ sunt salubres: nam copię seculares salutem asferre non possunt. Qui autem habuerit abundantiam spiritualem,*

TRACTATIO PRIOR,

VII, CAPITA COMPREHENDENS.

4.

ATas ætati succedit: truditur ipsa
 Lux hodierna horis instantibus. Interit, ecce!
 Atque abit^b è vivis gens: una; atque altera,
 nascens,

Im-

hujus terra fructifera stat in seculum, bene fundata radice virtutum: vel anima, bonos utique germinans fructus; vel caro, nullis cupiditatibus mobilis ad prolapsionem. Hanc terram circuit sol justitiæ salutaris, de quo scriptum est: Et oritur sol, & occidit, & in locum suum irabit. E quibus omnibus intelligitur: quoties querelam acuit Ecclesiastes dictione hac, sub sole; ipsum revocare animos ad spiritualia atque æterna, quæ supra solem hujus mundi, ac sub sole justitiæ versantur. (h) XII, 5. (i) Pr. XXVII, 24. HIERONYMUS, in h. l. Aliis morientibus, nascuntur alii: &, quos videras, non vides; incipis videre, quos non videras. Quid hac vanius vanitate, quam, terram manere, quæ hominum causâ facta est; &, ipsum hominem, terræ dominum, in pulverem repente dissolvi? id quod fit propter abusum, telluri illatum ab Adamo. conf. inf. 13. CHRYSOSTOMUS, in Matth. c. XXIV. hom. 78. Ostende mihi secularis studii finem: sed, non potes. Vanitas enim vanitatum, & cuncta vanitas sunt. Proficiscamur ad sepulchra: Ostende mihi patrem; ostende uxorem tuam! Ubi est, qui purpurâ induebatur, qui vehiculo ferebatur, qui exercitus ducitabat, qui coronâ militum cingebatur, qui lictoribus munebatur, qui alios cadebat, alios in carcerem detrudebat, qui, quos volebat, interimebat, & liberabat similiter, quos volebat? Nihil video, nisi putrida ossa, & vermes, & araneam: omnia illa pulvis, omnia fabula, omnia somnium, umbra, narratio nuda, & imago: immò verò nec imago; imaginis quippe effigiem videmus, hic autem nullam effigiem perspicere possumus. Atque utinam hic omnia mala terminarentur! &c.

Improvisa venit: tellus at^k, mater ut alma,
Stat, stetit, ac stabit, sua plura in secula^m durans.

5. Mundi oculus splendens oritur, splendensque videtur
Occidere; & repetit, sua per vestigia, anhelans,
Natales rapido igne suos: quâ is sorte, dierum
Annorumque, etiam præstat viventibus ægris;
Extremæque spei accelerantia lucra figurat.
6. Nam curru ut rediit surgente, reversus ad Austrum,
Circuit ad Boream: mora nec tenet ulla volantem.
Hic cursus Phœbi. sequitur quem flatibus acer
Æolus, huc illuc vadens: gyrumque frequentat,
Æquora & arva simul verrens, simul, omnia circum,
Circuitus iterans; ventoque revisit eosdem.

Ff

7. Ten-

(k) II, 14. V, n. VII, 23. VIII, 5. IX, 15. (l) II, 9. VIII, 3. (m)
Prov. VIII, 23. XXII, 28. (n) II, 20. conf. VII, 24. IX, 14.
(n) conf. 8. IV, 6. XI, 5. (n) AMBROSIUS, supra cit. loc.
pergit. Ipse Oriens illuc vadit ad Austrum, & gyrat ad Aquilonem:
gyrando gyrat spiritus, & in gyros ejus convertitur spiritus. Oritur
sol iustis; occidit autem iniustis: oritur tranquillitati piæ mentis, occidit
iracundia. Unde ait: Sol non occidat super iracundiam vestram! Hinc po-
test colligi, quia [& sol justitiæ] iisdem oritur & occidit, quorum & vitia
sepeliat, & illuminet gratiam. Mortuus est enim peccato, ut Deo viveret:
hoc est, peccato sumus in illo mortui, ut Deo in perpetuum viveremus. Vi-
de ipsum mysterium prænunciatum. Et oritur, inquit, sol & occidit, & in
locum suum trahit. hoc est, quod ait Dominus: Cum exaltatus fuero,
omnia traham ad me ipsum. Traxit enim ad se omnium studia, ut vel
peccata nostra crucifigeret, vel bonum ingenium ad justitiam provocaret. Ad-
verte, quemadmodum trahat ad se: Pater, volo, ut, ubi ego sum, & isti

7. Tendit ad Oceanum, patrem rerum, omnis & amnis,
Torrentesque omnes: quanquam haud explebitur
iste.

Flumina spontè locum^o recolunt, volventibus^p undis,
Unde ortûs habuere suos; redeuntia in orbem.

8. Atque ita perpetuâ vertigine cuncta^q fatigans
Urget ubique labor, non enarrabilis unquam.
Supplicium tantum, proprium sibi, sentit Adamus!
Insatiata^r acies visûs, quò plura tuetur^s,
Ardet eò magis, hæc lustrare, & plura: nec auris

Est

*sint mecum. Et ad latronem ait: Hodie mecum eris in Paradiso. Ad-
verte, quomodo omnia trahat. Exaltatus est in cruce, & totus credidit
mundus. Ipse Oriens, inquit, vadit ad Austrum, & gyrat ad Aquilonem.
Ille utique Oriens, qui ait, Oriens nomen est mihi, qui semper oritur piis,
nunquam occidit. Ipse oriens populo Hebræorum ad Austrum ivit, ad mol-
liorem populum, luxuriâ magis ferventis corporis lubricum, quàm impietatis
immanitate prædurum: aut certè ad nobiliorem plebem, quæ erat genus ele-
ctum, vendicans sibi patriarcharum prosapiam. Sed, quia perseverabat in
vitiis, nec emendabat errorem: ideo sol justitiæ gyravit ad gentes, quæ antè
eloquiis cælestibus defraudatæ, immanes & ignobiles habebantur. Aquilo
enim gravis ventus, & populi nationum. Sed, qui erant graves antè perfi-
diâ, nunc super aquilas leviores facti sunt fide atque pietate; postquam ve-
nit, qui diceret: Ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente con-
gregabo te: dicam Aquiloni, adduc; & Africo, ne prohibeas. Et in Evan-
gelio: Venient ab Oriente & Occidente, ab Aquilone & Austro; & recum-
bent in regno DEI. Et ecce sunt novissimi, qui erant primi: & sunt primi,
qui erant novissimi. (o) conf. XI, 3. (p) conf. Pr. VIII, 28. XXX, 29.
(q) conf. 10. VI, 11. VII, 8. XII, 14. Prov. XXV, 2. f. (r) V, 9. Pr. V, 10. q.
XXVII, 20. XXX, 15, 6. (s) V, 10, VI, 10, conf. Ps. XLII, 3.*

Est super auditis placidâ contenta quiete.

9. Quod ^s fuit, illud idem est ^t iterumque iterumque futurum.

Nam quid ^s gestum usquam, quod non ausura sit
olim

Posteritas itidem? Nova res ^q, haud ulla sub astris.

10. Fortè aliquid fiat, de quo quis dixerit: ecce!

Ecce, novum! sed enim certè id jam ⁿ prisca tulerunt

11. Secula. Multum adeò casus mutabilis ævi

Rettulit in tenebras, memor ^x ut mens nulla supersit:

Multa & præsentis peragunt, quæ fortè minores ^j

Celabit nox atra filens, quasi nulla fuissent.

12. Mysta equidem Solymus, rex ^z Israelis ab alto

Numine firmabar; cùm mox sapiente ^a locavi

13. Cor ^b totum in studio, ut disquirens ^c singula recto

Ordine ^c digerere, aut investigare ^d valerem,

Quicquid versatur radiante sub ætheris aulâ.

Ee 2

Nem-

(s) III, 15, 22. VI, 10. VII, 24. VIII, 7. X, 14. (t) II, 23. III, 15. (t)
conf. IX, 9. 15. c. GLASSIUS Philol. S. lib. III. tr. 3. can. 23. Pr. X, 24.
XII, 12. (u) II, 12. 16. III, 15. IV, 2. VI, 10. IX, 6. (x) II, 16. n. IX,
5. 15. XI, 8. XII, 1. Pr. X, 7. (y) V, 3. Pr. V, 4. i. (z) sup. 1. a. (a) ad-
verbialiter: ut II, 21. IV, 12. VI, 4. VII, 23. IX, 17. Pr. XXIII, 31. XXXI,
26. (b) inf. 17. VII, 9. 16. Pr. XIV, 33. m. XXIV, 32. (c) conf. VII, 25.
Pr. XI, 27. y. (c) II, 21. c. IV, 4. V, 10. IX, 17. XI, 6. Pr. II, 9. m.
XXIII, 31. XXXI, 19. n. (d) II, 3. VII, 25.

Nempe, mali hanc molem / Nemesis Divina repen-
dens

Imposuit lapsis, quâ sollicitentur abundè.

14. Viderat omne genus factorum operumque, creati

Quæ mundi in terris monstrantur luce diurnâ;

Viderat / omne palam mea mens: verum, ecce! quid
ima

Perspexit? didicit, quod sint vanum omnia inane;

Quæque videbantur spondere insignia nostro

Pabula spiritui, tantum labor improbus illa

Existant, nimis animum absumentia curis ^b.

Talia sunt, homines quæcunque, sine auspice Verbo,

(Quippe salus tuta hinc nativo è fonte refurgit)

15. Con-

(e) II, 21. V, 12. VI, 1. VII, 14. VIII, 6. IX, 3. 12. XII, 1. (f) II, 23. 26.

III, 10. IV, 8. V, 2. 13. VIII, 16. Pr. III, 34. g. conf. sup. not. ad 4. i.

(f) HIERONYMUS. Pulchrè, causâ præmissâ, à Deo data distensio est.

Quomodo etiam in epist. ad Rom. I. scribitur: Propter quod tradidit eos Deus

in passiones ignominie. Et iterum: Propter quod tradidit eos Deus in re-

probum sensum, ut faciant, quæ non oportet. Ac deinde: Propterea tra-

didit eos Deus in desideria cordis sui, in immunditiam. Et 2. ad Thessaloni-

censes II. Propterea mittet eis Deus operationem erroris. Et primò causa

ostenduntur, quare vel passionibus ignominie, vel sensui reprobo, vel cordis

sui desideriis concedantur, aut quid fecerint, ut operationem erroris acci-

piant. Ita & in presentiarum idcirco Deus distentionem malam dedit ho-

minibus, ut distendantur in eâ: quia prius sponte suâ & propriâ voluntate

hec vel illa fecerant. — Non est causa distentionis in DEO: sed in illo, qui

sponte suâ ante peccavit. Ibid. ad c. II. v. ult. (f) II, 24. III, 10. 16. IV, 15. V,

12. 17. VII, 1. 15. 27. (g) sup. 2. respicitur, (h) inf. 17. II, 11. 17. 26. IV, 4.

16. VI, 9. conf. II, 22.

15. Confectantur humi. Sine Eo nil denique pravum,
Perversumⁱ, aut lævum, in rectum dextrumque re-
fertur^k:

Defectum^l fors nulla potest supplere putando^m.

16. Tandem ego, cordeⁿ avido meditans, mecum ipse
loquebar:

Hem! mihi quid restat, quò non solertia, magnis
Conspicuisque meis pridem successibus aucta,
Creverit^o? ante alios quærens attentior omnes,
Ante meos fasces Solymis qui jura dedêre;
Non paucas^p penetro, recolendas atque sciendas,

17. Cognitionis opes. Neque enim requievit ab orsis
Mens mihi: sed, totam assuetus defigere in unâ
Indagandi operâ, studui cognoscere passim,
Quod sapientis opus; contraque & devia^q stulti,
Qualibus & fatuis cœptis^r deliret ineptus.
Ast meus, assiduâ quævis indagine scrutans,
Spiritus agnovit, sibi & inde arefcere pastum^s.

18. Multa^t ærumna^u subest, si cui sapientia multa:

Ff 3

Do-

(i) XII, 3. (k) VII 13. XII, 9. (l) IV, 8. & prim. VI, 2. x. IX, 8. l. Pr.
VI, 32. x. X, 21. XXVIII, 16. 22. (m) V, 9. (n) sup. 13. b. (o) II, 4.
Pr. XXV, 27. (p) II, 7. V, 6. 16. VI, 11. VII, 16. IX, 18. (q) II, 2. 12.
VII, 25. IX, 3. X, 13. (r) II, 3. 12, 13. VII, 25. X, 1. 13. (s) sup. 14. b.
IV, 16. (t) Pr. XIII, 23. n. (u) II, 23. VII, 3. XI, 10. Pr. XII, 16. XVII,
25. XXI, 19.

Doctrinæ varios quisquis cumulare laborat
 Thesauros; queritur, varios se augere dolores^x,
 Se nisi munierit cœli medicamine largo^y.

CAPUT SECUNDUM.

Idem Salomo, constitutus inter res vanissimas, periculum olim fecerat tranquillitatis acquirendæ, saltem sibi, ut possessori; neque id uno, sed diversis modis. Et quidem lætitiâ primùm, magis effusâ: quam quieti adversam esse, agnovit illicò. 1, 2. Tum moderato vini usu, conjuncto cum agnitâ differentiâ humanæ sapientiæ & stultitiæ, sedulò scrutandâ: unde tot operæ artificialia consequuta sunt. 3.--10. Veruntamen hæc omnia, reperta sterilia: quoniam post se nihil relinquunt, tantis laboribus dignum. 11. Etiam si idcirco facillè manifestum fieret, sapientiam stultitiâ multò præstantiorem existere: nihilominus videbatur, eventus ultimus in hæc vitâ, post conatus præstantissimos, sapienti obtingere nullus alius, quàm qui stulto accidit; præsertim in eo, quòd heroum filii plerumque sunt degeneres. 12.--23. Quas ob causas confectum iterum est, neque hilaritatem per se, neque sedulitatem per se, neque utramque unâ, sic consideratam, hominem reddere felicem posse; nisi DEI O M. beneficio accesserit gratia Spiritûs sanctissimi: utpote qua demum instauratur animus ita, ut hic coram DOMINO integer, atque idoneus habeatur, in quo pax verè

(x) II, 22, 23. HILARIUS Episc. in Pf. CXXVI. §. 13. ad verba: Qui apponit scientiam, apponit dolorem. Quum enim veritatis cognitio voluntatem nostram ad profectum consequendæ utilitatis infliget; naturæ autem consuetudo voluntatem, scientem, se proficere oportere, detineat: profectus scientiæ, profectus doloris est. In tantum enim se per naturam detineri dolet, in quantum naturam sibi per cognitionem intelligit relinquendam. (y) ATHANASIUS, synops. Script. S. lib. 15. Per id, quòd omnia vanitatem dicit, futurorum bonorum æternitatem significat. Quapropter & omnia transcendens, hortatur, ut æternorum memoriam servemus, & sciamus, futurum aliquando, ut mundus hic præsens finiatur. Add. notata ex eodem ad IX, 1. a. XII, 3. 14. atque ex AUGUSTINO, ad VIII, 14.

verè divina resideat; quique, anxii & profani in locum, tanquam melior, non immeritò surrogetur. 24.--26.

INstiti y ego; ambiguus scissâ dum mente, volutans
Fortunæ morumque vias, fausta obvia tento y:

Eja age z, lætitiæ suavissima gaudia carpas

O cor dulce meum! sic te explorare, juvabit.

Experiare bonum in vitâ, videasque^a fruendo!

Ecce autem! quid multa? etiam vanum illud inane^b.

2. Extemplò dixi, de risu^c: insanus^d aberras,

Optima perturbans! &, de dulcedine sensûs:

En, quid agis^d?

3. Rursum in melius mea sensâ reflecto^e,

Cer-

PARALLELISMUS CAPITIS II.

(y) Conf. I, 16. (y) VII, 23. (z) IX, 7. c. Pr. VI, 6. (a) inf. 14. i. III, 12, 13, 14. 22. VII, 14. IX, 9. Pr. I, 4. b. (b) inf. 11, 15, 17, 19, 21, 23, 26, I, 2. e. (c) VII, 4, 6, 7. X, 19. oppos. VII, 3. conf. Pr. XIV, 13. a. XX, 1. (d) inf. 12, 13. I, 17. (d) BERNHARDUS, de modo benè vivendi. *Audi sapientissimi Salomonis verba: Risum, deputavi errorem; & gaudio dixi: quid frustrâ deciperis? Error dicitur, quando aliud debet fieri, & aliud fit. Tunc ergò fit error, quando ille, qui debet plorare, ridet. Ideò risus dicitur error, quia, dum quisque ridet, diem mortis suæ ipse in mente suâ non habet. Verè frustrâ decipitur, qui in temporalibus gaudiis gaudet & letatur. Decipiuntur, qui gaudent in prosperitatibus hujus seculi: quoniam, si diem mortis suæ ad memoriam reducerent, prius peccata sua plorarent, quàm de rebus vanis riderent. Qui de rebus vanis rident, si mala, que passuri sunt, in mente haberent, non riderent, sed lugerent. Unde etiam Salomon ait Pr. 14. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupabit. (e) conf. I, 13. c. d.*

Certus, amare jugum haud fallax: & carnis honorem
 Sustentare quidem vini ^f tolerabilis usu;
 Attamen, ut superem vitium virtute, nec hujus
 Addubitem formam discernere ab indole turpi.
 Hinc predo magis atque magis, quo denique pacto
 Seria stultitiæ & fuga sit sapientia prima;
 Quidque sub axe ^b bonum, non vanescentibus ausis,
 Humanæ soboli ⁱ, quâcunque in parte dierum ^k.

4. Auxi hinc regalis fortunæ dona per artem:
 Splendida facta operum ^k magnum ac memorabile

nomen

Mox pepêrere mihi. Construxi augusta domorum;
 Culmina. plantatur quàm plurima vinea ^m regi;

5. Flos, olus, herba tenax hortorum: atque arbor a-
 mcœna

In Paradisorum ⁿ septis, lignique feracis

6. Omne genus. nec non piscinas ^o condere jussi,

Irri-

(f) IX, 7. X, 19. Pr. IV, 17. f. VI, 32. x. XXXI, 4. (g) conf. 2. d. I, 17. r.
 (h) I, 13. III, 1. conf. I, 3. g. (i) inf. 8. I, 13. VIII, 11. Pr. VIII, 31. u.
 (k) V, 17. VI, 12. (k) conf. I, 16. o. (l) VII, 4. Pr. IX, 2. 14. (m) Pr.
 XXIV, 30. XXXI, 16. Cant. II, 15. VIII, 11. (n) Cant. IV, 13. (o) AM-
 BROSIUS, lib. de Isaac & animâ. De naturalibus habes in Ecclesiaste
 dictum: Feci mihi piscinas aquarum, ad irrigandum ex his saltem
 germinantem. Neque te moveat, quòd pro puteo piscinas posuit: quia
 & Moyses puteum latitudinis dixit, eò quòd à solitudine omni & angustiis
 solvitur, qui mundum hunc piâ mente transcenderit. Non immerito ergò

Irriguum ut biberent arbuti germina fontem.

7. Ancillas servosque, domûs & pignora, vernas,
Nutrivi; pluresⁿ pecudes, pecudumque magistros,
Atque armenta boum, quàm quisquam aluisse re-
fertur

Illorum, me, qui Solymam coluere, priores.

8. Prætereà argenti pretiosum pondus & auri
Congessi^o: nec non, si esset regalibus aulis
Thesaurorum aliquid rarum, terrisque remotis.
Cantores itidem, modulatricesque paravi,
(Delicias^p hominum gentis^q) diversaque mixti
Instrumenta soni, ad concentum armata ciendum^r.

9. Quid plura? eminui, magnis splendoribus^r omnes
Unus ego vincens; Solymæa ut moenia nullum
Præteritis annis sint æquè experta potentem^s:
Et tanto, & tali, solers sapientia mansit^t.

10. Rem nullam subtraxi oculis^u: cupientibus, ultrò
Quæque optata dedi petere, atque capeffere prorsum;
Gaudia nulla vetans mihi pertentare medullas.
Namque laborandum sic duxi, ut pectus ovaret

Gg

De

piscinas habet Ecclesiastes, qui vidit, nullam abundantiam esse sub sole: sed, si quis abundare velit, in Christo abundet. (n) I, 16. p. (o) III, 5. (p) Pr. XIX, 10. o. Cant. VII, 7. (q) sup. 3. i. (r) Hieronymi interpretatio mystica, de vasis sapientie Christianæ, vid. sup. Pr. IX, 2. i. (s) sup. 4. k. (t) sup. 7. I, 16. (u) I, 4. l. (u) I, 8. Pr. IV, 25.

De quovis sudore suo; ceu portio^x nulla
 Inde redundaret potior, quàm dicta voluptas,
 Quâ cor exfiliens abstergit tædia rerum.

II. Cùm deinde ad legis normam revocata retorfi
 Lumina; &, intuitus manuumque opus^x omne
 mearum,

Exhaustamque operam, & tacitum molimen agendi;
 Eventumque vagum, ac plenas dulcedinis horas,
 Exigua ingentis molis solamina, vidi:

Quis mihi tum misero sensus? nisi, ut omnia falsis
 Ludere imaginibus, vitamque affligere^z, nôssem;
 Nec sub sole^a dari lucrum^b: si cuncta profanis
 Metitus modulis, nullo discrimine haberem
 Dulcia, dum mihi lex foret inconsulta libido.

12. Rursus eo in curas: quibus una Sophia colenda
 Se facilem monstret; quibus, Insipientia, vulgò
 Posthabitis, prodat sese, ac Dementia sedem^c
 Obfirmet. Mediis tunc in conatibus amplis,
 Exteriore situ sensa incurrentibus, æger
 Hæreo, quid prosint mihi: quid mereatur amores
 Iste homo tam multos, jam qui à plerisque creatus,

Post

(x) *inf.* 21. I, 3. III, 22. V, 18. VII, 13. IX, 6. 9. XI, 2. (x) V, 5. b.
 VIII, 14. (y) I, 2. e. (z) I, 14. b. (a) I, 3. g. (b) 13. I, 3. f. (c) I,
 17. q. r.

- Post patrem folio venturus in omnia parta *d*.
 13. Interea, melius patefacto corde, recepta est,
 Quæ nunquam mutata loco, sententia, possit
 Cedere: præ tenebris luci præstantia *e* quanta,
 Omnia cernenti discernentique viarum;
 Tanto à Stultitiâ quòd discrepet intervallo,
 Discutiens animo rerum, Sapientia, turbas.
 14. Sunt oculi solùm capiti sapientis *f* aperti:
 At contrà stolidus & cœca in caligine oberrat *b*.

Gg 2

Et

(d) *conf. 18.* (e) *conf. 11. b.* (f) 16, 19. IV, 13. VI, 8. VII, 5, 6. 8. 17. 20. 24. 31. VIII, 5, 14. 17. IX, 1. 11. 15. 17. *conf. X, 2. 12. XII, 9. 11. Pr. III, 7. p. IX, 9. a.* (g) 15, 16. IV, 5. 13. 17. V, 2, 3. VI, 8. VII, 5, 6, 7. 10. 25. IX, 17. X, 2, 3. 6. 12. 14. 15. Pr. I, 22. 6. VIII, 5. IX, 13. X, 23. XVII, 10. 16. XXIII, 9. XXVI, 4. XXIX, 11. (h) Pr. XVII, 24. GEIERUS. *Impius, non habet oculos in capite: sed, vel in manibus, temerè quidvis amplectens; vel in pedibus, quocunque fert impetus, ruens. Ita is, cum AMBROSIO, in Luc. XI. commentante: Sapientia, in capite; ætus, in manibus. Oculi enim sapientis, in capite ejus. Quia ille verè sapit, cujus animus in Christo est, & cujus interior oculus erigitur ad superna. Et ideo, sapientis oculi, in capite ipsius: stulti autem, in calcaneo, seu pedibus. Idem, in Hexaëm. I. VI, c. 9. In arce hæc, regalis habitat sapientia: ex illâ omnibus membris vigor cum providentiâ defertur. Propter oculos, ferunt medendi periti, cerebrum hominis in capite locatum; alios autem nostri corporis sensus, propter cerebrum, finitimo quodam esse domicilio constitutos. Initium autem arteriarum & insiti caloris, quo animantur & tepescunt vitalia, cor esse, plerique arbitrantur. Sensuum autem singulorum velut organum nervi sunt. Ideoq; mollius est ceteris cerebrum, quia omnes suscipit sensus: eò enim nervi referunt universa, quæ vel oculus viderit, vel auris audierit, vel odor inhalaverit, vel lingua increpuerit, vel os saporis acceperit. Erigit bucula ad cælum oculos; sed, quid spectet, ignorat. Erigunt fera, erigunt aves; omni-*

15. Et verò admirans ⁱ, quâ sorte, quod accidit illi,
Huic contingat idem; fatumque unum omnibus æquè
Eveniat ^k: cecidi altè animis, & pectore dixi.
Non mihi, non aliud, quàm quale obtingit inertì,
Accrevisse genus vivendi, horresco. quid ergò
Contendi sapere, &, variâ artis, opumque datarum
Vi summâ, annis, noctesque diesque laborem
Persequor; ad finem ut certum, vel & ampliùs ^lultrà,
Sensibus excurram? Sed, me compono; coërcens
Dicta, & subiciens: Etiam hoc est vanum & inane ^m,
Si quis in hac vitâ sectatur præmia pulchri.

16. Ipsa

*bus est liber aspectus: sed, solus inest homini, eorum, quæ aspiciunt, affectus
interpret. Idem, de Noë & Arca, c. 7. Mens, in capite locata [secun-
dum plurimorum sententiam, & maximè Salomonis; qui Eccl. 2. ait: Oculi
sapientis, in capite ejus] quasi in aulâ imperiali, virtutum concilium sibi
contrahit. Idem in Ps. Dav. I. Sensus sapientis, in capite ejus: quod re-
ferri potest etiam ad Ecclesiæ præeminentes. Quanto magis ad ipsum
CHRISTUM! ut suprâ, in Luc. XI. Et AUGUSTINUS, de Disci-
plinâ Christi, c. 4. Christus Jesus est, qui docet. Cathedram in calo ha-
bet; schola ipse in terra est: & schola ipse est corpus ipse. Caput igitur
docet membra sua. Conf. Pr. IV, 23. q. VI, 32. x. &c. Pertinentia ad
facultates animæ rationalis, & cerebro, & cordi adscribuntur: cere-
bro magis, quæ sensuum, mentis & intellectus sunt; cordi magis,
quæ intimi affectus ac voluntatis sunt. (i) sup. l. a. (k) III, 19. IX,
2, 3. n. (l) VI, 8. n. VII, 11. 16. XII, 9. 12. Pr. XII, 26. XVII, 7. (m)
sup. l. b. HIERONYMUS. Rursus cogitans, & diligenter mecum mente
pertractans, sententiam meam vanam deprehendi. Non enim similiter sa-
piens & insapiens habebunt in futuro memoriam, quando consummatio veniet
universitatis, nequaquam pari exitu tenebuntur: quia hic ad refrigeria,*

16. Ipsa hîc famaⁿ viri, studiis usuque subacti,
 Non minùs, ac stulti, pernicipibus avolat alis;
 Nescia, in æternum consistere. quicquid in ore
 Coetibus hæsit heri^o, cedroque & marmore dignum,
 Venturis abdunt oblivia longa diebus.
 Unde stupens, gemui^p: ô! quæ tanta it noxa parentum
 Primævorum in nos; sapiens ac stipes ut uno
 Funere, ut uno ambo, ut mergantur funere eodem!
17. Sic odi^q ætatem: sic me malus abstulit error!
 Atqui equidem, talem fortunam, visus, amore
 Protenus indignam, meritò censere: nec isthoc
 Cordis in affectu sat tum rationis habebam.
 Oderam ego nimiùm: rebar quia mente superbâ,
 Quæ me cunque operum tenuissent sole sub^r omni,
 Esse mala^s; haud aliter, quàm, quòd dolor anxius
 idem,
 Quo constructa fuère, ea conservanda sequatur;
 Nec tamen aut stabile & constans, aut majus
 inepto
 Seu vano^r, valeant quidquam præstare futurum.

Gg 3

Quale

ille perget ad panam. (n) I, ii. x. conf. XI, 8. XII, 1. (o) I, io. u. (p) Pr.
 V, 12. x. (q) Pr. V, 12. VII, 36. XIII, 24. s. (r) I, 3. g. (s) I, 13. e. Pr.
 XX, 14. (t) sup. 1. b.

Quale aliquando quidem regnum cœleste resurget:
Verùm hoc impatiens, non quærit imagine fictâ.

18. Atque ideò infelix, quam me excussisse decebat,
Flamina nocebat ita, ut, quæ teste & iudice Phœbo
Antè laborâram scitè, execranda putarem.
Causa accedebat præcognita, sicut acerbus
Nuncius, ingeminans: proprium mihi sorte vel arte,
Cessurum omne homini, post me cui sceptrâ relinquo.

19. Quis scit x enim; arbitrii morum præstantis, an
excors,

Extiterit posthac, quando iste laboribus unus
Est dominaturus, mea quot sibi dextra peregit,
Quæque relictura est solertia nostra sub axe
Ingenii monumenta mei? Quàm vanum & inane:
Hoc omninò etiam, nisi plus æterna petuntur!

20. Ventum ad supremum fuerat a: traxisse molestas
Per tot cœpta moras, sine fine & fœnore, tædet:
Præcipitant curæ, manibus dare tempus, amandi
Otia, quæ rupta haud unquam Sol visat ab alto;
Otia, quæ sese in truculenta negotia vertunt:

21. Donec erat tandem promptum, prædiscere crimen

Inte-

(u) I, 14. b. (x) I, 14. II, 24. III, 10, 16, 21. IV, 15. V, 12, 17. VI, 12. VIII, 1.
XXIV, 22. (y) 14. g. VII, 17. Pr. V, 18. VIII, 9. (z) sup. 1. b. (a) Veri
me. conf. I, 6. n. VII, 25.

Interius; quo mens, adeò confusa, repentè
Excidat inceptis vastis, cùm externa vacillat
Spes, migratq̃ue datam faciem. Ninium arrogat

armis

Nempe suis animi vis effera, si quid ab hausto
Rerum habitu ^b, ac nexu caussarum ^b, atque ordine
justo ^c,

Productum in lucem fuerit: quasi fors sit iniqua,
Quando superveniens, quem non optaveris, hæres
In constructorum, quæ non sua, parte ^d locatur.
Quod certè vani ^e specimen quoque; magnaquæ ^f pla-
ga ^g est,

Multa reluctanti: multò at fallacior ausus,
Desidiam suadens propter fastidia vitæ;
Antiquum ob lapsum nobis superanda ferendo.

22. Aut quid mortali remanebit denique firmum
Omnibus ex illis, crebro quæ corporis æstu,
Ac sævis animæ cum angoribus ^g, acta fuerunt?
Ni tu post obitum promissa paterna reportes.

23. Optima quæque dies, totumque timoribus ^h ævum
Transigitur: quos & subvexit ad æthera virtus,

Offi-

(b) I, 16, 17. Pr. II, 6. h. (c) I, 13. c post. IV, 4. V, 10. XI, 6. Pr. XXXI,
19. h. (d) sup. 10. x. Prov. XVII, 2. o. (e) I, 2. e. (f) VI, 3. VIII, 6.
X, 6. (g) I, 13. e. (g) I, 17. s. (h) I, 18. x.

Officiis ardensⁱ, immensa molestiaⁱ demum
 Tollit humo fessos^k; patitur nec jure ferarum
 Uti, ut nocte satis reddant sua corda quieti^l.
 O vanum! quid enim pro sedulitate reponit
 Terminus annorum, abrumpens rerum ultima fila?
 Quid? nisi *Spes*, galeâ necis umbram ac vincula vin-
 cens,

Remigio alarum *Fidei* supra astra volare,
 Et Lunæ, Solisque vias transcendere gaudet^m.

24. Ergò nihil veri invenies, terrena pererrans,
 Præterquam unam hominis pacem, quâ Spiritus ipsum
 Ipse Dei Sanctus secum unit; ut orbe caduco
 Celsior is comedatque bibatque^m, & læta laborum

Mem-

Ci) I, 18. u. (k) I, 13. f. (l) VIII, 16. Prov. III, 24. r. Cant. V, 2.
 (m) conf. I, 2. e. 18. y. XII, 14. (m) sup. 1, 2. inf. 25, 26. III,
 12, 13, 22. V, 17, 18. VII, 15. VIII, 15. IX, 7, 8. XI, 9, 10. Prov.
 XI, 17. XIII, 9. 12. 19. 25. XV, 13, 15. XVII, 22. GEIERUS,
 in h. l. Per hoc Edere & Bibere non intelligas epicuream corporis
 oppletionem aut belluationes: sed opponitur hoc tenaci hominis esuriei, cu-
 risq; illis vanis, quas & Salvator redarguit Matth. VI, 25. 34. præcipiens,
 ut fiduciâ in paternum Dei affectum habitâ, tranquille fruamur presentibus,
 de castino non ethnice solliciti. Idem, in Prolegomenis: Audito gaudii,
 cibi potusq; encomio, c. II, 24. III, 12. VIII, 15. &c. in conspectu semper ha-
 be insignes illas de sanctâ Dei reverentiâ, c. IV, 17. V, 1. seq. VIII, 12, 13.
 XII, 1. 13. de judicio extremo, c. III, 17. XI, 9. XII, 14. de elemosyna cha-
 ritatisq; studio, c. XI, 1. seq. de gaudii carnalis detestatione, c. II, 2. VII,
 2. seq. aliosq; plures locos. Et in c. III, 13. Ne homo, cognito hoc vani-
 tatis remedio, denuò de vanitate propriis viribus superatâ incipiat gloriari,

Membra gerens, animum doceat, quàm suavia mella
E sudorifero derivet Gratia nifu^m,

Hh

Gra-

ecce iterum hominis demonstrat nullitatem: nam hilaris illa bonorum fructio non est ex natura viribus, sed solius Dei liberale donum. Item, in c. VIII, 15. Pia hilaritas, optimum contra fortune imparitatem remedium. Ubi addit: Hilaritatem hinc non intelligi Epicuræam, ostendit inter ceteros etiam B. Augustinus lib. XVII. de Civit. Dei c. 20. AUGUSTINI verba sunt: Ecclesiasten in hac sententiâ, manducandi & bibendi, quam sæpe repetit plurimumq; commendat, non sapere carnales epulas voluptatis, satis illud ostendit, ubi ait: Melius est, ire in domum luctûs, quàm ire in domum potûs. Et paulò post: Cor, inquit, sapientium in domo luctûs, & cor insipientium in domo epularum. VII, 3, 4, 5. item, II, 2. Risiui dixi, insanis! & lætitiæ, quid facis? HIERONYMUS, in h. l. Quid boni est, aut quale Dei munus; vel suis opibus inhiare, & quasi scientem præsentem carpere voluptatem? vel, alienum laborem in proprias delicias vertere, & hoc putare donum esse Dei, si alienis miseriis & laboribus perfruamur? Bonum est itaque, veros cibos & veram sumere potionem; quos de agni carne & sanguine in Divinis voluminibus invenimus. Conferatur idem ad loca reliqua; unde cum GEIERO saltem hoc discere est, quòd hilaritas, quæ non hominis, sed Dei donum prædicatur, haud aliter sit talis, quàm quatenus omnem suam veritatem accipit è spirituali seu Evangelico principio; gaudio videlicet, oriundo ex DOMINI gratiâ. Nehem. VIII, 10. 1. Cor. X, 30, 31. Col. III, 17. Philpp. IV, 4. Neque enim tantum de gratiâ generali, ut Act. XIV, 16, 17. hic agitur, Eccles. II, 24, 25, 26. verum etiam de speciali, secundum quam homo est bonus coram Deo, præ peccatore, ita, ut DEUS opera ejus approbet, IX, 7. Ex quo fundamento, & respectu primario, Hieronymus, posterioris hujus loci antecedens illud: Veni, comede in lætitiâ panem tuum, & bibe in corde bono vinum tuum! rectè affirmat, vocem esse illius Ecclesiastæ, qui in Evangelio loquitur: Joh. VII, 37. Qui sitit, veniat ad me, & bibat! Et in Proverbiis: IX, 5. Venite, comedite panes meos, & bibite vinum meum! Conferantur & infra Geieriana ad IX, 8. m. (m) Pr. X, 22. XXXI, 18.

Gratia viva poli. nam vidi ego, temporis usu,
Immortale bonum non unquam è viribus ortum
Humanis, auctumve: datumque, ex Numinis altâ

25. Æterni manare manu". Prosperrima testor
Fata mea: ecquis enim est, præ me cui dona be-
nigna

Fortuna obtulerit; tam, maturare suorum
Expediendam operam, mensæ quàm munere vesci?

26. De ratione boni mens vera hæc denique constat:

Quem pietate gravem clementia iusta JEHOVÆ
Conspicit, huic addit prudentis. sensa recessus
Conscia; quæque sciant, res indagare latentes,
Lætitiàmque malis divinam adhibere levandis.
Sin homo non curat vitium lethale veneni
Eradicandi; nugis quia gaudia ineptis
Polluit, ac plagas, medicaminis instar amari,
Abjicit effrenus: tali, ceu turbidus Atlas,
Solliciti squaloris onus, coelo imminet atrum;
Impositumque, incumbit: ut aggreget, asper, avarus,
Accumuletque invisus opes; quas deinde bonorum
Non nulli det habere Deus, prioribus Ipsum

Qui

(n) IX, 1. Pr. VI, 5. Es. I, 12. (o) sup. 21. (p) 24. m. (p) V, 5. d. VII,
17. 26. VIII, 12. IX, 2. 18. Pr. V, 22. XI, 31. XIII, 22. XIV, 21. Ps. CIV, 34.
(q) I, 13. f. Pr. X, 22. XXIII, 4. XXVIII, 8. (r) XXVIII, 8.

Qui spatiis dudum sequitur ^s. Quàm turpis imago
Ista etiam vani! quàm indignis angitur umbris ^s
Spiritus, in tenebris sua qui bona negligit amens!

CAPUT TERTIUM.

E temporis præteriti, præsentis, futuri, incertis opportunitatibus etiam agnos-
cenda vanitas occurrebat: tum quòd, ne tempestivè quidem facta, per se as-
ferunt aut relinquunt bonum permanens; tum, quòd hæc est ipsius
lapsus pœna 1.--9, 10. Contrà, in DEO ut est omnis perfectio, ita hujus
idea quadam, naturæ ductu insita esse humano generi, observabatur; ipsæ
autem Numinis decretorum pervestigatio, non dari, ob peccati interven-
tum. Unde sciendum utrumque: 1. hominem lapsum nihil reliqui fe-
cisse sibi ad vulnus sanandum; Deum tamen, ex merâ misericordiâ, do-
num inenarrabile, [2. Cor. IX, 15.] CHRISTUM, & propter hunc DO-
MINUM, eam benedictionem nobis destinasse, ut, deploratâ culpâ, li-
ceat in Ipso latari, & benè agere, non sine fructu sempiterno: in quibus
partibus positum bonum hujus vitæ intermedium. 2. Decreta & facta
Dei tam esse immutabilia, inter omnes vicissitudines, quàm justa & fida:
atque hujus mysterii notitiam, pertinere ad deprimendam in agendo car-
nis arrogantiam, & erigendam in patientiando spiritûs fidem. 11.--15. Quo-
circâ fides spiritûs confirmatur in primis adversus maiorem, oriundum ex
magistratum iniustitiâ; mentione extremi judicii pantocritici. 16, 17.
Carnis arrogantia refecatur in herbâ ipsius ἀπιστίας, incredulitatis,
respuentis prima religionis principia: qui oppositus status, ex Salomonis
mente, vocatur meritò bestialitas. 18.--21. Contra utrumque malum,
præsertim anxiam de futuro sollicitudinem, pullulantem ex radice utrâque;
usus commendatur boni, suprâ dicti, intermedii, Evangelicæ & latitiæ
& industriæ. 22.

Hh 2

Res

(s) Eadem, Pr. XIII, 22. XXVIII, 8. (s) Vid. not. ad I, 13. f.

R Es omnis sibi tempus ^s habet: quæcunque per
annos

Proposita ^s existunt, sua digerit hora sub astris.

2. Tempora nascendi, moriendi ^u tempora, dantur.

Tempus, plantare: &, plantas ^x evellere, tempus.

3. Horam occidendi, sequitur, quæ vulnera curat.

Destruit ^x una domos: melioribus altera surgit.

4. Tristis, amat fletum ^y: risum ^z, mox læta reducet.

Plangere, jam par est: aliâ saltabitur horâ.

5. Nunc disperguntur lapides: nunc saxa leguntur ^a.

Hora dat amplexûs ^b: jubet hora, recedere ab illis.

6. Tempus, quærendi ^c; tempusque est, perdere ^d parta:

Seu dominum invitum fugiant, seu spreta fugentur.

Nam sua, custodit ^e; sua rem quoque projicit ^f hora:

7. Scin-

PARALLELISMUS CAPITIS III.

(s) Conf. I, 4, 5. &c. VIII, 6. IX, 11. Pr. X, 5. XXIV, 27. XXXI, 13. -- 27.

TERTULLIANUS, de virginibus velandis. Ecclesiastes, tempus, inquit, omni rei. Aspice, ipsam creaturam paulatim ad fructum promoveri. Granum est primò, & de grano frutex oritur, & de frutice arbuscula eni-
tuitur. Deinde rami & frontes invalescunt, & totum arboris nomen ex-
panditur: inde germinis tumor, & flos de germine solvitur, & de flore fru-
ctus aperitur. Is quoque rudis aliquamdiu & informis, paulatim etatem
suam dirigens, eruditur in mansuetudinem saporis. conf. Marc. IV, 28, 29.

(t) 17. V, 3. 7. VIII, 6. XII, 1. 10. Pr. III, 15. 2. (u) I, 4. (x) Conf.
Tertull. sup. ad 1. (x) Pr. XXV, 28. (y) II, 4. (y) oppos. Pr. XXV, 20.
(z) II, 2. c. (a) II, 8. o. (b) IV, 5. Pr. V, 20. g. (c) VII, 25. XII, 10. Pr.
II, 4. f. X, 5. (d) V, 13. VII, 15. Pr. XXXI, 6. (e) V, 7. 12. VIII, 5. Pr.
X, 17. o. (f) Pf. LXXI, 9.

7. Scindunturque hodiè; quæ lux aut crastina rursus
 Consuet, aut hesternæ recens conflavit in unum.
 Et fandi veniet tempus, tempusque silendi.
8. Atque amor, atque odium *g*, è momentis pendet,
 utrinque.

Annales audire, vacat; tam bella *b* cruenta,
 Quàm bellæ pacis, memorantes, commoda, mixtim.
 Sic natura suis; & sic humana voluntas,
 Articulis, ut fas decernit, clauditur arctis.

9. Hinc onus! hinc labor est quisque irritus! utile *b*
 quidnam

Mortali è factis, animum quibus ipse fatigat *i*,
 Numinis immemorem miser, ut temerarius autor?

10. Horret ubique oculus, cernens, molimina *k* quanta
 Sint ea, quæ Divûm iusta inclementia nostris
 Mentibus inflixit, circum discrimina fati
 Perscrutanda; suo ut quivis errore prematur.

11. Pulchra *l* DEUS solus pulcherrimus omnia *m* fecit,
 Hh 3 Et

(g) conf. Luc. XIV, 26. Job. XII, 25. HIERONYMUS, in h. l. Tempus,
 amandi post Deum liberos, uxorem, propinquos; & tempus, odiendi eos,
 in martyrio, cum pro Christi confessione rigidos pietas oppugnat inimica.
 Vel certè tempus, amandi legem, & ea, quæ à lege fuerant imperata, cir-
 cumcisionem, hostias, sabbatum, neomenias; & tempus, odiendi [sano re-
 spectu] ea, Evangelii gratiâ succedente. (h) VIII, 8. IX, 11. Pr. XX, 18.
 XXI, 31. XXIV, 6. (i) I, 3. f. (i) I, 3. (k) conf. 10, 11. I, 13. f. (l) V, 17.
 (m) conf. sup. 1. & I, 2.

- Et facit, & faciet: propriis ut quæque diebus
 Signa venustatis, legisque ac ordinis, edant^m.
 Nec minùs, omni ævoⁿ quæ sunt vestigia dia,
 Indidit humano cordi: hoc si fortè Datoris
 Virtutes sentire velit. Modò cura, regendi
 Secula, non ulli satis explorata patefcit;
 Tanquam opus abstrusum: cujus tam finis^o ab ægro
 Sensu alienus erit, quàm prisca refugit origo^o.
12. Quas animi ambages, nec non secreta JEHOVÆ,
 Respiciens equidem, novi; telluris alumnis
 Haud verum superesse bonum: sed, tendere cœli
 Pignora, ut in DOMINO lætentur^p, & optima quæque
13. Luce^q suâ peragant^r. neque enim sine munere^s summi
 Præsidis obtingit, si quis sic vescitur aurâ
 Ætheriâ, atque cibus, potuque; videtque, suarum

Præ-

(m) Pr. XV, 23. XXV 11. Gal. IV, 4. Eph. V, 16. (n) I, 4. XII, 14. Prov. VIII, 23. Ps. CVI, 48. (o) I, 13, 17. VII, 1, 12, 30. VIII, 16, 17. IX, 1, 11, 12. XI, 5. Act. I, 7. ATHANASIUS, Synopf. Scrip. S. lib. 15. Salomo, fatalium rerum inquisitionem prætergressus, & in contemplandâ moralium politiâ constitutus, cum multos & varios videret hominum casus; rectè constituit, quòd providentiâ administrantur omnia; dicens Eccl. IX, 11. Cursus non est velocium &c. (p) inf. 22. II, 10, 24, 25. V, 18. VII, 12. VIII, 15. IX, 7, 8, 9. XI, 8, 9. oppos. II, 2. VII, 1. Prov. III, 22. n post. XI, 17. 19. XVI, 5. XIX, 23. XXI, 15. Nehem. VIII, 10. Philipp. IV, 4. (q) Matth. V, 16. Ebr. III, 13. (r) VII, 19, 20. XII, 13. Pr. XI, 27. XIV, 22. XXI, 15. Rom. XII, 21. (s) sup. 9. V, 18. Prov. XXV, 14.

Præmia curarum augeri successibus almis^c.

14. Deinde, scio pariter; quicquid Deus unus agendum
Efficit, æternum persistere: posse nec addi^a,
Auferrive aliquid, coëptis coelestibus, unquam.
Quippe ita Divino placitum stat foedus utrumque
Consilio; faciem, præsentis ubique, Tonantis
Ut suspensi homines humili vereantur^x amore.
15. Jamque nihil præstò est, quod non præsumserit Autor
Primus inexhausto complexu mentis, & olim
Quod nondum in terris fuerit. quodq; inde paratur,
Id fuit antè^x etiam. Retrò sublapsa requirit^y
Ipse DEUS; rerum species sine fine resurgit,
Seminibus renovata suis: z tum, si quid ab illo
Provisum est, licet hoc videatur ad ima redactum,
Emerget tamen, ut tandem bona vera triumphant;
Perpeffosque fugam revocabit maximus ultor^z.
16. Inde ubi rursum oculos longè lateque levavi
Sub solis^a facibus, vidi sublime tribunal,
Quod tenet Impietas^b; sedem, quâ dicere jura
Justitiam decuit constanter: at, ecce! sub hujus

Laudibus

(c) H, 24. Huc pertinentia, notata sunt ad II, 24. (a) VIII, 8. Pr.
XIX, 8. (x) V, 6. VII, 18. VIII, 12, 13. IX, 2. XII, 5. 13. Prov. I, 7. p.
I, 10. u. VI, 10. c. (y) sup. 6. XII, 10. Pr. I, 4. f. (z) I, 9. 5. 8. 9. (a) Pr.
XI, 19. (a) I, 5. 8. (b) Pr. II, 22. 8.

Laudibus effulget fictis Injuria acerba.

17. Vidi: ac corde meo, mecum indignatus, idem unum
Solamen recolens; Certè, instaurabitur, ajo^c,
Judicium quoque. Rex Superùm sedet arbiter orbis,
Injustum & justum dirimet qui ad legis amussim^d.
Nam si humana diu rabies^e discrimina sancta
Diruit; haud ignota, poli sed in arce notata,
Fanda, nefanda, manent: donec tandem, ordine
certo,
Cuique voluntati, gestis super omnibus, illinc
Digna rependantur.

18. Dehinc verò, pectore tristi
Ardebam porrò, scitari, & quærere sortem^f,
Cujus Adamigenas diversa pericula turbant.
Contendi, meditans: Æterni est judicis, ipsos
Exquirendo animos secernere^g; quique medentur
Spontè suæ labi dociles, dignoscere ab illis,
Qui prætermiſſis opibus, quas, viribus aptis
Ad resipiscendum, Divinus Spiritus offert,
Sunt quasi bruta^h sibi, degentes more ferarum^h.

Unde

(c) 18. I, 16. II, 1, 2, 3. 15. IV, 2. VI, 3. VII, 23. VIII, 14. (d) V, 7. VII, 5.
XII, 14. Pr, I, 3. f. XXII, 22, 23. (e) sup. 3. V, 7. VIII, 6. XII, 1, 10. Pr.
III, 15. 2. (f) VII, 14. VIII, 2. (g) IX, 1. y. Ezech. XX, 38. (h) 19.
Pr, V, 19. Pf. LXVIII, 11, 31. LXXIII, 22. LXXIV, 19. LXXX, 14.

- Unde, piæ mentis sanis rationibus orbi,
 Commentis Satanæ cedunt creduntque, putantes
 19. Hoc similive modo: Nonne accidit unus & idem
 Eventus gnatis hominum, qui eventus habetur
 Jumentis proprius? veluti id defungitur annis,
 Talis homo expirans; eademque est omnibus aura:
 Hactenus & nihil est rerum, quo præstet hic isti!
 Nusquam adeò quidquam, quod non sit vanum &
 inane.
 20. Omnia eunt unà, sensimque trahuntur, ad unum
 Communemque locum. ut sunt orta ex pulvere
 cuncta^m;
 Cuncta revertuntur primos ad pulveris ortus.
 21. Sic censent temerè. ecquis enim cognoscitⁿ eorum,
 Sicut oportebat, quanti sit prolis Adami
 Spiritus? omninò ille, ille ipse^p, ad Numina sursum
 Judicii reus ascendit^p: verùm aëris haustus,
 Bestia quem exhalat, terram descendit in imam.
 22. Vidi igitur, reputans; si quisquam ad sana re-
 versus,

Ii

Haud

(i) II, 14, 15. conf. IX, 11. X, 18. (k) *spiritus animalis: de rationali.* 21.
 (l) conf. I, 3. f. Pr. XIV, 23. XXI, 5. (m) Pr. XXII, 2. (n) II, 19. VI, 12.
 Pr. XXIV, 22. (o) *spiritus rationalis, ut XII, 7. conf. Esa, II, 22.* (p)
 SCHMIDIUS, cum Aben-Efra: *qui ascendit sursum. Præfixum He de-*
monstrat hic emphaticè, non interrogat. conf. IV, 10. XII, 7. (p) Pr. XV, 24.

Haud potius restare bonum, & durante sub ævo:
 Quàm, DOMINO ut fidens sanctè unusquisque, tremendi
 Postremi arbitrii benè conscius, abneget, atris
 Morderi curis; lætusque laboret, in ipso
 Officio studioque suo. quæ dulcior hujus
 Afflictæ miseris vitæ pars sola relicta.
 Et dubitamus adhuc, ventura relinquere JOVÆ?
 Aut quis erit, quenquam nostrum qui duxerit illuc,
 Unde videns gustet, quod post sua fata futurum est?

CA-

(q) I, 3. II, 10. x. XI, 2. (q) sup. 12. II, 24, 25, 26. V, 17, 18, 19. VII, 15. VIII, 15. IX, 6, 7, 8. XI, 9, 10. Pr. XV, 15, 16, 17. 19. XVI, 3. XVIII, 14, 15. (r) II, 10. x. (s) sup. 13. II, 1. a. (t) Pr. V, 4. i. XXIII, 18. n. 32. y. BERNHARDUS, in Pentecost, serm. 3. Fuisse, novimus, ab initio, & adhuc multos esse videmus in filiis hominum, qui in bonis inferioribus sensibilis mundi hujus, totâ sensualitate depressi, totos se dederunt his, quæ facta sunt; quonam modo, vel ad quid facta sint, negligentes. Quid istos, nisi Carnales, dicamus? Paucissimos esse jam arbitror, legimus tamen nonnullos quandoque fuisse; quibus summum studium fuit, atque unica sollicitudo, modum & ordinem investigare factorum, adeo, ut plerique non modo utilitatem rerum perquirere dissimulaverint, sed & ipsas magnanimitè spreverint, cibo parvissimo vilissimisque contenti. Ipsi quidem sese Philosophos vocant; sed à nobis, curiosi & vani, rectius appellantur. Utrisque igitur successerunt viri, prudentiores utrisque; qui nimirum, & quæ facta sunt, & quomodo facta sunt, transientes, intenderunt aciem mentis, ut, ad quid facta sint, viderent. — Hi sunt, Spirituales; sic utentes hoc mundo, tanquam non utentes, sed in simplicitate cordis sui quærentes Deum; ne illud quidem magnopere vestigantes, quonam modo mundialis hæc machina volveretur. Primi fuerunt voluptate; secundi, vanitate; tertii, veritate impleti.

CAPUT QUARTUM.

Unde porro animadvertitur: ne spiritualis amor letitie & industria impediatur, aut degeneret in carnalem; necesse esse, ut conservetur recordatio arumnarum mundi hujus, quæsi boni expertium: quippe quæ, licet propendeat interdum ad extrema, spiritui tamen dat ansam, emergendi per auditum Evangelium. Ejusmodi extremorum adducitur exemplum: viventibus præferre mortuos, vel ipsos haud existentes. 1, 2, 3. Atque huic pædagogæ inservire etiam, ostenditur, consideratio illorum extremorum, quæ virtuti utrique opposita sunt; qualia, emulatio negotiosorum, & otiosorum livor: ut nempe tranquilla veritas eligatur. 4, 5, 6. Agnitio item, intra se ipsum, experimentalis, non dissimulanda. 7. Superioribus accedit, avari cælibatûs vanitas, comparata cum societatis digno usu. 8. -- 12. Nec personas solummodo privatas, verum & publicas, privatio veri boni tangere notatur. Rex stultus, quantumvis senex, haud beatus; minor rege puero, sapiente: neque rex, vel origine suâ, vel reliquis rationibus, felix per se dicendus. Salomo ipse, suo & filii exemplo, vanitatis experientiam confirmat: licet ipse fuerit sapiens, iste autem minus talis futurus. 13. -- 16. Quæ omnia meditans, nihil reperit suadendum aliud, quàm ut unusquisque patiatursè adducti, ad bonum unice panendum in cultu DEI, excolendo verâ sanctimoniâ & sapientiâ: quandoquidem ita spiritualis hilaritas, cum sedulitate, in animo rectè fundatur atque firmatur; modò vanitas, seu abusus, evitetur quoque in sacris externis. 17.

ATque iterum " torfi in verbo mea lumina ", ad
omnes
Sub sole x oppressos y, patientes y fortis iniquæ.
Ecce! ibi quot fletus, gemitus! solatia nulla.
Quæritur adjutor: lacrymæ volvuntur inanes.

Ii 2

Nec

PARALLELISMUS CAPITIS IV.

(u) III, 16. conf. XXIII, 35. (x) 3. 7. 15. I, 3. g. (y) V, 7. VII, 7. Prov. XIV, 31. XXII, 16. XXVIII, 17.

Nec curas, datur, horrendas sat promere, coram
Judicibus: tantum hi vim² duram, & jura maligna
Exercent; fraudem palmis dum ac vincula neſtunt,
More tyrannorum. at, ſolans haud ſuppetit ullus,
Quique velit juſtas audire & reddere voces^a.

2. Hinc ſtatui^a; extinctos, quibus ævi flore ſub ipſo
Contigit oppetere, heu! fatis melioribus uti^c,
Quam qui inter vivos injuſta extrema ſequuntur.

3. Quin, ita pergebam: ſed, utriſque beatior iſtis,
(Eloquar, an fileam?) nondum qui ducitur aurâ
Vitali^d; neque enim perverſa pericula vidit,
Quæ quovis jubare exorto mortalibus inſtant.

4. Poſt hinc attonitus, membrorum ac mentis in
omnem

Introſpexi operam; nec non, quibus artibus omne
Perficiatur^e opus. quidnam hîc; niſi, ut unus & alter
Invidiæ^f ſtimulis inter ſe agitentur amaris?

Hoc nimirum etiam vanum: miſer undique motus;

Spi-

(2) IX, 10. Pr. XX, 29. XXIV, 10. p. (a) GEIERUS optimè. *Hæc omnia
traſtantur ita à Salomone, ut ſumma inde Mundi ac Mundanorum pa-
teſcat vanitas & injuſtitia; ut proinde homo, ab amore vel ſeſtatione illo-
rum abſtractus, unicè adherere diſcat Creatori: quippe qui ſatis ſolari po-
teſt, ac ſolet, omnes injuſtè oppreſſos pios, citra cuſas opem nil niſi injuria
ac tribulationes perpetuæ.* (a) III, 17. c. (b) I, 10. u. (c) VII, 1. 2.
VIII, 15. (d) VI, 3. Matth. XXVI, 24. (e) I, 13. c. poſt. (f) IX, 6. x.
Pr. III, 31. a. VI, 34. XIV, 31.

- Spirituumque angor, subigendus robore Verbi!
5. Deteriore modo quanquam sua complicat ^b amens
Brachia, & absumit tetro sibi vulnere carnem ⁱ.
 6. Est satius, manus una domum si plena ^k redibit
Cum requie ^k; ac, si tu pugnorum onerabis utrumque
Cum nimio nixu, gemitus spirante ^l molestos.
 7. Nec mihi justa quies ipsi, dum captus amore
A fine ad finem redeo sine fine, sub æthrâ ^m
Ludicra disquirens ⁿ: nil non fugit ocyus Euro!
 8. Ecce autem! unus ^o homo; neque ^p ei de gente
secundus

In vitâ superat, fratêrve, aut gnatus: & iste
Unus secum habitat, sese nec possidet unum.
Namque æumnosis ejus sudoribus ^q ecquis
Terminus atque modus; rutilâ dum messe metalli
Expleri que oculum ^r nequit, ardescit que tuendo?
Cui verò infelix egomet, tot adire labores,
Sustineam ^r; sensûs, prohibens ^r, novisse dierum

Ii 3

Dulce

(g) *conf.* 6. & 16. I, 14. b. (h) III, 5. Pr. V, 20. g. VI, 10. b. XXIV, 33.
(i) 3. 9. 13. II, 24. III, 12. 22. V, 4. VI, 3. 9. & c. Prov. XI, 17. XIV, 37.
(j) *sup.* 3. 9. 13. VII, 1. IX, 16. Pr. XXV, 7. (k) IX, 3. XI, 5. (l) VI, 4.
IX, 17. Pr. XV, 16. r. XVI, 8. XVII, 1. (m) *vid.* 4. g. Pr. XXXI, 7. (n)
sup. I. x. (o) *sup.* I. u. (p) *inf.* 12. (q) *sup.* I. Pr. XXIX, 19. (r) Pr.
XXXI, 7. (s) I. 8. II, 10. Pr. XXVII, 20. (t) *Mimesis*, ut Pr. VI, 9, 10.
VIII, 4. XXIII, 35. (u) I, 15. VI, 2.

- Dulce bonum'; & frustra pergens, infumere vires?
 Futilis est hæc fors, miserabilis; abditaque intus
 Spiramenta animæ corrumpit semine sensim
 Lethifero": nisi quis spectat meliora petenda
 Lumina, in æternos mentem intendentia fructus.
 9. Proinde viro unigenâ potiores fœdere certo
 Sunt duo, qui pulchrâ juncti mercede" fruuntur *
 10. E virtute suâ. quòd si procumbit * utervis,
 Alter in alterius casu graviore levando
 Suggestit auxilium, sin manserit unicus extra
 Fortis amicitia nexum; secus, evenit illi.
 Si ruat is z; non est socius, qui subrigat ipsum.
 11. Plus etiam ignis erit membris, cùm bina cubabunt

Corpora

(t) II, 24. III, 13. V, 10. 17. VI, 6. (u) sup. 4. 6. (u) IX, 5. (x) X, 10. XI, 3. Pr. XVIII, 1. XXVII, 9, 10. 17. XXIX, 17. XXX, 27. (x) conf. VI, 4. IX, 12. XI, 3. Pr. XI, 5. 9. (y) X, 16. Pr. XXIII, 29. (z) Præfixum, relativè emphaticum, ut III, 21. p. AMBROSIUS, exhortatione ad Clericos super hoc cap. mysterium Christi & fidelium, uti Pr. XXXI, in matrimonio, sic in qualibet bonæ societatis communionem, pulchrè figuratum hic monstrat. Ubi sunt duo, optimi super unum? nisi, ubi Christus est, & is, quem Christus tuetur. Quoniam, si ceciderit, qui cum Domino est Jesu, erigit eum Jesus. Sed, quâ ratione dixit: in labore ipsorum? Ergo & Christus laborat? Utique laborat, qui ait: Laboravi clamans. Laborat, sed in nobis. Denique ad puteum fatigatus sedebat. Sed quomodo laboret, docuit nos Apostolus minore exemplo, dicens: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Docuit & ipse Dominus suâ voce: Eger eram, & non visitastis me: nudus eram, & non operuistis me. Laborat, ut me jacentem erigat. Unde & in Eliseo figura Domini præcessit; qui projecit se, ut mortuum erigeret: in quo sym.

- Corpora communi in strato. quis sit calor ^a uni?
 12. Solus & imbellem sese tanquam objicit hosti:
 Incomitatum etenim si quis præstantior armis
 Oppugnat^b; gemini, invicto munimine firmi,
 Consistent^c adversus eum. sic rumpere fila,
 Difficile, intexto quæ sunt conferta trilici^d.

13. Pau-

bolum est, quod nobis Christus commortuus sit, ut nobis resurgeret. Pro-
jecit itaque se usque ad nostram Christum fragilitatem, ut nos erigeret. Pro-
jecit se: non cecidit, sed erexit consortem. Ipse enim consortes nos sibi fe-
cit, ut scriptum est: Quia unctus est oleo lætitiæ præ confortibus tuis.
Unde puerè ait Ecclesiastes: Quoniam si ceciderit, unus eriget socium
suum; non ipse erigitur. Christum enim non alterius auxilio atque ope
erectus est, sed ipse se resuscitavit. Denique, solvite, inquit, hoc tem-
plum; & in triduo illud resuscitabo. Hoc autem dixit de templo
corporis sui. Nec immeritò erectus non est ab alio, qui non cecidit. Nam
& ille, qui à secundo erigitur, cecidit: &, qui cecidit, indiget auxilio, ut
erigatur. Quod & subjuncta docent, dicente scripturà: Væ illi, cui, cū n
ceciderit, non est secundus, qui eum erigat! (a) Conf. Pr. VI, 34.
AMBR. Si dormierint duo, est calor illis. Commortui enim sumus Chri-
sto: & ideo convivimus. Christus nobis commortuus est, ut nos calefaceret,
qui ait: Ignem veni mittere in terram. Mortuus eram: sed, quia in
baptismate commortuus Christo sum, accepi lumen vitæ à Christo. Et, qui
in Christo moritur, per Christum calefactus, vitæ & resurrectionis vaporem
accipit. Frigidus erat puer: calefecit eum Eliseus spiritu suo, dedit ei vitæ
calorem. Condormivit ei, ut eum calor quietis ejus, qui in symbolo conse-
pultus ei fuerat, excitaret. Frigidus itaque est, qui non moritur in Christo.
Caleferi non potest, cui ignis ardens non appropinquat. Incallescere non
potest alteri, qui secum non habet Christum. (b) conf. VI, 10. e. (c) I, 4.
II, 9. (d) sup. 9. x. AMB. Ut cognoscas, secundum mysterium dictum,
non secundum numerum, quia optimi duo, quàm unus; subiecit risticum:
Et spartum triplex non citò rumpetur. Tria enim, quæ non sunt com-

13. Pauper^e inopsque puer^f, sua quem sapientia ditat,
Rege prior stulto est sene^g; cui mens nulla, referre
Consilia in melius^h: qualis monitoribus asper
14. Redditur, ut fuerat. Vincitorum ex sede profundâ
Egreditur, scandens solium: aut, sub fascibus istis
Natus erat. sicut pariter, quem purpura fovit

Hære-

posita, non rumpuntur. Trinitas itaque incompressa nature rumpi non potest, quia Deus unum & simplex & incompressum est, quicquid est. Quod autem est, permanet, non subicitur. Bonum est itaque, adhaerere alteri, & inferere collum in torques ejus, & subicere humerum, & portare illum; nec tediare ad vincula, quia de domo alligatorum [id quod sequitur] exhibet, qui regnet, puer ille, qui super regem seniore & stultum est. Ideoque, qui eum sequuntur, alligati vinculis sunt. Denique Paulus vinculus Jesu Christi. Unde & ipse Jesus captivum duxit. Non satis visum est ei, solvere captivitatem, quam Diabolus imposuerat, ne iterum liberos vacantesq; invaderet: sed perfecta absolutio existimata est, sub Christo degere, & injicere pedes in compedes sapientie ipsius; captivum esse, ut sis liber ab adversario. (e) IX, 15. 17. (f) conf. VII, 1, r. X, 16. XI, 9. Pr. I, 4. AMBROS. Rectè, puer: quoniam puer natus est nobis; & verè optimus puer, cui dictum est à patre DEO: Magnum tibi est, vocari puerum meum. Sapiens quoque, ut Evangelium docet: quia proficiebat xtate & sapientia. Convenienter etiam, pauper: quia, quum dives esset, pauper factus est, ut nos inopiâ ditaret. Et ideo non fastidit in regno suo pauperem; sed exaudit eum, & liberat ex omnibus angustiis & molestiis. Sub hoc ergo vivamus, ut Rex ille senior & stultus, qui non novit præcavere ultra, nullam habeat potestatem supra nos. qui dum vult regnare, quasi voluntatis sue dominus, nec sub vinculis esse Domini Jesu, inveteratus in peccatis; stultitiæ incidit deformitatem, quid enim stultius, quàm, relictis cælestibus, ad terrena intendisse, & posthabitis perpetuis, elegisse ea, quæ caduca sunt & fragilia? Nemo ergo dicat: Non est nobis portio in David, neque hereditas in filio Jesse. (g) inf. 17. II, 14. opp. Pr. XXVIII, 6. (h) XII, 12.

- Hæredem in cunis, primam lucem hausit egenusⁱ.
 15. Viventum innumeros^k vidi, capita alta ferentes,
 Principe cum teneroⁱ (fatorum lege secundo,
 Quique loco effœti stabit) sub lampade mundi^k
 16. Vadere^l. non finis^l populo, qui hinc inde vagatur
 Cominus ante ora illorum: neque, terga sequentes,
 Lætabuntur eo. Nam certè, hoc quicquid, inane
 Est quoque, & humanæ miserandâ molestia lucis^m.
 17. Procedens ad tecta, DEO sacrata; memento,
 Custodire » pedum vestigia quæque tuorum.
 Huc ades^o, auditum^p figens in voce JEHOVÆ,
 Nec te aliò flectens; ne q sensum avertat abusus,
 Extra animi cordisque vias: ut sacra per orbem
 Multi inter sanctos stolidi^q, solennibus aris,
 Concelebrant frustra. neque enim^r novêre profani,
 Quid quantumque mali patrent^s; quæque ingruat ira.

CAPUT QUINTUM.

Quando ergò sic demum dignè agnoscitur summum bonum, ut pendeat ex usû religionis veræ integro: hujus cura in universum cautè obeunda, & verbis & factis; ne loco benedictionis attrahatur maledictio, si quid com-

Kk

mitta-

- (i) V, 7. Pr. X, 4. g. (k) conf. Pr. XX, 8. XXIX, 12. (i) sup. 13. f. (k) sup. 1. x. (l) conf. Pr. VI, 11. (l) XII, 12. (m) sup. 4. g. (n) conf. V, 7. VIII, 5. hîc enall. ut Pr. XXV, 4. (o) conf. IX, 18. (p) Prov. I, 33. XXVIII, 9. 1. Sam. XV, 22. (q) conf. Pr. XVII, 10. XXV, 7. (q) sup. 13. g. (r) II, 24. (s) VIII, 11. Pr. II, 14. X, 23. XVI, 12, 19.

mittatur, à timore Dei alienum, coram Ipso iudice humani generis omniscio. 1.--6. Ceterum, homine, tanquam microcosmo, per lapsus indolem abhorrente ab officiis spiritualibus strenuè observandis; multò minis mirari oportet, æconomiam hujus mundi, ceu macrocosmi, adeò turbulentam reperiri, ut superiores atque inferiores sibi invicem malè respondeant: sed, loco remedii monstratur, consulenda subordinationis relatio, ascendens ad Dominum dominorum Opt. Maximum, ubique terrarum orbi prospicientem. 7, 8. Huc refugiendum esse ab omnibus, ex infinitis vanitatibus confirmatur. In primis vana docetur esse appetitio divitiarum, quoniam sedari nequit; tam vana, ut, quò major accessio, eò plures sint alii ejus compotes, nihil relinquentes domino, nisi aspectum; ut servus etiam, propter quietem integram, divite existat felicior. 9, 10, 11. Quantum malum, quòd & thesaurus custodiri soleat in detrimentum possessoris, vel casu perire; ut iste laborarit in ventum, assiduà cum molestià, & nihil supersit denique sibi & filio! 12.--16. Quò magis Divina misericordia agnoscenda, quæ offert summum bonum, Messiam pulcherrimum, corpore & sanguine suo pascentem homines, omnisq; cibi & laboris genus sic verà letitià imbuentem, ne portio ulli optima deesse queat. Quanquam enim donum etiam Dei est, si quis conjunctas cum sudore suo habeat opes, facultatemq;, iis dextrè & hilariter utendi: tamen & hæc gratia evanescit, nisi animus agnoscat, quomodo ipse Deus sub eo affectu suspiriis humanis respondeat; vocans ad Evangelium, quod solum desiderio omni satisfacit. 17, 18, 19.

PRæproperum haud stimules, acri formidine captus,
Os, linguamque tuam: nec cor, educere * ab imo
Ante

PARALLELISMUS CAPITIS V.

(t) VII, 9. Pr. XX, 21. XXVIII, 22. (u) Pr. XXIX, 11. GREGORIUS Nazianz. Apolog. Orat. 1. Videndum est, ne lubrica celeritas, præceptq; studium seminibus illis non absimile sit, quæ in petras ceciderunt; & quia terræ altitudinem non habebant, statim exorta, ne primum quidem solis calorem ferre potuerunt: aut etiam, fundamento in terrâ jacto, quod pluvie

- Ante Deum, acceleret ^a, dicti obrepentis honorem.
 In cœlis dominus certo omnia pondere librat:
 At tellure super miserâ tu labe laboras.
 Ergò tibi pro re sint pauca ^x; eaque integra verba!
2. Somnia, cùm veniunt, quàm crebro turbine cœcum
 Anxia sollicitant ^y cerebrum; sic improba gestit
 Vox fatui ^z, sanctam precibus se fingere multis.
3. Oblatum, neque tu, JOVÆ persolvere ^a votum,
 Tarderis ^b: nec enim pactorum pristina stultis ^z
 Gratia ^c salva manet; quos tanta amentia cepit,
 Quæ pepigère pii, ut malint migrare per horas.
 Redde ^a, quod ingressus pietate receperis ultrò!
4. Haud spondere, malum est minus; ac, promittere
 sacra
 Munera, quæ posthàc nullus, tanquam immemor,
 edas.
5. Neve ori dederis, quod secum effundat habenas
 Carnis, ut hæc facili motu in peccata ^d feratur:
 Neu, præsentē Dei legato ^e, dicere pergas;

Kk 2

Esse

ac ventis ne tantillum quidem restitit. Ne sis celer in verbis! ait Salomo: minorem scilicet rem esse, asserens, celeritatem in verbis, quàm ferventem in actione festinationem. (x) Pr. X, 19. (y) inf. 13. I, 13. f. (z) II, 14. IV, 5. 13. 17. (a) Pr. VII, 14. XI, 31. (b) Ps. CXXXVII, 2. (c) inf. 7. III, 1. t. conf. Pr. XVII, 20. (d) II, 26. p. post. conf. Pr. I, 10. XIII, 21. (e) Pr. XIII, 17. n.

Esse levem culpam, similemque erroris^f habendam^f.
 Quid furis? aut quonam JOVÆ tibi cura recessit,
 Ejus ut irrites iram^g, Nemesisque laceffas
 Voce tuâ? quid^g, si te, & opus^h manuum omne
 tuarum,

6. Propterea evertatⁱ? Visorum copia vulgò
 In somnisⁱ animos deludit inanibus ausis:
 Non aliter, si cui solitum est, quàm plurima fando
 Spargere; signorum ac rerum simulacra volabunt
 Pleraque vana nimis^k. Sed tu reverere^l Tonantem!
 7. Fortè, peragratâ regionis^m parte, notâsti
 Pauperiem oppressamⁿ, præreptaque juris & æqui
 Judicia^o. hîc tibi non veniat transversa cupido,
 Mirandi fatum, cur hæc permissa voluntas^p!
 Quem mala res offert, qui vertitur ordo, stuporem
 Leniet: excelso^q custos^r excelsior alter

Præ-

(f) X, 5. b. Pr. XXVIII, 10. (f) res eadem, Pr. X, 23. XIII, 13. XIX, 28. XXVI, 19. (g) inf. 16. (g) conf. Pr. XXII, 27. (h) II, 11. x. (i) conf. Pr. XVII, 5. XXIV, 17, 18. (i) sup. 2. (k) inf. 9. I, 2. e. (l) IX, 10. b. (m) II, 8. III, 16. (n) IV, 1. y. (o) III, 16, 17. d. (p) sup. 3. c. (q) VII, 8. ATHANASIUS, Apolog. ad Constant. Ecclesiastes, non ignarus insidiarum adversus pios, ita loquitur: Si calumniam pauperis, & judicii & justitiæ deprædationem videris in provinciâ, ne tibi ea res sit admirationi; quoniam excelsus super excelsum custodiet, & est adhuc sublimior supra eos, & præstantia terræ. Neque id mirum: habebat enim patrem Davidem, qui in suis persecutionibus hoc experimentis

- Præfectus superest. atque his Alti *q* insuper instant,
Cuncta supercilio, divina, humana, moventes.
8. Unde simul terræ datur exsuperantia *r*, rebus
Omnibus auxilio: culto rex gloria ruri.
9. Argenti cupiens, sibi non satiabit *r* amorem:
Et, qui ardebit opes amplas *s*, proventus eundem
Explebit nunquam. nonne hæc quoque vana *u* libido?
Sunt variæ similes: paucas è pluribus addam.
10. Sicubi adaugentur bona *x*, conglomerantur ibidem
Vescentes illis. quid possessoribus autem
Hinc tandem remanet, liceat quo plenius uti *y*?
Nam, nisi de cunctis verâ pietate litatur
Coelicolum regno; vix quidquam hæere tenenti
Prætereà, aut prodesse potest, quàm ut lumine cassâ
Corda modò atque oculos adspectus *z* pascant inanis.
11. Dulce *u* sopor fessio *z*, post exantlata laborum

Kk 3

Ser

cognoverat; ac propterea eos, qui affliguntur, his verbis confirmat: Viriliter agite, & corroboretur cor vestrum, omnes, qui speratis in Dominum! Huiusmodi enim sustentibus, non homo, sed DOMINUS [ut ipse ait] opitulabitur: Siquidem ego, inquit, sustinens sustinui Dominum; & intendit mihi, & audivit deprecationem meam, & eduxit me de lacu infimo, & ex huto facis (q) XII, 1. Dan. VII, 18. 22. 25. 27. (r) 12. I, 3. f. VIII, 5. l. XII, 3. (s) III, 6. e. (t) inf. II, c. VI, 3. Pr. XIII, 25. XIV, 14. XVIII, 20. XIX, 23. XXX, 9. q. (u) I, 15. m. (v) Pr. III, 9. 14. y post. XVI, 8. (u) sup. 9. k. (x) VI, 3. IX, 18. (y) inf. 15. q. II, 21. c. IV, 4. e. conf. IV, 8. (z) I, 8. s. (a) sup. 8. XI, 7. c. Pr. III, 24. XII, 11. l. 9. r.

Servitia; escarum seu multum absorpsit onustus,
Sive^b parum: stomachum ac venas quæ divitis
inflat

Luxuries^c, hominem vetat^d indulgere quieti.

12. Sic ego dum vigiles oculos per singula volvi,
Cerno ingens sub luce^d malum^c; quod & æris acervi
Affer-

(b) Conf. XI, 3. XII, 14. CHRYSOSTOMUS, homil. II. ad pop. Antioch. Cur addit: sive parum, sive multum comedat? Ambo hæc vigiliam inducere solent; indigentia, & crapula: illa quidem, spiritum arefaciens, & palpebras, corneas reddens, nec claudi permittens: hæc verò, anhelitum angens, & elidens, & multos inferens dolores. Sed tanta est laborum medicina, ut, etiamsi ambo adsint, servus dormire possit. (c) sup. 9. r. Pr. III, 10. (d) non permittit: Ps. CV, 14. (d) inf. 17. I, 3. g. (e) conf. inf. 15, 16, I, 13. e. VI, 2. AMBROSIIUS, in Psalm. I. Est malus languor, erroris languor, inexplibilis cupiditatis languor. Iste, divitiæ sunt; ut dicit Ecclesiastes: Est languor malus, quem vidi sub sole; divitiis custodiri, in malum possidentis eas. Dic mihi, o Ecclesiastes, quâ causâ malus hic languor sit. Respondebit: quia multos avara spes devorat. Insatiabilis edacitas cupiditatis est. Nescit satiari argento, qui concupiscit argentum. Dissidunt divitiæ, non explent. Et si quis satiatus fuerit divitiis, non est, inquit, qui sinat eum dormire. Et quidem omnes dies ejus in tenebris, & luctu, & iracundia multa, & languore & irâ. Quomodo enim potest dormire, qui sollicitam auri exercet custodiam, qui damna formidat, qui lucra cogitat, qui usuras computat, qui apothecas numerat? Malus ergo languor, qui bonam aufert mentis quietem. Est languor malus, luxuria, libido, concupiscentia, delectatio, secularis ambitio, quæ citò corrumpit salutem sobrietatis. Omnis postremò mundi hujus corruptela, pestilentia est. Ne ergo tetigeritis, ne attrectaveritis eam. Lues est, contaminat; morbus est, polluit. Ne gustaveritis, quæ sunt omnia ad corruptelam ipso usu, ut Apostolus dixit: qui & alibi clamat; Radix omnium malorum est, avaritia. Morbos excitat: dolores inserit. Denique, qui eam appetierunt, inseruerunt se multis doloribus.

- Afferventur *f*, heris *g* avidis ut damna *b* parentur.
13. Quin etiam adversoⁱ quondam ipsa opulentia casuⁱ
Interit *k*: intereà prolem generavit avarus,
Cui nihil *m* in palmis sua spes captata relinquit.
14. Editus ex utero materno nudus ad auras:
Nudus inopsque (via est eadem) remeabit, ut olim,
Telluris gremium repetens; neque dextera partem *m*
De cumulis operum *n* portabit frigida letho.
15. Hæc verò quàm infesta lues *o*, communis in orbe!
Usque adeò talis ditem manet exitus *p* æquè
Atque alium, ingressus *l* qualis fuit omine tristi!
Jamque suas curas, viresque, viasque, laborans,
Qui dederit vento *p*; quid ei superabit amorum *q*,
Si Dominum astrorum supra omnia nescit amare?
16. Quâque sub aurorâ miscens alimenta querelis,
Sic caligantem *r*, noctis sub imagine, vitam
Exigit, indignans *r* temerè, ægrotansq; fremensque *s*.

17. Ecce,

(f) sup. 7. III, 6. e. IV, 17. VIII, 5. (g) sup. 10. VII, 12. VIII, 8. X, 11. 20.
XII, 11. Pr. I, 17. f. sec. XVI, 22. (h) VII, 15. (i) I, 13. e. f. (k) III,
6. d. (l) VI, 4. l. (l) XII, 7. (m) conf. 13. 1. Tim. VI, 7. (n) I, 3.
II, 18. 21, 22. 26. (o) sup. 12. d. e. (o) XXIII, 4. (p) VI, 4. m. (p) Pr.
XI, 29. b. XXVII, 16. 1. Cor. IX, 26. (q) sup. 10. y. I, 3. II, 11. 13. 22.
III, 9. (r) VI, 4. 5. XI, 8. XII, 2, 3. Pr. XXIII, 6, 7. oppos. 17, 18.
II, 25. III, 13. VIII, 15. IX, 7. conf. Pr. II, 13. XV, 13. 15. (s) I, 18. VII, 9.
Pr. XII, 16. (t) sup. 12. d, e, & 15. o. (u) sup. 5.

17. Ecce, ego quid vidi^x! quod non radiantis Olympi
 Lumina, sed nobis oracula sancta recludunt.
 Unum homini venit, ecce! bonum: pulcherrimus Ille,
 Pascua qui sese nobis dat edenda, bibenda^z;
 Venturus, veniensque bonum in præcordia summum.
 Pastor hic est, tibi quem promitto sæpius unum^a:
 Tam formosum^y equidem, ut, si quis convivia tanta
 Hauserit, his solis demum vini atque ciborum
 Exhilaret justos usus, reddatque placentes^b
 Æterno Patri atque sibi. Quo denique pacto
 Delicias veras sensu interiore videbit^c,
 Quemcunque, arbitrio frenato, quilibet ævi
 Exercet sub sole^e labor: nec tædia longi
 Temporis obstabunt; verum omnem ex ordine
 ductum,
 Perpetuosque dies lætos numerare^d licebit,
 Quos Deus adjiciet. namque est hæc una beata
 Pars^e hominis, de quâ semper gaudere juvabit.
18. Fortunatus & iste quidem, cui Numina donant
 Divitias^f & opes^g, libertatemque gerendi

Ha-

(x) I, 16, 17. (y) III, 11. Ps. XLV, 3. (z) II, 24. III, 22. conf. Job. VI, 52, 53. (a) sup, 7, 8. IV, 8. (b) VII, 20, 29. Pr. XI, 17. XII, 11. conf. Rom. V, 15. Eccl. 1. Tim. II, 5. Ioh. I, 18. 29, 30. III, 13. X, 30. XIV, 9. 1. Ioh. V, 7. (b) II, 24. 26. (c) sup, 12. e. 16. (d) II, 3. k. (d) II, 3. (e) II, 10. x. (f) sup, 18. g. (g) VI, 2. u.

Harum se dominum ^b: quibus & saturetur ⁱ, & unus
 Utatur; ne absit capiendi ^k plena potestas,
 Quod sibi, quodque suis dispenset; neu quid acerbi
 Lætitiâ curæ minuât ^l. Donum illud jövæ ^m!

19. Namque ita, quæ pariunt viventi incommodaⁿ soles
 Continui, ac nimis renovat cruciatibus impos;
 Munere cœlesti non crebrò^o ingrata revolvit,
 Felix sorte suâ ^p. at, tenuis fortuna! refecto
 Ni sub corde DEUM is sibi respondere ^q, per ipsa
 Gaudia, dignoscat; seque ad potiora vocare
 Dona, atque ætherias epulas ^r. Tantùm ergò beatus
 Integer, in DOMINO fruitur, qui melle perenni!

LI

CA-

(h) II, 19, 7. (i) conf. 17. 2. b. oppos. sup. 16. (k) VI, 9. Pr. XI, 17.
 XII, 10. oppos. ibid. & IV, 8. VI, 2, 3. Pr. XI, 17. 24. XV, 27. XXVI,
 15. (l) III, 12. (m) II, 24. (n) sup. 15, 16. II, 23. (o) I, 16. (p) Ps.
 CXLV, 16. (q) X, 19. Pr. XV, 1. u. XVI, 1. e. XXVI, 5. XXIX, 19. Conf.
 interpretatio Apostolica Act. XIV, 17. XVII, 27. (r) sup. 17. conf. Rom. XIV,
 17, 18. HIERONYMUS, in h. l. Melius est, juxta Apostolum, spiritua-
 lem escam & spirituales potum à DEO datum intelligi, & videre bonitatem
 in omni labore suo; quia ingenti labore & studio vera possumus contemplari bo-
 na. Et hæc pars nostra, ut in nostro studio & labore latemur. conf. sup. 17. Quod
 licet bonum sit; tamen, donec Christus manifestetur vita nostra, necdum
 plene bonum est. Et ideo non multum recordabitur Deus dierum vita no-
 stre. Notandum quoque, quod hic περιεπαυμὸς in meliori parte
 accipitur pro occupatione spiritualis vereq; lætitiæ. Vid. inf. ad c. VII, 2, 3, 4.
 AUGUSTINUS, de Civitate DEI. (s) Pr. XV, 15. Ps. IV, 8. V, 12, 13. Deut.
 XXVIII, 47. Neh. VIII, 10. Joh. X, 10. XVI, 22, 24. Act. VIII, 39. Phil. IV, 4.

CAPUT SEXTUM.

Pathetica detestandi affectus avaritiæ, & omnis inordinati appetitus, seu vanissimi, amplificatio; tendens eò pædagogicè, ut tantò magis terminus à quo abdicetur, & tantò ardentius expetatur patefactus ipse terminus ad quem. Malo illi, indicato c. V, 12., quo quis laborans, sui exitii soleat autor fieri; additur nova species, quæ transferat in alienum possessorem fortunas, quibus avarus non piè utatur: 1, 2. cujusmodi patre familias, cetera felicissimo, felicior judicandus sit partus immaturus, propter quietem. 3.--6. Ab hypothesi ad thesin regressus ita fit, ut vanitatis malum porro ostendatur in appetitu prorsus corruptio; & quidem ex fine animi humani post lapsum, non tam pro animâ, quàm pro corpore laborantis. Quo natura morbo penes hominem dominante, par rediditur conditio sapientiæ ac stulti; virtutisq; agnita exercitium enervatur: quoniam indulgetur vagis ἀνιστορίας [Matth. XX, 15. 23. 2. Corinb. IX, 8. 1. Tim. VI, 6.] impedimenti. 7, 8, 9. Generalioris atque communis hujus vanitatis, nimium omnibus insita, inhibitio, secundum legem additur, cieturq; affectus metus: quod irriteretur ira DEI; 10. desideria merè humana sint irrita; 11. à scopo necessario aberrantia; præsertim etiam ob futurum latens. 12.

Indq̃e bonum admirabar ego; cùm fax mihi summâ
Detexit, præter reliqua infortunia, rursùm
Perniciem, cujus vastæ succumbere cladi

2. Passim homo conspicitur. Namque est, cui copia
rerum

Affluit, argenti, pecorumq̃ue; & fama, per orbem
Didita, crebrescit; nec quidquam desit * eorum,

Quæ

PARALLELISMUS CAPITIS VI.

(t) I, B. c. II, 21. VIII, 6. Pr. XI, 18, 19. (u) V, 18. f. g. Pr. XX, 3. XXII, 2. XXX, 8. (x) IV, 8. 1. prim.

Quæ sibi cunque optare, solet terrestria sensus ^z:
 Cui tamen ex illis comedendi sana facultas ^a
 Non datur; ipsa *Fides* postquam intemerata JEHOVÆ,
 Crimen avaritiæ, tali damnavit amoris
 Indomiti poenâ, nulla ut sibi prospera carpat
 Lucra domûs dominus, sed deinceps devoret hospes ^b.
 Tam vanum est vitium, mala cum mœrore cupido ^c;
 Sacra fames, jam dicta!

3. Viro sint pignora centum ^d

Nata, & natorum nati, spes tanta nepotum;
 Vixerit annorum multos, ætatis abundet,
 Innumeros cursûs annorum vicerit exfors:
 Si tamen infelix animam / haud dignetur in ævo
 Æternis sanare ^e bonis ^b; placidique sepulchri
 Jacturam patiat iners: melioribus, inquam ^f,
 Auspiciis atavum cœcus prævertit abortus ^g.

4. Venit ^h enim hic sine spe, sine sensu, informis ad au-
 ras:

L I 2

Atque

(y) *Pr.* XIII, 4. XXI, 26. XXIII, 3. (z) 3. 7. *Pr.* VI, 30. s. X, 3. XI, 17.
 XXIII, 2. (a) V, 18. b. (b) *Pr.* V, 10. *conf.* XIII, 22. XV, 6. (c) V, 12.
 GREGORIUS Naz. Orat. LIII. seu metaphr. in Ecclesiast. hom. I.
 Hoc sanè argumentum magnum, signumq; perspicuum, extreme cujusdam
 improbitatis esse, censeo. (d) *Conf.* inf. 6. VII, 20. 28. VIII, 12. XI, 2. *Pr.*
 XVII, 10. (e) II, 19. IV, 8. VI, 3. VIII, 17. (f) *sup.* 2. z. *inf.* 7. (g) V,
 9. r. *conf.* II, 1. V, 17. (h) IV, 8. V, 10, 17. (i) III, 17. c. (k) IV, 3. d.
conf. IV, 10. x. (l) V, 15. l. med.

Atque abit ^m in tenebris. tenebris ⁿ contexta premuntur

5. Nomina, quæ fugitat; Phœbi neque sidus amœnum
Notitiâ, aut oculis, hausit: tamen alta quietis ⁿ
Otia nactus habet. quæ non, ut cætera, avaro
Æqua seni obtingunt; vitam qui, functus inani
Officio, trahit in turbis, nec quærere cessat,
Quod nunquam inveniet, curas si effuderit omnes ^o.
6. Tum verò, binis vicibus per secula dena
Floruerit licet is sospes: sin luce vacârit,
Præmia ^p nec nôrit pia fortunantis jövæ;
Nonne, ut projectus, quisquis tam insanus, ad unum
(Haud mora longa) locum, perverso tramite pergit ^q?
7. Omnis homo arte, sui pro gutturis ore ^r, laborat
Omnigenâ: an non & meritò replebitur ipse
8. Spiritus interior ^s? Quid erit, quod major ^t habetur
Insi-

(m) 6. I, 4. V, 15. p. prim. V, 16. (n) II, 13, 14. XI, 8. Pr. IV, 19. XX, 20.
(o) IV, 6. k. (o) conf. III, 9. VII, 14. 18. XI, 6. (p) sup. 3. h. (q) sup. 4. m.
(r) Pr. XVI, 26. 2. Thessal. III, 10. (s) Seb. SCHMIDIUS: etiamne ergò anima non implebitur? Job. IV, 13, 14. VI, 27. GREGORIUS M. in Evang. hom. XL. de doctis & negligentibus per Salomonem dicitur. Omnis labor hominis in ore ejus, sed anima ejus non implebitur: quia, quisquis hoc solummodò laborat, ut sciat, quid loqui debeat; ab ipsâ reflectione sue scientia mente vacuâ jejunit. (t) amplius, inf. u. II, 15. l.

- Inspiciente " sciens, doctâ qui mente domari
Nescit " ob invidiam? Quidvé indigus ^x acer, & ingens
Ingenio, atque inter vivos incedere callens;
At miser, ac cupidus? quid agit præ divite fungo?
9. Quàm multò est melius, defigere lumina ^z in usu
Propositi certi sancto, nec corde vagari ^a!
Errabunda animi vestigia, mille viarum,
Ire, redire, sequi, totiesque recurrere frustra;
Quàm sterile hoc studium! tot, tot fomenta dolorum
Irrita, quàm misera! ah, quàm lamentabilis error ^b!
10. Omne adeò, quicquid ^b fueris, fuit antè ^c vocatum
Voce suâ: ac constat, quòd Adami & maxima proles
Ægra ^d sit; agnoscens alium, cui litibus aptis
Majori ^e obniti nequeat, neque tendere contrâ ^f.

Ll 3

II. Plu-

(u) Jude, v. 10. (x) Pr. XV, 15. XXII, 22. XXXI, 20. (y) sup. 2. -- 6. V, 16.
COCCEJUS, ad 8. Vanitatem, quæ est à naturali infirmitate, exaggerat
duobus modis: 1. quòd ea hætenus parem efficiat conditionem sapientis &
stulti: 2. quòd impediat exercitium scientiæ & virtutis. (z) Prov. IV, 25.
OLYMPIODORUS, in Ecclesiast. Longè melius est, perspicuos habere
oculos animæ ac rationis, luce Spiritûs S. illustratos, quàm pergere juxta vo-
luntatem animalis hominis, qui in tenebris ambulat: juxta illud Matth. VI, 22.
Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit; Hoc est, si
rationalis animæ vis luce fuerit illustrata, appetitûs sensitivi licentiam in ordinem
suum rediget. Et illud Pr. XIX, 2. Ubi non est scientia animæ, non est
bonum; &, qui est festinus pedibus, offendet. (a) conf. Pr. VIII,
13. p. q. XII, 6. COCC. Ambulare animâ, est, vagis & incertis cupidi-
tatibus indulgere. (b) I, 9. e. (b) I, 14. b. (c) I, 10. u. III, 15. x. (d) XII, 7.
(e) conf. IV, 12. b. (f) conf. Pr. III, 30. z. XXII, 10. XXXI, 8, 9.

II. Plurima quæque cadunt, & dicta, & facta g, sub
orcum,

Nulla quasi; unde magis vanum increbrescit ^b inane:
Quæstibus humanis superans quid ⁱ foenoris ^k inde?
Tantæ molis opus, nugarum evadere fraudes ⁱ!

12. Ecquis enim curat ^l, terrenæ sortis amare
Conveniens homin^m decus, &, quo sospitet horas
Præsidio, ut lucas numeret solamine gratas ⁿ?
Scilicet, umbrarum locus hîc: mendacibus orbes
Volvuntur nebulis: non astra, sed antra petuntur.
Aut, quis erit tandem, nostrum qui nunciet ulli,
Post obitum quidnam, scenâ sub solis eâdem,
Sperandum restet ^o? nisi, quæ super axe supersunt.

CAPUT SEPTIMUM.

Hoc caput, vanitatem hujus mundi cumulum innumerabilem esse, ostendit, cum tanti mali origine; & comparative quidem potissimum. Ita, præstantia fame, usum odoris pretiosissimi; meditatio calamitatum humanarum fructuosissima, letitiæ usum, abusui facile obnoxium declarat. 1. . . 4. Abusus musicæ, discipline gravioris utilitatem; violentia, & donorum captatio, oppositam commendantes sapientiam, produunt insipientiam suam. 5, 6, 7. Exitus rei patefacit, quanto labore vanitatis periculo omne initium: exemplum dat iracundia, item impatientia. 8, 9, 10. Sapientia denique, cum vitam efficit eternam, cetera universa hoc ipso vanitati subjicit. 11, 12. Quæ ut a nobis agnoscantur, Divinæ jussu.

(g) I, 8. 10. q. VII, 3. (h) I, 16. p. (i) II, 22. III, 9. V, 15. (k) I, 3. f.
(l) conf. II, 19. x. (m) II, 3. i. (n) II, 3. V, 17. VII, 14. (o) II, 18, 19.
III, 21, 22. VII, 14. VIII, 7, X, 14.

justitiæ opus versatur in iis, quæ adversa videntur immutabilia: nec potest fortuna secunda multum loci apud nos habere, ut ne futura, propter humanam arrogantiam, malum grandius attrahant, sed homo, miseriarum memor, querat clementiam. 13, 14. Hoc docet quotidiana experientia, usque adeo, ut nulla usquam sit medela, nisi in timore DEI præscripto, conjuncto cum recordatione judicii hujus: quo tam angusta salutis porta est relicta, ut non modò impii, metu pœnæ; sed etiam justî, haud libèri à castigationibus, cavere debeant, ne quid nimis, 15.--18. Atque ista sapientia, ancipitis sollicitudinis plena, fortitudinem vano magis expositam esse, quàm longanimitatem, docet. 19.--22. Ut ut verò obvium sit ex ipso rerum usu, sapientiam ejusmodi nobis se offerre, tanquam necessariam; tamen notitia hæc quoque ante oculos quasi evanescit. Exiit quidem veritas illa in statu integritatis penes hominem: at, per & post lapsum, privatio ejus nimium profunda est. Quancunque adhibeatur investigatio, corruptæ naturæ lumine nihil indagari potest, nisi opposita vanitatis insania: cujus specimen nullum est manifestius, quàm in meretrice & adulterâ. 23.--26. Attamen sapientia Salomonis, quum hos intra terminos consisteret, inveniebat gratiæ auxiliis simul, non alienum à veritate esse mysterium, notum ipsi ex verbo DEI: etiamse nempe mulier in omnibus hominibus non reperiretur, pollens integritate pristina, fore nihilominus, ut præ tot reliquis anus homo nasceretur perfectè sapiens. Quod quidem negari haud posse, contendit, modò consideretur; quæcunque sint cogitationum aberrationes, originem eas ducere ab hominibus ipsis: Creatorem verò non potuisse aliter primum hominem condere, quàm rectum; Divinaque misericordiæ tribuendum, quòd Adamo alitero prioris lapsum sarcire velit, tenebrasq; infinitas unius luce exsuperare. 27, 28, 29. Quò magis, vanitatum chaos, deplorandum.

Non tam fragrantem latè jactabit odorem
Ambrosiæ succus; quàm, nominis aura probati.

Nec

PARALLELISMUS CAPITIS VII.

(p) IX, 8. X, 1. Pr. V, 3. b post. VII, 17. 4. (q) VI, 4. Prov. XV, 30. XXII, 1. c.

Nec lux prima, ferens genitum ^r, sic pura meretur
Gaudia; mortis uti, felix si cesserit, hora.

2. Inde ubi jam diversa pedem invitârit honestas,
Huc illuc: meritò plantam non attrahat aula ^s,
Deliciis redolens ^r; sed enim, quæ funera plangit,
Te retrahat miseranda domus ^r. manifestiùs ^t, ater
Finis ^u hic, est hominum proprius, communis & instans
Omnibus: hunc etiam vivens in viscera vertet ^x.
3. Atque ideò, risu læto, præstantior ægra
Tristitia ^y esse solet! vultûs quin pessima ^z forma,
Cor, sensu veri meliore, subinde serenat.
Ergò habitat pectus sapientum in limine ^a Luctûs:
Lætitiæ limen ^a præcordia stulta ^b frequentant.

5. Iusta

(r) *conf. IV, 13. f. XI, 9. (r) Pr. XV, 15. (s) Pr. VII, 14. IX, 1, 14. (t) conf. VIII, 4. (u) III, 11. XII, 13. (x) conf. inf. 21. VIII, 9, 16. IX, 1. (y) inf. 9, 1, 18. u. 2. Cor. VII, 10. (z) oppos. IX, 7. Pr. XV, 13. XXV, 20. I, 13. e. (a) sup. 2. s. Neh. II, 2. (b) II, 2. c. 14. Pr. XIV, 13. AUGUSTINUS, de Civit. D. I. XVII, c. 20. Ecclesiasten in eâ sententiâ manducandi & bibendi, quam sepe repetit plurimumq; commendat, non sapere carnales epulas voluptatis, satis illud ostendit, ubi ait: Melius est ire in domum luctûs, quàm ire in domum potûs. Et paulò post: Cor, inquit, sapientium in domo luctûs; & cor insipientium in domo epularum. Ad eundem & sequentem vers. AMBROSIVS, in Ps. I. Scriptum est quidem; cor sapientium in domo luctûs, & cor stultorum in domo epularum: Melius est, audire increpationem sapientis magis, quàm virum audientem canticum stultorum. Sed pauci hæc audiunt: pauciores sequuntur. Allicit homines magis dulce peccati, quod ad præsens influit & impinguat audientis affectum; quàm triste virtutis, quæ fidei spem velut quodam*

5. Iussa peritorum si quisquam, haud mollia^c, discat
Sublatis audire dolis patienter; amandus
Hic potius, quàm qui blandis vult cantibus aures
6. Pascere: nam, sicut spinæ crepitantibus ollam
Ignibus incassum cingunt; ita lusus^d, & omnes
Pravorum illecebræ. Non hæc insania^e nulla!
7. Haud aliter; prudens, mutatâ mente, refertur
In pejus; quoties ipsam violentia^f turbat:
Nec non & violat^g donorum^h virus eandem.
8. Principium caussæⁱ bella, horrida bella, minatur:
Exitus at meliora feret^k. Minus æqua, superbus
Spiritus affectat: mitis, supereminet illum.
9. Neu te præcipites^m animis, ne fulguris instar
Abripiat te flammaⁿ: citus furorⁿ, ira, quiescit^o
In gremio^r, cui nil rationis^r inesse videtur.
10. Impatiens nec tu disquiras: quid fuit olim?
Pristina quæque dies præsentis forte secundâ

Mm

Cur

*cortice amari laboris involvit. Beatus ergo atque mirabilis, qui talium
viarum positus in electione, non fuerit illecebris voluptatis inflexus, ut gra-
dum suum super vadosa & prava constituat. (c) Pr. XIII, 1. XVII, 10.
(d) sup. 3. II, 2. c. Prov. XIV, 24. XV, 21. (e) I, 2. c. (f) IV, 1. y prius.
V, 7. (g) inf. 15. III, 6. d. (h) Prov. XV, 27. XVII, 23. (i) I, 8. q.
(k) Pr. XXIV, 14. c. oppos. Pr. V, 11. XXIII, 32. (k) V, 7. q. Prov. XVI,
4. o. 18. k. m. (l) XIV, 17. 29. y. XV, 18. c. XVI, 32. (m) V, 1. t. (n) sup.
3. y. V, 16. s. XI, 10. Pr. XVI, 16. (o) Pr. XIV, 33. (p) Pr. V, 20. XVI, 33.
(q) Pr. XII, 16. XIV, 3. 29.*

Cur superat? neque enim, si talibus excidit ore
Quæstio, te hanc docuit veniens Sapientia cœlo.

- II. Quanti est cœlestis Sapientia! sicubi victrix
Possidet alta virum, palmam non moverit isti
Optimus hæredis splendor. Regina bonorum
Haud renuit, cum opibus simul unâ in sede morari:
Plus

(r) Conf. I, 9. III, 15. Pulchrè HIERONYMUS, in h. l. *Ne vetus seculum præfenti præferas: quia unus utriusque est conditor, Deus. Virtutes, bonos dies viventi faciunt: vitia, malos. Ne dicas ergò, meliores fuisse dies sub Moyse, & sub Christo, quàm modò sunt. Nam & illo tempore plures fuerunt increduli, & dies eorum mali facti sunt; & nunc credentes multi reperiuntur: de quibus ait Salvator; Beatiore sunt, qui me non viderunt, & crediderunt. Aliter: sic debes vivere, ut semper præfentes dies meliores tibi sint, quàm præteriti; ne, quum paulatim decrefcere cœperis, dicatur tibi: Currebatis benè; quis vos impedivit, veritati non obedire? Et iterum: Incipientes spiritu, nunc carne consummamin!* Aliter: ne dicas; meliora tempora olim Moysis, quàm nunc Christi, legis fuisse, quàm gratia. Si enim hoc volueris querere, imprudenter facis; non videns, quantum distet Evangelium à Veteri Testamento. Sic & BASILIUS M. in Esa. I. *Ad hunc modum vitam instituamus, ut, quæ præterierunt, nunquam præstantiora esse censeamus futuris, aut præsentibus. Interdicit Ecclesiastes, dicens: Ne dixeris, quoniam dies priores boni erant præ his: quia non in sapientiâ interrogasti de hoc. Si enim, qui præcesserunt dies, meliores fuerint; meritò dicetur nobis: Tanta passi estis frustra, bonis vestris operibus ad nihilum reductis, quòd, quæ sequuta sunt, neglexeritis. Ait enim Ezechiel: Justus si averterit se à justitiâ suâ, & fecerit iniquitatem, juxta omnes iniquitates, quas fecit iniquus; omnes justitiæ ejus non ampliùs erunt in memoriâ. In peccato suo, in quod prolapsus est, & in peccatis suis, quibus peccavit, in ipsis morietur.* (s) I, 16. II, 12. 14. IV, 13, IX, 16. 18. (t) conf. Pr. III, 35. VIII, 21, XIV, 18, XIX, 14. XX, 21,

- Plus " tamen ipsa juvat vigilēs Titanis alumnos *.
12. Umbram offert Sophie, si argenti protegit umbra,
 Majorem: quoniam Divina scientia vitam
 Morigeris " donat, verè excellentius b omni
 Terreno auxilium, post regna ac fata manentem.
 Hinc patet, in rebus reliquis quantum insit inane.
13. Conspice c opus Domini! quis d scit, tibi reddere
 rectum e,

Quod Deus incurvat e? si rem meditaris, inhære!

14. Jamque, boni f plenam quum fortunaverit horam
 Omnipotens, impende bono g; nec abutere sensu:
 Quamque malam b finit esse, nota c, speculatus acutis
 Luminibus; quibus, & precibus vigilantibus, artes
 Ac laqueos exire vales. Hanc quippe dierum
 Juxta illam i inducit, rerum cui summa potestas,
 Exercetque hominem: ne k quid l se cogitet ultrò
 Invenisse m sibi, post se n, formidine pulsâ,
 Quod sit venturum; sed, inops ut Numen adoret.

Mm 2

15. Omnia

(u) 16. II, 15. l. (x) VI, 5. XI, 7. (y) Pr. III, 14, 15, 16. (z) Prov.
 III, 22. XIV, 24. (a) V, 12. g. Pr. XVI, 22. d. (b) I, 3. f. (c) II,
 11. x. (d) II, 22. VIII, 1. (e) I, 15. k. conf. ARNDT. de Vero Christ.
 L. II. c. 33. (e) I, 15. i. XII, 3. k. (f) V, 17. (g) II, 1. a. Pr. XXV,
 16. 5. (h) I, 13. II, 21. V, 12. Matth. VI, 34. Eph. V, 16. (i) VI, 5. Pr.
 XVI, 4. (k) III, 18. (l) V, 13. (m) inf. 24. 29. VIII, 17. IX, 15. XI, 1.
 XII, 10. Pr. III, 4. k. 13. XVIII, 22. (n) VI, 12. o.

15. Omnia perspexi^o memorata, & plura, per ævi
Intervalla mei; vanis oppleta figuris *p*.
Sæpe quis existit, nulli virtute secundus,
Lege fideque potens; atque hic cadit, interit *q*, intra
Justitiæ documenta suæ: rursus, alter iniquus,
Impietatis amans, florendo secula vincit *r*.
16. Litibus, humani juris fastigia nunquam
Consectare nimis *s*; tibi nec sapere amplius *t* aude,

Quàm

(o) I, 14. f. (p) II, 3. V, 17. VI, 12. (q) sup. 7. g. Pr. XXXI, 6. (r) III, 1. VIII, 13. Pr. XIX, 11. (s) I, 16. p. AUGUSTINUS, in Joh. tract. 95. In illo, quod legimus divinitus dictum: Noli effici justus multum! non est notata justitia sapientis, sed superbia præsumptis. Qui ergo fit multum justus, ipso nimio fit injustus. AMBROSIIUS, de pœnit. L. I. c. 1. Qui studet, humane infirmitatis emendare vitia, ipsam infirmitatem debet sustinere, & quodammodo pensare humeris, non abjicere. Nam pastor ille Evangelicus lassam ovem vexisse legitur, non abjecisse. Et Salomon ait: Noli justus esse nimium! Debet enim justitiam temperare moderatio. Nam, quemadmodum se tibi curandum præbeat, quem fastidio habes, qui contentui se, non compassioni, medico suo pueri futurum? Ideò Dominus JESUS compassus nobis est, ut ad se vocaret, non deterreret. Mitis venit, venit humilis. Denique ait: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis; & ego vos reficiam. HIERONYMUS, in h. l. Si quem rigidum & trucem ad omnia fratrum peccata conspexeris, ut, nec in sermone peccanti, nec, propter naturalem interdum pigritiam moranti, det veniam; hunc, scito, plus justum esse, quàm justum est. Quum enim Salvator præcipiat, dicens: Nolite judicare, ut non judicemini! & nullus sit absque peccato; nec, si unius quidem diei fuerit vita ejus: inhumana justitia est, fragilitati conditionis hominum non ignoscens. Noli ergo justus esse multum: quia pondus grande, & pondus parvum, abominatio coram Domino, Pr. XX, 6. 9. 23. GREGORIUS Nazianz,

- Quàm mensura datur: quid, te vastare, laboras ^a?
17. Neu peccata auge; nec tu abnue longiùs amens ^y,
 Deplorare vagum lapsæ rationis abusum.
 Cur moriêre, super neglecto vulnere, summum
18. Ante diem ^z? Decet, hoc animo tenuisse fidei ^a
 Præceptum; pariterque, prius non mittere ^b dextrâ.
 Namque, Deum venerans, evadit quæque malorum.
- Mm 3 Una

Orat. 26. *Æquè inutiles sunt, iners ac supina segnities, & imperitus fervor: illa, ad bonum minimè accedens; hic autem, ulterius cadens, ac dextro dexterius aliquid efficiens. Atque id probè cognitum & exploratum habens Salomo; Ne declines, inquit Pr. IV, 27. ad dexteram, neque ad sinistram; ne per contraria in æquale malum, h. e. in peccatum, incidas. Quamquam aliqui, quod naturâ dextrum est, his verbis laudat: Vias dexterâs novit Deus; perversæ autem sunt sinistræ. Qui sit igitur, ut, qui dextrum laudat, idem rursus à dextro nos abducatur? Intelligit profectò, quod dextri speciem habet, quum reverâ tale non sit. Quod etiam spectans, alio loco inquit: Ne magnopere justus sis; nec, supra modum sapiens. Par etenim justitiæ atque sapientiæ detrimentum affert acris, tam in actione, quàm in sermone, animi impetus, à bono nempe, & à virtute, propter excessum excidens. Hanc enim defectus, & excessus, peræquè labe-
 faciunt; non secus ac regulam additio aliqua, aut subtractio. Nemo igitur sapientior sit, quàm conveniat; nec, lege exactior; nec, luce splendidior; nec, normâ rectior; nec, præcepto divino sublimior. (t) sup. II, 11. VI, 8. Rom. XII, 3. HIERONYMUS pergit: Quod ait: Noli quærere amplius, ne turberis, sive, ne obstupefcas! mentem nostram scit, perfectam comprehendere non posse sapientiam: & mensuram fragilitatis nostræ, jubet, nos scire debere, &c. Idem ad v. 17. Quod dicit, tale est: Noli peccatis addere peccata; ne provoces DEUM, etiam hic tibi inferre iudicium. (u) inf. 26. II, 26. p. post. (x) inf. 25, 26. Prov. II, 22. IV, 14. IX, 7. X, 3. XXVIII, 1. (y) II, 14. 19. Prov. I, 22. XVIII, 2, 1. Corinth. II, 14. (z) Pr. X, 27. (a) Pr. XI, 13. (b) X, 4. XI, 6.*

Una salus certa est: Te formidare ^c, JEHOVA!

19. Hæc, sibi prospiciens, his undique, & undique ab
illis

Partibus, ut pelagi, non ullâ aspergine, cautes,
Læditur; hæc demum, sapientia, munit ^d alumnum
Provida subsidiis, & ei plus roboris addit,

Quàm deni heroës, præfecti ^e mœnibus urbis.

20. Nam, si hominem spectes, nihil est, quod visere
tendas

In terrâ justum ^f, benè agens ^g qui nullus aberret ^h:

Dum veniat tandem, qui ipse Sapientia, & insons ⁱ;

Cujus ope exsuperat pravum pius omne triumphans.

21. Si sapias altè igitur, facilis miseresce; nec imâ

Mente

(c) III, 14. x. (d) Pr. VIII, 28. (e) VIII, 8. IX, 14. 17. X, 4, 5. (f) Pr. XX, 7. (g) III, 12. r. XII, 13. (h) 1. Reg. VIII, 46. Quibus in verbis fundamentum privativum ostendit ATHANASIUS, de incarnat. Verbi Dei. Alioqui impossibile est, puritatem & innocentiam in naturâ humanâ exhiberi, nisi DEUS credatur in carne fuisse, qui justitiam, omni peccato liberam, in mundum introduxit: cujus quia participes redditi sumus, vivemus & salvabimur. Illud enim: Non est justus in terrâ, qui bonum faciat, & non peccet! in commune ad omnes homines pertinet. Unde ex cœlo descendit, [ut ipse inquit] qui immaculatam justitiam ex se daturus erat; idq; expressis verbis: Nemo ascendit in cœlum, nisi filius hominis, qui è cœlo descendit. Idemq; rursum aliis verbis: Si videritis filium hominis, eò ascendentem, ubi prius erat. Et: ego sum panis, qui è cœlo descendi, vivus [inquam] ille, qui vitam dat mundo; clarè per ista nos docens suam ipsius Deitatem. (i) Prov. XX, 9. 1. Reg. VIII, 46.

- Mente repone adeò verborum quoslibet ictûs^k
 Illorum, quæ sunt aliorum è faucibus hausta:
 Ne simul audieris, tibi servum dira precari^l;
 22. Inde indignantem, quòd te jam fingere possis
 Immemorem, (cujus penitus benè conscia testis
 Tecum habitat) de aliis mala te quoque multa lo-
 quutum^l.
 23. Cuncta hæc tentavi^m, digna atque indigna, So-
 phorum
 Præsidis augustæ præsentì numine fretusⁿ.
 Dixi^o tum: Sophie mihi erit dux sola: sed^p, eheu,
 Ecce! repentè istam sensi procul esse remotam^q,
 Quæsiui quoties mundi inter somnia Divam.
 24. Quod^r rerum in cunis quondam fuit, abdita longè^q
 Ignotà nobis rapuit sub nube vetustas;
 Estque profunda ejus sedes, nimiumque profunda^s;
 25. Quod quis^t ibi inveniet? Tamen haud ego parcere
 cœptis^u;

Sed

(k) Pr. XXVI, 25. (l) X, 20. Pr. XX, 20. XXX, 10. (m) II, 1. (n) I, 12. a. (o) III, 17. c. VI, 3. (p) I, 4. k. (q) III, 5. XII, 6. Pr. IV, 24. XIX, 7. XXII, 5. XXX, 8. XXXI, 10. (r) conf. I, 9. III, 15. 22. VI, 10. (s) conf. I, 6. n. Pr. XVIII, 4. XX, 5. Ps. LI, 8. 1. Cor. II, 7. (t) interrog. emph. ui I, 9. s. (u) inf. 27, 28. Pr. III, 4. k. ATHANASIUS, epist. ad solitar. *Quæ mihi adversus Arianorum hæresin venere in mentem, vestra pietati intimanda, opinor; ut inde discatis, quàm verè dictum sit*

Sed vertens me corde meo, ferri omnia circum ^x,
 Assiduo: si fortè aliquâ, si fortè daretur
 Notitiâ penetrare ^y, quibus sapientia vera
 Exploranda ^z modis, arsque indaganda ^a putandi ^b.
 Institi. & agnovi, pedibus vestigia rectis
 Prima docere; malum ^c quantum Insipientia ^d, Verbi
 Ign-

à B. Apostolo: O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! *Quanto enim magis scribere volebam, & rem urgebam instantius, ut Divinitatem Verbi intelligerem, tantò longius ejus rei cognitio à me subterfugiebat: & sentiebam, me tantum à tergo relictum esse, quantum me promovisse & assequutum esse arbitrabar. Nam hoc ipsum, quod animo comprehendere videbar, scribere non potui: & quod scribebam, minus erat, quàm concepta in animo veritatis umbra, licet ea ipsa perquam pusilla esset. Dixi ergò, ut in Ecclesiaste scriptum: Sapiam! & sapientia elongata est à me magis, quàm erat. Et, profunda profunditas! quis inveniet illam? Et illud in Psalmis: Admirabilis habita est sapientia tua à me: invaluit, & non potero ad eam. Et, ut Salomo dicit: [Prov. XXV, 2. f.] Gloria Dei abscondit sermonem. Sæpe igitur volui subsistere, & desinere à scribendo, credite mihi: tamen, ne aut vobis difficilior viderer, aut illis, qui à vobis postularunt, & quibus periculum est, ne silentio meo pertinacius in impietate versentur; vim mihi ipse feci, ut pauca ista, quæ jam vestre pietati mitto, conscriberem. Nam, quanquam procul à nobis est, ut revera est, veritatis comprehensio, ob carnis imbecillitatem; interim tamen, ut idem dixit Ecclesiastes, VII, 26. cognoscere poterimus impiorum amentiam, eamque, ubi deprehenderimus, dicere licebit, morte amariorē esse. Hujus rei figurâ, quum certum haberem, eatenus à nobis scientiam comparari posse, ista meditatus sum: non ignarus, impietatis refutationem fidelibus sufficere ad eruditionem pietatis. Nam, tametsi impossibile sit deprehendere, quid sit DEUS; tamen dicere possumus, quid non sit Deus. (x) I, 6. n. II, 20. x. (y) I, 16. (z) I, 13. d. (a) inf. 28. VIII, 17. XII, 10. conf. I, 13. c. Prov. II, 4. XV, 14. (b) inf. 27. IX, 10. (c) sup. 17. x. (d) II, 12. 14. g.*

Ignara æterni, pariat caligine cœcâ:

Unde viæ stolidæ, vesanaque facta ^e sequuntur.

26. Talia scrutanti, sese tulit obvia monstri
 Immanis species, cedit cui mortis amaror ^f;
 Fœmina dira, suis, quæ blanda, ut retia ^g multa,
 Se gerit insidiis: tantus dolus enitet ore
 Cominus, atque oculis, venantibus ora virorum!
 Tota agitans fraudes, prodit, (mirabile dictu)
 Ipsius esse plagas cor ipsum, & vincula ^h palmas.
 Heu, manicas, heu, turpe nefas, invictaque vulgo
 Damna, quis effugiet ⁱ? nisi, quem Pater almus ama-
 tum ^k

Præripit, atque ardens pietas evexit ad alstra:

Contemptor verò legum ^l capietur ^m ab istâ.

27. Cerne, id adinveni ⁿ certum: vox Præfulis ^o inquit:
 Alterum ab alterius derivans indole, & usu
 Exoptans æquè, ac ratione, capeffere firmum
 28. Judicii ductum ^p. Quæsit ^q & intima porrò

Nn

Cura,

(e) I, 17. q. r. Pr. IX, 13. (f) Pr. V, 3, 4. VI, 24. XIV, 10. XVII, 25. conf. sup. ad v. 24. notatum ex Athanasio. (g) IX, 12. Pr. XXIX, 5. (h) conf. Pr. VII, 22. Periculum: II, 16, 17, 18, 19. V, 3. 6. VI, 24. VII, 5, 6. IX, 13. XXIII, 27. 33. XXXI, 3. (i) IX, 15. Prov. XI, 21. i. XIX, 5. (k) II, 26. Rom. XIV, 18. (l) sup. 17. x. (m) Pr. VI, 26. VII, 23. XI, 6. r. XXII, 14. (n) sup. 14. m. (o) I, 1. b. Pr. VIII, 1. o. (p) sup. 25. b. (q) sup. 25. a.

Cura, relicta sibi: sed alit molimina casta
 Spiritus humanus, cœli nec culmina tangit.
 Idcirco deprensa, locum sententia fixit
 Hæc mecum: venit *alter Adam*, præ mille ^r, repertus
 Solus homo: sed enim è cunctis haud nascitur ^s illis
 Sancta ^t virago unquam, Divinæ lucis imago.
 29. Causa mali, facta ansa boni. Tantum aspice, qualis
 Cognita origo mihi! Terræque poliue Creator
 Erectum primum, rectumque ^u paravit Adamum,
 Viribus internis, externis, recta petentem:
 At *protoplasti* resides, mendacibus ipsi
 Celsere infidiis; de multis maxima rebus
 Fingentes simulacra Dei. quo Dæmonis astu
 Mens, sine luce vagans; medicum desiderat unum ^x,
 Plurima ^y semper adhuc, proh! vana inventa ^z, ciendo.
 Hoc

(r) VI, 3. d. Cant. V, 10. (s) Pr. XX, 6. (t) Prov. XVIII, 22. XXXI, 10.
 (u) conf. Pr. II, 7. b. XV, 21. AUGUSTINUS, de Civit. Dei, l. XIV,
 c. 11. Fecit DEUS hominem rectum, ac per hoc voluntatis bonæ.
 Non enim rectus esset, bonam non habens voluntatem. Bona igitur volun-
 tas opus est Dei: cum cā quippe ab Illo factus est homo. Mala verò volun-
 tas prima, quoniam omnia mala opera, præcessit in homine, defectus po-
 tius quidam ab opere Dei, ad sua opera, quam opus ullum. — Arbitrium
 igitur voluntatis tunc est verè liberum, cum vitiis peccatisq; non servit.
 Tale datum est à DEO: quod, amissum proprio vitio, nisi à quo dari po-
 tuit, reddi non potest. (x) XII, 11. Rom. V, 17. 1. Tim. II, 5. (y) VI, 1. 3.
 conf. Luc. X, 41, 42. Gen. III, 6. (z) conf. sup. 14. m. 25. b. 28. Pr. XVI,
 9. f. XIX, 21. ATHANASIUS, orat. contra Gentes. Homines, per pri-

Hoc scio: tum, nusquam sincerum lumen haberi
 Posse, nisi armatis precibus repetamus ab alto,
 Abstrusum in venis Verbi cœlestibus, ignem.

TRACTATIO POSTERIOR,

ADDENS V. CAPITA.

CAPUT OCTAVUM.

Post vanitatis varia specimina, remotivè magis proposita; sit progressus ad veritatem, illi opponendam magis positivè. Quod uti jam suprâ factum, præsertim c. II, 12, 13. 26. III, 13. V, 17, 18. VII, 30. VIII, 15. ita ei ex instituto nunc TRACTATIO POSTERIOR, altera pars scripti, impenditur. Fundamentum ponitur in Verbo Dei, & hypostatico, & prophorico, tanquam illuminationis principio; quatenus priori, ut principali, posterius, ut instrumentale, subordinatum est. 1. Exinde

Nn 2

com-

vationem imaginandi cogitandiq; boni, sibi illud, quod malum est, comminisci cœperunt, effinxeruntq; ea, quæ non erant, pro libidine. Ut enim, si quis, sole præsentè, & suo jubare universa terrarum illustrante, connivat suis oculis, ac inde tenebras, quæ nullæ sunt, animo fingat; ac postmodum, quasi in tenebris ambulans, oberret, ut nunc lapsante gradu procidat, nunc ad præcipitia sese incitet; arbitratur interim, non lucem, sed tenebras esse, seq; intueri, quum nihil videat: ita quoque mens humana, clausis oculis, quibus Deum contemplari poterat, effictis suâ imaginatione malis, in iis sese agit ac movet; ignorans interim, se nihil agere, dum se maximè negotiosam putat, & quæ naturâ non subsistunt, animo comminiscitur. Non enim, qualis à principio condita fuit, talis permanet; sed, qualem se ipsam contaminando reddit, talis etiam apparet. Condita enim est, ut Deum spectet, & ab eo illustretur: ipsa verò Dei loco mortalitatis caliginem exquisivit, ut Spiritus scripturâ prodit: Deus hominem rectum fecit; ipsi autem exquisiverunt multiplicia commenta. Malitiæ igitur inventio & excogitatio, ab hominibus ita exorta & consicta est: unde porro ad idolorum vesaniam descenderunt.

commendatur obsequium, erga primam & secundam legis tabulam; quod ex utriusque meditatione divinitus impetretur, si digna simul habeatur ratio circumstantiarum in tot casibus, 2.--7. Obsequii necessitas firmatur affectu metûs, obvio ex mortalitate considerandâ; 8. tum vanitate, eidem undiquaque innexâ, malos inter & bonos; 9, 10. item, è pernicioso abusu Divinæ longanimitatis: nec non, interposito affectu fiducia, ex promissionibus Evangelicis, 11, 12, 13. Eadem necessitas urgetur iterum affectu metûs, ad evitandum gravius occultum iudicium, unâ cum hypo-crisi, 14. Doctrinæ usus, pædagogicus, compellit ad usum Evangelii: quo omne Dei donum, quod sub sole est, annunciat; non abutendum, sed radiis solis justitiæ, CHRISTI, ut doni ineffabilis, [2. Cor. IX, 15.] collustrandum. Ad quam Evangelicam hilaritatem, viis penitentia & fidei consequendam, hoc est, veritatem, vanitati contrariam, adducimur eò magis; quò magis admirando assequimur, reservare sibi soli DEUM opera sua, frustra; hominem scrutari eorum mysteria, & difficultates apparentes. 15, 16, 17.

Dicta querela super vano; cui nomina mille,
Mille modi: contra id, canimus tutamina porrò.
Quæso, quis ut sapiens^x unus? quis sicut JÖVÆ
Interpres^x, sanctos ausus recludere fontes
Scriptorum rerumque^y; novum ut lucefcere solem
Luminum amatores stupeant? *Sapientia*, is Ipse,
Mortales vultûs radiis collustrat^z, abactis
Nubibus infestis; facies instaurat, amandi
Roboris^a afflatu, lætosque reducit honores^b.

2. Au-

PARALLELISMUS CAPITIS VIII.

(x) VII, 28. conf. II, 14, 17. Pr. XVII, 24. z. (x) IX, 11. m. (y) I, 8. q.
(z) XI, 7. Job. I, 9. 1. Cor. I, 30. (a) VII, 19. Pr. VII, 13. XVIII, 23.
XXI, 14. 29. (b) AUGUSTINUS, de Doct. Christ. l. I. c. 10. *Quum illa veritate perfruendum sit, quæ incommutabiliter vivit, & in eâ Trinitas,*

2. Autor^e ego: Regis Superûmque, hominumque, ve-
rendum

Os venerare^d tui! nec apum de foedere tantum,
Sed firmati etiam propter^e sanctissima pacti

3. Vincula, teste DEO^f. Tibi ne fiducia rerum,
Principis ante oculos, cedat; cede impiger ultrò,
Nec tu insiste^f malis: nam, quod volet, omne facesset.

4. Scilicet^g invicto majestas regia latè

Nn 3

Ful-

Deus autor & conditor universitatis, rebus, quas condidit, consulat; pur-
gandus est animus, ut perspicere illam lucem valeat, & inherere. c. 11. Quod
non possemus, nisi ipsa Sapientia tanta etiam nostræ infirmitati congruere di-
gnaretur, & vivendi nobis præberet exemplum: non aliter, quàm in homine,
quoniam & nos homines sumus. Sed, quia nos, cum ad illam venimus,
sapienter facimus: ipsa, cum ad nos venit, ab hominibus superbis, quasi
stultè fecisse putata est. Et quoniam nos, cum ad illam venimus, con-
valescimus: ipsa, cum ad nos venit, quasi infirma, existimata est. Sed,
quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei,
fortius est hominibus. Quum ergò ipsa sit patria, viam se quoque nobis
fecit ad patriam. c. 14. Sapientia Dei, homines curans, se ipsam exhibuit
ad sanandum, ipsa medicus, ipsa medicina. — Nos immortalitate malè usi
sumus, ut moreremur: Christus mortalitate benè usus est, ut viveremus. —
per feminam deceptos, per feminam natus, homo homines, mortalis mor-
tales, morte mortuos liberavit. (c) inf. 12. conf. I, 12. 16. II, 1. 11, 12. 14, 15.
18. 20, 24. V, 18. (d) X, 20. Pr. XXIV, 21. (e) III, 18. f. VII, 14. k. (f) IX,
2. b. (f) I, 4. l. AMBROSIUS, in Ps. I. Ecclesiastes docet: Noli stare
in sermone malo! hoc est, noli persistere in sermonibus malis; similiter
& operibus improbandis. Quomodo in bonis sit standum, sanctus Propheta
præcipit, dicens: Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Hierusalem!
In Hierusalem, standum est: de Babylone, fugiendum. Et Moysi dicitur:
tu autem hîc sta mecum! qui de Egypto fugit; & cum Domino stans,
perseverabat. (g) VII, 2.

- Fulminat imperio ^b; semper secunda, minarum
 Affore vim ^b verbis subitò. quis ⁱ dixerit ⁱ illi:
 5. Quid facis? At ^k, si quis legem custodiat ⁱ; iste
 Et culpam & poenam fugiet ^m. Tempusque ⁿ mo-
 dumque,
 Judici ^o plenum, nòrit mens inde, necesse est.
 6. Omni quippe rei curandæ ^p (testor, & inſto)
 Hora sua, atque sua est ratio ^o; quâ singula dextrè
 Conſieri poſſint: nec non extrema dierum

Festi-

(h) g. II, 19. VI, 2. VII, 19. Pr. XIX, 12. XX, 2. 26. (i) sup. l. Pr. XX, 9.
 (k) I, 4. k (l) IV, 17. n. V, 7. 12. XI, 4. y. Pr. X, 8. XIII, 13. XIX, 16.
 Apocal. XXII, 14. (m) IV, 14. Pr. III, 6. 21. 26. conf. 2. Cor. V, 21. (n) III.
 IX, 11. Pr. XV, 23. XXV, 10. 19. (o) III, 17. d. IX, 11. n. conf. Pr. XXI, 15. g.
 CORNELIUS à Lapide in h. l. *Judicium*, in Scripturis multa ſignificat.
 In iudicio enim iudicium multa ſunt; quæ nunc omnia ſimul, nunc unum ex
 omnibus ſeorſum, per ſynecdochen ſignificat vox, iudicium. Unde nunc
 ſignificat interrogationem & accuſationem, deſenſionem & reſponſionem;
 nunc ſententiam iudicii; nunc poenam, ab eo inſtitutam. Rurſum, quia
 iudicium forenſe ſtatim eſt, determinatum, certum & fixum; hinc iudicium
 per catachreſin ſignificat rem ſtatim & certam; item, morem, legem, con-
 ſuetudinem, normam, regulam, ſtatim, conditionem, officium, functionem,
 miniſterium. — Sapiens ita exactè præcepto tam Dei, quàm regis & magi-
 ſtratus, obedit, omnes circumſtantias loci, temporis, modi, perſonarum, &c.
 obſervans; ut nil ſit, quod in eo carpi queat; ſed, ſi qua in re à quopiam cul-
 petur, illicò habeat, quod iure reſpondeat, quoq; ſuam obedientiam tuea-
 tar & demonſtret; adeò, ut, ſi in iudicium vocetur, coram iudicibus juſtam
 facti ſui rationem reddere poſſit. — BERNHARDUS, Serm. de Obe-
 dient. Verus obediens, parat aures auditui, linguam voci, manus operi,
 pedes itineri; & ſic ſe totum intra ſe colligit, ut mandatum peragat impe-
 rantis. (p) III, 1. t. Pr. XXXI, 13.

Festinat, tandem ut discrimina certa pateſcant.

Interea verò nimbi ^q quanti ^q, atque tumultus ^q

7. Quàm varii ^r, incumbunt homini! Nec cernit hic antè,
Quæ poſt longum ævum, quæ mox ventura trahan-
tur ^s.

Nam, quâ quæque viâ ſint aggredienda, quis hujus
Dat documenta; quibus videasque ferasque labores ^t?

8. Spiritus ^u, igne potens auræ vitalis, habenas
Haudquaquam aut frenos patitur; non ullius unquam
Corporeis membris, tanquam compagibus arctis
Carcere ſub clauſo ^x, paret: quin evolat, ipſo
Numinis ore ſciens, terræ quòd nulla poteſtas ^y
Temperet arbitrio lethi momenta; nec orci
Arbitra, Tiſiphone, belli ^y commercia curet
Irrita, ſi quem hoſtis tutum miſiſſe videtur.
Ergò nec eripiet ^z, quos ^a, tanquam impura miniſtra,
Detinet, impietas. erit implacabile, buſtum.

9. Omnia contemplanſ ego talia; dedere ^b cordis
Interiora mei curæ cujuſlibet artis,

Atque

(q) VI, 1. t. (q) II, 21. f. (r) I, 13. e. VI, 1. 3. (s) II, 19. VI, 12.
VII, 14. X, 14. (t) I, 9. s. VI, 12. (u) I, 5. 14. X, 4. XI, 5. XII, 7.
conf. Pr. XXVII, 16. XXX, 4. (x) conf. Jerem. XXXII, 3. (y) ſup. 4. b.
(y) III, 8. b. (z) VII, 26. (a) VII, 12. a. Pr. XVI, 22. (b) 16. I, 12, 13.
VII, 2. x, 21.

Atque operæ ^c, quâcunque jubar solare superbit ^d.
 Observoque simul, quondam permittere fata,
 Terrigena ut dominans ^d sævis prenat improbus ausis
 Terrigenam; non huic tantum, verum & sibi damno ^e.

10. Tunc vidi indignans; luce ac pietate carentum
 Reliquiis, etiam solennia funera duci ^f.
 Quodque minus reris ^g; venere ubi, recta parantes,
 Sancto abiêre loco: tenebris conduntur, & omnis
 Gratia gestorum paulatim abolescit in urbe ^h.
 Heu, vani facies; quæ vix aliunde notari
 Tam clarè poterit, quàm rerum è cardine tanto!

11. Nempe, gradu lento ⁱ Nemesis procedit, iniquum
 Contra opus ^k; in melius sese ut gens impia mutet.
 Hinc pejora struunt ^k ingrati; hinc, pectus Adami
 Natorum ^l, impletur ^m vitiis; hinc prava cupido
 Acriùs intra animos stimulat, patrare nefanda ⁿ;
 Supplicii genus hoc propriâ prurigine postquam
 Contractum est: quanquam, ecce! manet crudelius
 illos.

12. Si quis enim pergat, vicibus centum ⁿ, effera centum
 Facta

(c) V, 14. n. (d) inf. 15. 17. I, 3. g. (d) II, 19. 7. V, 18. (e) V, 12.
 (f) VI, 3. Luc. XVI, 22. Ps. XLIX, 21. (g) conf. II, 15. X, 6, 7.
 (h) II, 16. IX, 5. (i) conf. IV, 12. (k) IV, 17. s. VII, 14. (l) II, 3. i.
 (m) IV, 6. XI, 5. Act. V, 3. (n) IV, 17. Pr. II, 14. X, 23. (n) VI, 3. d.

Facta, iterare malus; longosque senescat in annos:
Novi equidem, (nec vana fides) bona quæque, pi-
orum

Deberi precibus, cum Numinis ora verentur,

13. Sub quibus incedunt. Non est, non vera salutis
Janua, quâ cursus pandit fortuna secundos
Perverso: non, si benè nunc se ea fingit, & olim
Sic fuerit. neque tum (fugiens velut umbra) su-
perstes

Durabit, quem non DOMINI præsentia terret.

14. En, aliud specimen, quo spes sua ludit inanis,
Terrarum super orbe, viros! Sunt nomine quidam
Justitiæ fatis insignes, quos tangit eorum
Sors adversa, operis x qui justî conscia nulla
Sensa gerunt. Contrà, sunt & virtutis egentes,
Qui jactant præ se famamque decusque proborum.
Dixi: etiam hoc vanum! species ita fallit utrosque;
Ignoti veri, tumidos; iræque, beatos z,

O o

5. Jam-

(o) VII, 17. x. 26. l. (p) II, 26. p post. (q) 13. VII, 8. 15. (r) III, 14. x.
(s) VI, 12. (t) 12. q. VII, 15. r. Pr. X, 27. m. (u) conf. VII, 20. f. Pr.
IX, 9. a. XXVIII, 1. (x) V, 5. b. (y) III, 17. c. (z) AUGUSTINUS,
de Civit. Dei lib. XX, c. 3. Salomo, sapientissimus rex Israel, qui regna-
vit in Jerusalem; librum, qui vocatur Ecclesiastes, & à Judeis quoque ha-
betur in sacrarum canone litterarum, sic exorsus est: Vanitas vanitatum,
dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas! Quæ ho-
mini abundantia in omni labore suo, quo laborat sub sole? Et quum

15. Jamque ego constitui ^a; vera inter gaudia vitam
 Exigere, ut nullis nebulis vanescere possint ^b.
 Namque ^c, sub ætheriis radiis ^d, telluris alumno
 Pars non ulla boni ^e propria est; nisi potus & esca,
 Ac hilaris sensus, qui condimenta ministrat ^f.
 Atqui his quicquid inest, jucundum atque utile,
 tantum

Cre-

*ex hac sententiâ conneſceret cetera, commemorans arumnas, erroresq; vitæ
 hujus; & evanescētes interea temporum lapsus, ubi nihil solidum, nihil
 stabile retinetur: in eâ rerum vanitate sub sole illud etiam deplorat quodam-
 modo, quod, quum sit abundantia sapientiæ super insipientiam, sicut est
 abundantia lucis super tenebras, sapientisq; oculi sint in capite ipsius, & stul-
 tus in tenebris ambulet; unus tamen incurſus incurrat omnibus utiq; in hac
 vitâ, quæ sub sole agitur: significans videlicet ea mala, quæ bonis & malis
 videmus esse communia. Dicit etiam illud: quod & boni patiantur mala,
 tanquam mali sint; & mali, tanquam boni sint, adipiscantur bona; ita
 loquens: Est, inquit, vanitas, quæ facta est super terram: quia sunt
 justi, super quos venit quasi factum impiorum; & sunt impii, super
 quos venit sicut factum justorum. Dixi; quoniam hoc quoque
 vanitas. In hac vanitate; cui, quantum satis visum est, intimandæ, to-
 tum istum librum vir sapientissimus deputavit: non utique ob aliud, nisi, ut
 eam vitam desideremus, quæ vanitatem non habet sub hoc sole, sed verita-
 tem sub illo, qui fecit hunc solem. In hac ergo vanitate, nunquid, nisi
 iusto Dei rectoq; judicio, similis eidem vanitati factus, vanesceret homo? In
 dictis tamen vanitatis suæ interest plurimum, utrum resistat, an obtemperet
 veritati; & utrum sit expers veræ pietatis, an particeps: non propter vitæ
 hujus vel bona acquirenda, vel mala vitanda, vanescendo transcuntia; sed,
 propter futurum judicium, per quod erunt & bonis bona, & malis mala,
 sine fine futura. Conf. Job. ep. II, 1, 2, 3, 4. III, 3, 4. Eph. IV, 17. cum v. 21.
 (a) IV, 2. c. conf. Pr. XXIX, 11. (b) III, 12. p. (c) 12. VII, 29. (d) I,
 3. g. (e) III, 22, 9. (f) II, 24. III, 12.*

Credita & dona refert: quæ non, tanquam integra,
constans

Æqui animi lumen pariunt; nisi crimina vicit
Cor, inflammatum Supremi Patris amore,
Donantis sub Sole dies ^b, & grata laborum;
Auxilia, æternæque spei solamina firma ^k.

16. Cætera, linquamus Superis, instantia posthæc.
Perstiteram quondam, tradens, penetralibus imis ^l,
Totum me studio, scrutandi semina, causas,
Et rerum eventus varios; ubi tædia sensi
Anxia ^m turbarum, molimina ^m quotquot adibam
Circuitu in terris; neque enim noctesque diesque,
Si quem iste error habet, viderunt lumina somnum ⁿ:
17. Sed mihi monstratum est, mentis velamine demto,
Omne opus esse Dei solius ^o; nosque videre,
Quæ subeant oculos: cæcos non posse recessus
Explorare ^p hominem, quibus hæc, quibus illa ge-
rantur,

Oo 2

Quid-

(g) XI, 9. (h) V, 17. (i) I, 3. V, 14. (k) Videantur, huc pertinencia, notata ad II, 24. m. &c. (l) *conf.* 9. VII, 2. x. IX, 1. (m) I, 13. f. (n) II, 23. l. Pr. VI, 4. 22. c. post. (o) III, 14, 15. VII, 13, 14, 15. XI, 5. (p) *bis.* VII, 14. m. HIERONYMUS: *Qui querit causas rationes rerum; quare hoc vel illud factum sit, & quare mundus variis gubernetur eventibus: — nihil aliud proficit, nisi in suâ tantum questione torqueri, & disputationem pro tormento habere, nec tamen invenire, quod querit; & quum hæc dixerit se cognovisse, tunc ignorantis habere princi-*

Quidvé sequens secum portent rutilante sub æthrâ 7.
 Quantiscunque opibus, quâcunque vel arte magistrâ,
 Quærere contendit; nullo sudore, quod optat,
 Inveniet quisquam: sapiens, se id prendere velle,
 Affirmet; tamen, haud investigare valebit 4.

CAPUT NONUM.

Commendatus Verbi Divini usus, unâ cum obsequio Evangelicè præstando, quò fidelius adhibetur; eò certius agnoscitur paterna DEI providentia: nam, citra eam curam spiritualem, hujusmodi indolem Evangelicam, si manserit homo; confusio undique erit obnoxius. 1. Quæ quidem apud animum, non ita confirmatum, augetur magis, quàm minuitur; præsertim si temerè consideretur eventus, qui malis aequè ac bonis, & vice versâ, idem videtur accidere: unde accrescunt malitia atque insania, ad mortem usque. 2, 3. Nec nulla menti est medicina, cum vita, adhuc concessa, ob respiciendi spatium, morti præferitur. 4, 5, 6. Uno igitur fundamento supposito, ut agas ita, ne dubitandum sit de statu gratiæ coram DEO: ex hoc ipso vanitas subigitur veritate, quando hilariter in DOMINO vivitur, & quidem, naturalibus etiam donis viribusque, opportunè ac dextrè usurpandis. 7. -- 10. Atqui, ut victoria perpetuo certamine stabiliatur, Vincenti una salus, nullam fidei salutem sperare imbellem; immò verò, temporis & casus vicissitudines, semper novas, militiæ propriæ filiorum patientiæ semper novâ, semperque majore fiduciâ, præstolari; ipsum etiam terminum vitæ ambiguum. 11, 12. Quibus remediis spiritualibus, accedit externum: siquidem fit sepe, curante DEO, ut sapientiæ naturalis quoque pars minima maximas inanitatis insidias avertat: ut sapiens pauper, regis magni obsidionem. 13. -- 16. Quæ
ex

pium, & in profundo errore versari. Subostendit tamen, esse causas rerum omnium, & justitiam, quare unumquodque sic fiat; sed, in occulto eas latere, & non posse ab hominibus comprehendere. (q) sup. 9. 15. I, 3. g. (r) VII, 25. a. (s) I, 3. Pr. XVI, 26. m. (t) VI, 3. e. Pr. XXIX, 19. (u) VII, 24, 25. Rom. XI, 33.

ex re liquet; si id natura lumini relictum, ut tanquam lux dispellat tenebras, multò magis hoc esse lumini gratia tribuendum, nisi respuatur, vel impediatur. 17, 18.

Condita certè altis, hæc observata, medullis^x
 Sæpe volutavi: tentans fundamina mira
 Omni exquirendi studio, perque omnia versans^y.
 Unde agnosco; graves pietate ac luce Sophorum^z,
 Atque opera illorum quæcunque, Parentis in ipsâ
 Cœlestis dextrâ, ac curâ, omnipotente foveri^a.

Oo 3

Ast

PARALLELISMUS CAPITIS IX.

(x) VII, 2. x. VIII, 9. 16. (y) III, 18. g. conf. Pr. XIV, 4. (z) inf. 11. 15. 17. II, 14. f. Pr. X, 30. (a) I, 13. II, 26. III, 10. -- 15. V, 17, 18. VIII, 12. Pr. III, 5, 6, 7. XVI, 1, 2, 3. XXI, 1. ATHANASIUS, Synops. Script. S. in Ecclesiast. *De singulorum theoriâ tractans Ecclesiastes, consentit, quod de talibus vanè queratur, & quod ejusmodi nihil pariant aliud, quàm laborem. Non enim ob illorum cognitionem, sed propter vitam, quæ opere ipso talia exercet, pro sapiente quis commendatur, & justo. Dicit namque: Etenim quæcunque scire se dixerit sapiens, ea non poterit invenire. Quoniam totum hoc tradidi cordi meo, & totum hoc vidit anima mea, quod justi & sapientes, & opera eorum sint in manu DEI. Rectè igitur talium rerum inquisitionem prætergressus; & in contemplandâ mortalium politiâ constitutus; quum multos & varios videret hominum casus, constituit, quod providentiâ administrentur omnia, dicens: cursus non est velocium, nec bellum prudentum, nec sapientum panis, nec prudentum opulencia, nec cognoscentium gratia: quoniam tempus & occasio simul omnibus istis occurrunt. Nam ubique regnum habent, etiam in agro jam culto. Neque enim quisquam in istis consilii sui Dominus est. Quis enim homo ille est, qui possit opera sua retrò habito adoptare consilio? Et quod nihil potestatis amplius in hac vitâ habeat homo, quàm faciendi bonum & malum, & preparandi opera sua ad exitum. Nam & quod edit*

Ast homo, qui terrenus adhuc ^b; ignarus ^c amoris,
Ignarusque odii existit, quo Numina terras

Re-

Et bibit, hoc Donum Dei est. Unde, sive quaratur, quomodo facta sint, quæ videntur; sive pecunia possideatur; sive in luxu Et abundantia quis delicitur: omnia ista vanitas sunt vanitatum, Et nihil amplius, quam vanitas consilii Et inanis voluntatis conatus. Per id verò, quod ista vanitatem esse dicit, futurorum bonorum æternitatem significat. (b) I, 3. He emphaticum addit hoc loco aculeum, seu notam terrene indolis: ut loquar cum GEIERO. (c) conf. IV, 13. VIII, 5. m. X, 14. conf. Pr. I, 4. b. COCCEJUS h. l. Si sic accipias, ut vult Bellarminus: Hominem non posse amorem Dei, vel odium, cognoscere ex beneficiis, scil. externis, Et eis, quæ accidunt: id verum est; Et pars Evangelii est, gratiam Dei ex statu externo æstimandam non esse propriè. Quæ res, sub Lege, bona corporalia obedientibus ut premium promittente, piis, quoties cruce Et afflictione probarentur, magnam luctam in conscientiis excitavit. Sed quod Bellarminus addit, inde Salomonem voluisse concludere, quod justus certò cognoscere non possit, utrum diligatur à Deo, nec ne; quia ex beneficiis, quæ Et improbi accipiunt, cognoscere non possit: id falsum est, Et præter mentem sacri scriptoris. GERHARDUS, Confess. Cathol. l. II. part. 3. art. 22. præter cætera, adducit testimonia BERNHARDI, interpretantis ita hoc effatum, serm. 5. in Dedic. Eccles. de gem. considerat. sui: & serm. I. in Septuages. ut tantum neget certitudinem absolutam Et carnalem; testetur autem, quod fideles consoletur spei fiducia, ac dentur signa Et indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit, eum esse de numero electorum, in quo ea signa permanserint: ipsumque in eâ formâ, quæ salutis indicium est, Et argumentum prædestinationis perseverare posse Et proficere: Et quod Spiritus Dei testificans persuadeat spiritui nostro, quod filii Dei simus. Quâ Bernhardi auctoritate permotus CORNELIUS à Lapide, in h. l. etiam certitudinem fiduciæ concedit, quæ, crescente gratiâ, Et bonis operibus, pari passu crescat; confirmans suam confessionem S. CYPRIANI verbis, scribentis lib. contra Demetrianum: Viget apud nos spei robur, Et firmitas fidei, Et inter ipsas seculi labentis ruinas erecta mens, Et immobilis virtus, Et de Deo suo semper anima secura. Et S. AUGUSTINI, in Pl. 149. Est quidam modus, in conscientiâ gloriandi; ut noveris, fidem

Respiciunt. ante ora ^d chaos confundit ineptos.

2. Cunctis eveniunt ^e nullo discrimine cuncta:

Causa latet. Contingit idem, quod plangit iniquus,
 Infanti pariter. bonus, & qui purus ^f, habetur,
 Qualiter immundus: nec non & sacra ferentem,
 Quæ fortuna premit viduantem altaria donis,
 Insequitur. veluti sanctus, sic legis & æqui
 Immemor ^g, est felix: quoque & perjuria ^h fato
 Plectuntur, geminum tangit jurare ^h timentes.

3. Heu, quàm vasta lues ⁱ! quàm non aut tristior, inter
 Mille mala, aut peior, Stygiis sese extulit undis
 Solis ^k in aspectum, figens vestigia ubique!
 Hanc miserandam adeò pestem iusta ira JEOVÆ
 Enixa est, ut fors ^k communis, & una, quibusvis
 Occurrat. tum, quid repetam ^l; feritate repletum ^m,
 Pectus Adamigenum, magno scelerum inde tumultu
 Everti magis atque magis? nam insana ⁿ cupido
 Laudis, opumque, exin surgens jactantior, imis

Æstuat

*tuam esse sinceram, noveris, spem tuam certam, noveris, charitatem tuam
 esse sine simulatione. Ceterum, ubi Salomo non amplius de justis &
 sapientibus loquitur, sed absolute id de homine annectit; tale subje-
 ctum non requirit hæsitationem exegeticam. (d) sup. IV, 16. conf. Pr.
 IV, 25. Psalm. LXXXV, 14. 1. Sam. XVIII, 16. (e) 3. II, 14. k. (f) Pr.
 XV, 26. XXX, 12. (g) II, 26. p. post. (h) VIII, 2. f. (i) inf. 12. I, 13. e.
 (k) 6. 9. 11. 13. I, 3. g. (k) 2. e. (l) conf. VIII, 11. (m) IV, 6. k. prius.
 (n) I, 17.*

Æstuat in latebris, ævo superante, per annos.
Tandem^o hoc obtutu vano rapiuntur ad umbras,
Pallentes umbras lethi, coetusque silentum^o.

4. Istorum quis enim, domitor qui funeris ausit,
Præ reliquis solum electum / se ferre manendo?
Est modò spes vivis^r: animo seu vilia spectent,
Sive dies ducant fidei meliore metallo.
Spirantes, sperant: nec nulla, videntibus orbem,
Optati scintilla micat. Scis, ecce! leoni
Defuncto præstare canem, cui vita relicta est.
5. Haud igitur nihil est reputandum; ad sana reverti
Posse, qui adhuc callent, mortis se limen adire.
Mortua sin fuerint, nil quicquam^r pectora nôrunt:
Præmia^r nec curant tunc ampliùs. omnis eorum
Sortis honor^u patitur manes, oblivia longa^r.
6. Atque amor, atque odium, tabes atque æmula,
pridem
Liquit^z eos: neque habent, ullum per tempus, ab ullo,
Quod polus igne^a coquit, minimis vel partibus^b
usum.

7. Vade

(o) VI, 12. VII, 14. X, 14. (p) conf. Pr. II, 18, 19. V, 23. VII, 21, 22, 26,
27. IX, 18. XXI, 16. (q) conf. XI, 9. (r) 5. IV, 15. VI, 8. X, 19.
(s) V, 13. (t) II, 18. IV, 9. u. (u) I, u. x. II, 16, 18. VIII, 10. b. (x)
inf. 15. b. (x) IV, 4. f. (y) 7. I, 10. u. (z) VII, 15. q. (a) sup. 8.
k. (b) 9. II, 19. x.

7. Vade ^c age, & in melius, coelestia gaudia libans ^d,
 Sume tuum panem ^d; latices, vinumque ^e bibendum,
 Lætitiâ, requie, pace interiore corona!
 Signa boni cordis ^f sunt talia: signa, beantis ^g
8. Jam dudum ^h tua facta ⁱ DEI. Sint candida ⁱ semper ^k,
 Vestimenta ^l; notent morumque animique nitorem.
 Nec tibi deficient ^m unguenti ⁿ in vertice dona
 Assyrii: id signet vires, quas Spiritus afflat
9. Sensibus internis. Propius sic aspice ^o lucis ^p
 Commoda, cum thalami sociâ ^q; quam diligis unam,
 Unam indivulsam comitem sub inanibus ^r hujus
 Curriculi spatiis: Phœbo ^u tibi teste jugatam,
 Ut tecum ipsa moras certaminis exigit omnes.
 Est pars ^v illa bonum, æternâ quod lance dicavit
 Ætati Fortuna tuæ: dulcedo labores

Pp

Inter

(c) II, 1. z. (d) II, 24. m. ubi legantur huc pertinentia: (d) *inf. u. b.*
 (e) II, 3. (f) VII, 14. *oppos. ibid.* 3. Pr. XV, 15. q. (g) Pr. III, 12. 22. X,
 32. x. XVI, 7. (h) 6. y. (i) VIII, 14. x. Pr. XVI, 3. (i) *conf. ad X*, 17.
 GEIER. (k) *conf.* III, 4. *Math.* VI, 17, 18. 1. *Cor.* VII, 30. 1. *Thessal.*
 V, 16. 1. *Tim.* III, 2. (l) Pr. VI, 27. XX, 16. XXV, 20. XXVII, 13. (m)
conf. I, 15. l. (n) VII, 1. X, 1. Pr. XXI, 17. XXVII, 9. Pulchrè GEIE-
 RUS: Salomo non carnalem *b. m.* laudavit lœtitiâ, contra verba propria
c. II, 1. & VII, 3. sed hilarem solummodò mentis in Deo quietem postulavit,
 cujus fundamentum Divina operum nostrorum approbatio. v. 7. *conf.* II, 24. m.
 (o) II, 1. a. (p) III, 13. p. (q) VII, 26. 28. Pr. V, 18. XXXI, 10. (r) VI,
 11, 12. (s) II, 10. x. (t) I, 13. 17. II, 26. III, 10. V, 17, 18. VI, 2. VIII, 9.
 15, 16. XII, 7. 11. Pr. X, 24. c.

Inter inexhaustos, munus Phaëthontis " amicum.

10. Quicquid agendorum dextræ tua vivida virtus ^x

Invenit ^x; expeditas: nam, dein sub mole sepulchri ^y

Et foveâ, quò te ducit via proxima; nullum

Aut opus ^z, aut mentis studium ^a, non ulla sciendi ^b

Ars exercetur, nescit sapientia ^b sedem.

11. Lux nova sub Solis mihi fortè illuxerat astro,

Cernere quod jussit præsentia: protinus ergò

Verti me, cum oculis, patefactis fidere dulci ^c.

Ecce autem! docuit rerum experientia, visu

Mirifico: quòd non possint, qui posse videntur;

Nec sua veloces ^d, rapido promptissima cursu

Coepta, juvent; neque magnanimis ^e victoria bello ^f

Hæreat affixa assidue: sapientibus ^g esca ^b

Quòd propria haud detur, nec vel prudentia ⁱ num-
mis ^k

Augeat expertos, nec gratia ^l larga peritos ^m

Arti-

(u) I, 3. g. (x) IV, 1. z. Pr. X, 4, 5. XXII, 13. x. 29. s. Judic. VI, 14. (x) Jud. IX, 33. 1. Sam. X, 7. (y) Pr. I, 12. y post. (z) II, 11. x. (a) VII, 25. b. (b) II, 26. o. (c) IV, 1. 7. (d) conf. VII, 21. Pr. XIV, 6. ii. VI, 18. XXII, 29. (e) Pr. XXI, 22. 30, 31. XXX, 30. p. (f) III, 8. b. (g) 1. z. 15. 17. Pr. XXIX, 13. GEIERUS annotat v. 13. cum hoc dicto, quòd nec sapientibus semper competat panis, condegnare quodammodo, tanquam exemplum, quòd sequitur v. 14, 15, 16. (h) sup. 7. X, 19. XI, 1. conf. Pr. XII, 11. XX, 13. XXVIII, 19. (i) Pr. I, 5. l. X, 13. (k) conf. X, 6. XXII, 1. XXIII, 4, 5. (l) X, 12. Pr. XI, 16. n. (m) VIII, 1. x post.

- Artifices semper comitetur; at omnibus æquè
 Temporis & casûs ratio ⁿ discrimina ponat ^o.
12. Quin etiam manifesta fides, fatalis & horæ
 Extremum sub nube tegi mortalibus ægris ^p.
 Sicut enim pisces incautos ^q retia captant
 Improba^r; sicut, aves ^r laqueo cum urgentur, hic urit
 Improvisus eas: sic, sic quoque gentis Adami
 Unusquisque cadit, sub tempestate molestâ^r
 Captus, & implicitus ^t, quando irruit atra repentè ^u.
13. Et verò, pariter mundi monstrante diurno
 Lumine ^x, vidi, inter Sophies spectacula multa,
 Eximium specimen ^y: mihi quod memorabile & in-
 gens.
14. Urbs erat exigua, ac paucis armata virorum ^z:
 Quam contra adventans circumdedit ^a aggere magnus
 Rex, & in adversum molimina ^b grandia struxit.
15. Nec mora, nec requies. verùm ^c, heus! inventus ^d
 in ipsâ

Pp 2

Vir

(n) VIII, 5, 6. (o) *sup.* 3. Ad totum v. 11. confer. huc pertinentia
 ex ATHANASIO, *sup.* III, v. o. (p) II, 19. III, 21. VI, 12. VII, 1.
 VIII, 7. (q) 14. VII, 26. g. (r) I, 13. e. (s) XII, 4. (t) *Pr.* VI, 2.
 (u) IV, 10. x. (u) *Pr.* III, 25. VI, 15. XXIV, 22. XXIX, 1. (x) I, 3.
 g. (y) *conf.* I, 16. II, 12. VII, 11. & c. (z) V, 1. VII, 19. (a) I, 6. n.
 (b) Eadem vox significat *rete* *sup.* 12. q. *munitionem* hic & *Pr.* XII,
 12. 5. (c) I, 4. k. (d) VII, 14. m.

Vir quidam excellens ^e, sed egens ^f; qui salva, per
artem

Consiliumque suum, laxavit ^g moenia victor.

Nec tamen extiterat, cui cognitus ^h antè fuisset

Indigus iste heros, vel deinceps nomine pulchro

Dignus haberetur.

16. Quid ego? succensus & irâ,

Et super ingratis odio; *Sapientia*, dixi ⁱ,

Robore ^k murorum melior ^l, majorque catervis:

Pauperis illa licet ^m fuerit contemta ⁿ; nec ejus

17. Voci auscultetur ^o! Sapientum dicta, per aures

Si placidas tacitum pertentant singula pectus ^p;

Effi-

(e) *sup. n. Pr. XXI, 22.* (f) 16, 17. IV, 13. c. (g) VII, 26. i. (h) *sup. 5. x pr. I, n. x. conf. Pr. XXV, 26. XXVIII, 12.* HIERONYMUS, in h. l. Parva civitas, & viri in eâ pauci, ad comparationem totius mundi, Ecclesia est: [conf. AUGUSTINUS, de Civitate Dei] adversus quam sæpe consurgit rex magnus, diabolus; non, quòd magnus sit, sed, quòd magnum se esse jactet: & circumdat eam obsidione, sive persecutionis, sive alio angustiarum genere. Et invenit in eâ virum pauperem & sapientem, Dominum Jesum Christum, qui pro nobis pauper factus est, & est ipsa sapientia: & ille vir pauper liberat urbem in sapientiâ suâ. Quoties videmus sedentem leonem in insidiis, cum divitibus, hoc est, cum senatoribus & principibus hujus seculi, & adversus Ecclesiam, molientem, pauperis istius sapientiam corruisse? Quumque pauper hic vicerit, & urbs paci fuerit restituta; vix aliquis ejus meminit, vix illius mandata considerat: sed totos se luxuriæ & voluptatibus concedentes querunt divitias, quæ in necessitate non liberant. (i) VI, 3. i. (k) VII, 19, 20. X, 17. Pr. XXI, 22. XXIV, 5. (l) 18. IV, 6. i. V, 10. VII, 13. (m) Pr. XXVI, 24. (n) Pr. I, 7. XI, 12. b. (o) Pr. I, 33. a. (p) *conf. I, 13. a.*

Efficiunt⁹ tantum, quantum non fulmina præstant,
Terrentis stultos^r vacuo clamore, tyranni^s.

18. Fortior^r omninò est armis prudentia: at unus,
Impietate nocens^u, perdit^x bona^r multa^z, sub astu
Autoris Satanae; qui sic lolio hordea vincit.

CAPUT DECIMUM.

Ut autem sapientia constanter subigat vanitatem, purganda illa semper est, non tantum à fermento externo personali, sed etiam ab interno reali, omnis admixtae labis vel minimæ; ne dominetur. [Rom. VI, 12. 1. Cor. V. 6, 7, 8.] 1. Atque hoc cavere, perpetuum est signum sapientis præ insipiente. 2, 3. Exemplum huiusmodi sapientiæ, in mansuetudine. 4. contrarium ostenditur, in erratis superiorum: quæ vanitatis culpa, quum nimis decipiat subditos specie prudentiæ quadam, privatis ac publicis penis redargui solet. 5.-- 9. Quum itaque unicum moralis vanitatis remedium situm in eo sit, ut assiduâ corrupti cordis purgatione dijudicetur, non tantum, quid sapientiæ, seu divinæ voluntati consentaneum; sed, hoc agnito, non minus etiam, quid ad eam dignè expediendam & cavere & observare oporteat; nimirum, ut τὸ πεπισσόν, Matth. V, 47. יתרון Salomoni dictum, hoc est, proprium illud officii cuiusvis, quod paterno Dei iudicio inchoatâ veritate respondens, placensq; ob Mediatorem, non tam humanæ, quàm divinæ indolis, tanquam in Deo factum, persistat, præmiumq; ex gratiâ consequatur: Matth. XVI, 23. Johan. III, 21. idcirco, sanctimoniâ boni propositi, erga Deum atque homines, per fidem justificantem & sanctificantem, bene fundatâ; necesse est, tendat sollicitudo ad discernendum, manum ab idoneo, purum ab impuro, ne insipientia nomine sapientiæ locum reperiât. Quò spectat ratio habenda, tam circumstantiarum omnium, quàm rerum ipsarum: id quod monstratur, in ferro hebetato, ac viperâ præveniente. 10, 11.

Pp 3

Atque

- (q) conf. Pr. XIV, 33. (r) VII, 7, 8. (s) VII, 19. VIII, 8. X. 4. Prov. VI, 7. x post. (t) 16. l. (u) sup. 2. g. (x) III, 6. d. (y) sup. 16. l. (z) I, 16. p.

Atque, ut specimen cœlestis redundantia liquet in sapiente facundiâ: sic ex adverso, apertissimum est stolidum in sermone, quantopere impediât sani ordinis defectus omne bonum. 12.-15. Illustratur idem, à contrariis exemplis; regiminis intempestivi atque intemperantis: 16, 17. desidiose & luxuriose familie: 18, 19. cum affectu metûs, quod arcana quoque commissa, vel emissa contra ordinem, Divinæ vindicationi obnoxia sint. 20. Quo ipso docetur idem, quod S. Petrus scribit 1. epist. I, 4. Dei indolem, ac promissa Ejus pretiosissima, assequi vel tueri hominem haud posse, nisi effugiat modis omnibus, flagellis & legalibus adhibitis, corruptionem vanitatis plenissimam, quæ in mundo per concupiscentiam inest.

IN muscis tu cernis idem^a, jam morte peremtis.
 Unica si istarum^b, virus lethale veneni
 Intus agens^b, oleo^c, spirante arcana magistri^d,
 Mixta fuit; suavem subitò dispellit odorem,
 Exhalatque^e jugi tetram de fonte mephitim.
 Non alium eructat, vel parvas amentias^g, foetum
 Ore manuque ejus, Sophie cui nobile nomen
 Usibus ingenii claris, & honoribus, auxit^h.

2. Ecce ergò! sapiensⁱ, ad dextramⁱ, parte virili,

Cor

PARALLELISMUS CAPITIS X.

(a) conf. IX, 18. HIERONYMUS, in h. l. Exemplum superioris sensûs dedit, in quo ait: per unum stultum multa bona subverti; quod sic malus, mixtus bonis, contaminet plurimos: quum muscæ, si moriantur in unguento, perdant odorem illius & saporem. Et, quia sæpe calliditati mixta est sapientia, & habet malitiam prudentia: præcipit, ut sapientiam simplicem requiramus, mixtaq; sit cum innocentia columbarum; prudentes simus ad bonum, simplices autem ad malum. (b) conf. II, 7. Pr. I, 20. k. (c) VII, 1. IX, 8. Pr. XXI, 17. 20. XXVII, 9. (d) VI, 2. Pr. I, 13. b. XVII, 27. (e) XV, 2, 28. XVIII, 4. (f) IX, 14. (g) inf. 13. I, 17. r. (h) VII, 7. VIII, 5. Pr. XI, 17. XVII, 7. (i) Hieron. ibid. Nec putemus, huic sententia illud esse

Cor gerit; attendens, rerum quis dexter eundus
 Sit modus^k: insipiens autem, non pectore firmo est;
 Cor ad læva tenens, sensuque animoque sinistro^l.

3. Jamque viam^m ingreditur, sua nec præcordia curat,
 Errabunda secans vestigia semper, & excorsⁿ;
 Sive minore loco, latis sive ambulet arvis:
 Nec tamen hic dubitat, de quovis dicere: is amens!
4. Si dominatorem^o, verbis expertus, acerbum
 Contrà stare, vides, animosque^p ascendere^q in ora
 Principis; haud etiam vultus mentisque quieto
 Dimoveare^r statu^s: potiùs prece Numen adora
 Omnipotens, pacem ut tranquilla modestia^t possit
 Instaurare^t, fugans^u majora pericula culpæ.
5. Sol^x (qui juncta bonis multis mala plurima nudat)
 Me nec celavit, quàm moesto fidere cernat

Fata

contrarium, in quo dicitur Pr. IV, 27. Ne declines in dexteram, neque in sinistram. Hic enim pars dextera pro bono accipitur: ibi verò non tantum dextera, quàm declinatio dextra, accusatur; ne plus sapiamus, quàm sapere nos, necesse est: quia virtutes in medio sunt, & nimietas omnis in vitio est. Conf. BERNHARDINA, Pr. IV, 27. x. (k) inf. 10. -- 15. VII, 17. VIII, 5. o. Pr. I, 3. f. (l) IX, 17. Pr. III, 16. Matth. XXV, 33. (m) XI, 5. XII, 5. Pr. I, 15. e prius. (n) Pr. VI, 32. x. XII, 23. oppos. XV, 32. (o) IX, 17. s. Pr. XXIII, 1. XXVIII, 15. (p) VII, 9. Pr. XVI, 22. (q) IV, 14. (r) VII, 18. b. (s) conf. I, 5. 7. III, 20. VI, 6. XI, 3. Pr. XV, 3. XXV, 6. (t) Pr. IV, 22. o. XIII, 13. 17. XIV, 30. XV, 4. (u) sup. 4. r. conf. V, 11. XI, 6. (x) I, 3. g.

- Fata^y potestatum z; quæ non immisit origo
 Consilii æterni, sed, ab his qui prodiit^a, error^b.
 Sic regnator iners errata levissima ducit,
 Quæ gravitate suâ portendunt omina dira.
 6. Sic quoque, stultitiâ plenus^c, fastigia rerum
 Magna^e capit, gratus stolidis: sic, divite mentis,
 Lumine pollentes^f, humili^g regione locorum
 7. Versantur. vidi; famulos (mirabile dictu)
 Sublimes in equis, dominorum sorte potiri^b:
 Immundo procuresⁱ perfusos pulvere, plantis
 Vadere humi, tanquam servos^k. DEUS attamen ipse,
 Eventu vario, vanissima sensa refutat.
 8. Irruit in foveam, sibi quam non foderat, autor!
 Si quis septa petit rumpendo^m; hunc obviis acri
 9. Ictus ab angue^v manet. Libeat si volvere saxa^o
 Et transferre^p, sub his fuga vix est nota dolorum^q:
 Findentem feriunt sua ligna, aut sæva securis^r.
 10. Ferri hebetati acies^s si non^t reddatur acuta

Cotis

(y) VI, 1. t. (z) VII, 19. (a) conf. III, 14. VIII, 12. (b) V, 5. f. (c) inf.
 12, 14, 15. II, 14. g. VII, 25. d. Pr. IX, 13. XIX, 1. (d) Pr. VIII, 2. IX, 3. 14.
 (e) II, 21. f. (f) Pr. XIX, 1. i. (g) XII, 4. Pr. XXIX, 23. (h) Pr.
 XIX, 10. XXX, 22. (i) Pr. VIII, 16. (k) Ad 6. & 7. conf. II, 15. VIII,
 19. g. (l) XIII, 17. XXII, 14. XXIII, 32. (m) Pr. III, 10. (n) inf. II,
 (o) Pr. XXVI, 27. (p) Pr. XXII, 28. p. (q) Pr. V, 10, X, 22. XIV, 23.
 (r) conf. Pr. XXIII, 2. (s) Pr. XXVII, 17. (t) conf. GLASSIUS Philol.
 S. I, III. tr. 5. c. 23.

Cotis subsidio^a; nimia nitêris^a opum vi^a:

Sin, usum assiduum formans, Sapientia rectam^x

Ire viam doceat; patefit, cum laude^y, magistra.

II. Vipera^z, cùm mordens prævertit^a carmina sacra;

Præpollet: vati^b superat tum nulla potestas^y.

Vana, opera, & lingua, est; ubi iusta scientia non est.

12. Gratia^c quanta viri, cujus dimanat ab ore

Ros Sophiæ liquidus! verùm, exundantia nugis

13. Labra, bonum absorbent^d. ansâ sermonis, ineptus,

Jam tum absurda ferit deliramenta^e: nec antè

Fertur ad extremum, donec se infania^f pejor

Luce palàm circumstet, inextricabile vinclum.

Qq

14. Præ-

(a) IV, 9. Hier. Si se aliquis viderit per negligentiam amississe scientiam Scripturarum; & acumen ingenii ejus fuerit obtusum: conturbatus nequaquam manserit, qualis esse jam cœperat. Evenit quippe interdum, ut, quum modicum scientiæ quis habuerit, elatus in superbiam, discere desistat & legere; & paulatim ex eo, quod nihil ei additur, subtrahatur, & vacuum disciplinis pectus remaneat, ferrumq; quod acutum fuerat, hebetetur: otium enim & desidia quasi quadam rubigo scientiæ est. Si igitur quis hoc passus fuerit, non desperet remedium sanitatis; sed, vadat ad magistrum, & rursus instruatur ab eo: & post laborem & industriam, sudoremq; nimium, valebit scientiam recipere, quam amiserat. Hoc est, quod in Hebræo significantius dicitur: & fortitudinibus corroborabitur: id est, labore, & sudore, & industriâ, & quotidianâ lectione, scientiam consequetur, & fortitudo ipsius habebit hunc finem, ut accipiat scientiam. (x) XI, 6. conf. II, 21. c. (y) I, 3. f. (z) 8. Pr. XXX, 19. r. (a) idem idiotismus Pr. XIII, 23. (b) inf. 20. Pr. I, 17. f. 19. h. (c) IX, 11. l. (d) Pr. I, 12. y. (e) I, 17. (f) I, 13. 17. q. r.

14. Prætereà ambages in longum protrahit^s audax;
 Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox, seroque futura,
 Vestigans frustra: quia nondum intelligit unus^b,
 Quæ breve post tempus veniant. quis^b præcinet ulli,
 Exactum vitæ spatium quæ fata sequanturⁱ?
 15. Stultorum insanit labor omnis; & usque fatigans^k
 Strenua eorum exercet inertia quemque: perinde,
 Atque agitur cæcus, via quem frustratur ad urbem^l.
 16. Væ miseræ tibi, terra: puer^m se cuius in aulâ
 Jactat, sceptrâ gerens; cuius primoribus, orto
 17. Mane, epulæ rident! O terque quaterque beata^m;
 Rex cui, progenie & virtute coruscus auitâ,
 Magnanimique duces præfunt; ubi tempus, edentes,
 Propter adaugendum robur^p, nec pocula^q propter!
 18. Teque tuosque domi, cura, ne infaustra moretur

Segni-

(g) I, 16. II, 7. V, 6. 16. conf. Pr. X, 18, 19. XXV, 28. (h) IX, 1. c. (h) I, 9. s. VI, 12. IX, 4. (i) VI, 12. o. (k) I, 7. Conf. ARNDT. V. C. I. I. c. 20. (l) Pr. XXI, 15. g. (l) IV, 10. y. (m) I, 4. XIX, 20. GREGORIUS Nazianz. Apolog. Orat. I. Senectus, conjuncta cum prudentiâ, imperitiæ juventuti præstat; & considerata tarditas, inconsultæ temeritati; & breve regnum, diuturnæ tyrannidi: quemadmodum & exigua portio maximi pretii, multis vilibus & periculosis opibus; & parum auri, multis plumbi libris; & parva lux, densissimis tenebris. Plura ex eodem sup. V, 1. u. (n) Pr. III, 13. XIV, 21. u. med. XX, 7. (o) conf. IX, 8. i. (p) conf. sup. 10. u. IX, 19. k. (q) conf. 19. x.

Segnities^r: quippe hâc sensim depressa^s, labantes
Juncturas tabulata gemunt; manuumque relapsâ^c
Vi, nec dum senio, discunt stillare^u penates.

19. Indecores homines infelicesque, reponunt
Lusibus^x immeritum panem^x, vinumque^y, recludens
Munera lætitiæ vivis^z: &, talis abusûs
Omnibus optatis, argentum^a cogitur aures^b
Invitas præbere suas.

20. Tum Regis honorem
Ne maledicendo^c laceres, neque pectoris intra
Testantis latebras^d; neve, interiora cubilis^e
Post tua fortè jacens, opulenti^f nomina lædas^c:
Vindice namque DEO, vel avis perducet in altum
Hanc vocem^g, inque aulam rapiet^h verbum aligeriⁱ
index.

CAPUT UNDECIMUM.

*Præter ceteras fidei ac charitatis proprietates, quibus superanda constanter vana-
nitas; commendatur religiosa erogatio alimentorum: 1, 2. sed ita, ut
hoc ipso sub exemplo porro exhibeantur rationes, adhibende circa adlio-*

Qq 2

num

- (r) *conf.* Pr. XIX, 15. c. 24. XX, 4. XXII, 13. XXVI, 13. 15. XXXI, 27. (s) *conf.*
Pf. CVI, 43. (t) *sup.* 18. r. Pr. VI, 10. XIX, 24. XXIV, 32. (u) Pr. III,
20. XIX, 13. XXVII, 15. (x) II, 2. c. IX, 7. d. Pr. XX, 17. (y) II, 2. f.
Pf. CIV, 15. (z) IX, 4. r. (a) XVI, 16. (b) I, 8. V, 19. q. *conf.* Hos.
II, 21, 22. (c) VII, 21. l. (d) *ibid.* 22. VIII, 2. XI, 9. (e) Pr. VII,
27. XVIII, 8. XX, 27. 30. XXIV, 4. (f) Pr. X, 15. b. (g) V, 5. Pr. V,
13. VIII, 1. XXVI, 25. XXVII, 14. (h) *conf.* Pr. X, 14. (i) *conf.*
sup. II, b.

num quarumlibet sapientiam, à stultitiæ mixturâ vindicandam, ac consequendum ipsius fructum potiozem. Cujusmodi sunt: discrimina inclinationum suarum prudenter dijudicare; præoccupare dilationum pericula; 3, 4. quò minus consilia Dei explorata fuerint, eò acrius per fidem modo omni laborare: 5, 6. mentisq; hilaritatem, tanquam principium agendi, sic custodire, ut divini judicii veneratio eam moderetur, ne affectu vel concupiscibili vel irascibili vaneſcat. 7.--10.

DImiſſiſſe^k tuos captivos (commoda menſæ
Nutrimenta, reor) trans æquora, transque pro-
pinquas

Undarum facies^l; nec eos tenuiſſe tenebris,
Te pigeat nunquam: poſt intervalla dierum
Scilicet invenies^m, quæ nunc amiſſaⁿ putantur.

2. Septenis^o partire^p cibum, partire cohorti
Bis quater in numerum crescenti; ac pluribus ultrò
Da, quodcunque datum eſt tibi: nam, tu neſcius ipſe es,
Quid quantumque mali^p terrarum partibus iſtet.
3. Nonne vides, ut mox æther ſe effundat in arva,
Plurima quum nubes^r plenum collegerit imbrem?
Cumque arbos procumbit^s humi; ſeu, fructibus, Au-
ſtrum,

Fœta

PARALLELISMUS CAPITIS XI.

(k) Conf. VIII, 8. Ef. XLV, 13. LVIII, 6. Neh. VIII, 12. Pr. XI, 24. (l) Pr. VIII, 27. Genef. I, 2. (m) VII, 14. m. (n) III, 6. d. (o) VI, 3. d. (p) I, 3. II, 10. x. (q) I, 13. e. & II, 26. VIII, 9. X, 4, 5. (r) 4. XII, 2. Pr. XXV, 14. (s) IV, 10. x.

Fœta bonis, petiit, Boreæ seu frigora, lapsu:

In quemcunque locum " traxit se, hic terminus illi est.

4. Sæpe mora infelix, improvida pectora, privat
 Successu fausto. neque enim seret anxius unquam,
 Fallaces ventos ubi quis sperare benignos

Qq 3

Haud

(t) *V, u. b. XII, 14. (u) I, 7. o. X, 4. s. conf. Pr. XV, 6. HIERONYMUS,* in h. l. Mitte panem tuum super faciem terræ, & omni petenti tribue: quia & nubes quum plena fuerint, divitias suas mortalibus largiuntur; & tu, quasi lignum, quamvis longævus sis, non eris in perpetuum. ubicunque cecideris, ibi jugiter permanebis: sive te rigidum & truem, sive clementem & misericordem, ultimum invenerit tempus. *BERNHARDI, de diversis, sermo 85. totus meretur hîc locum. Sive ad Austrum, sive ad Aquilonem arbor ceciderit; ibi erit. Austri calor & lenitas in S. Scriptura bonam solet habere significationem. Ab aquilone verò panditur omne malum. Porro, homines, sicut arbores, vidit aliquis. Exciditur autem arbor in morte: & quocunque ceciderit, ibi erit: quia ibi te judicabit Deus, ubi invenerit. Ibi, inquam, erit immutabiliter & irremediabiliter. Videat, quò casura sit; antequam cadat: quia, postquam ceciderit, non adjicietur, ut resurgat; sed nec, ut se vertat. Quò verò casura sit arbor, si scire volueris; ramos ejus attende. Unde major est copia ramorum, & ponderosior: inde casuram, ne dubites; si tamen fuerit tunc excisa. Rami nostri, desideria nostra sunt: quibus ad austrum extendimur, si spiritualia fuerint; si carnalia, ad Aquilonem. Quæ verò præponderent, medium corpus indicat. Ea namque præponderant, quæ secum traxerit corpus. Sic enim est corpus nostrum inter spiritum, cui servire debet, & carnalia desideria, quæ militant adversus animam, sive potestates renebrarum; ac si vacca sit inter raptorem & rusticum constituta. Quicquid ille minetur, quicquid intendat; si vaccam non duxerit, rusticus vicit. Sic, quantumcunque sæviat malignus, quantumcunque prava desideria crucient; si vas suum sibi vendicat anima, vicisse credenda est; ut, quemadmodum ait Apostolus, non regnet peccatum in nostro mortali corpore: sed, sicut exhibuimus membra nostra, servire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibeamus, servire justitiæ in sanctificationem.*

- Haud facilè absistit: tempestatesque minaces^x
 Contemplans^y nimiùm, nullus metet omnibus horis.
 5. Ignoras veluti, quali huc, quali Æolus^y illuc,
 Gaudeat ire viâ^z; qualem sint ossa per artem
 Completi^z constructa uteri: non certius alti
 Patris opus reliquum indocili ratione stupebis;
 Singula qui creat hæc miranda atque omnia solus^a.
 6. Matutinus agri fulcis tua larga recondes
 Semina; tam mentis bona, quàm telluris opimæ:
 Nec tua fida manus se vespertina labori
 Subducatur^b. nescitur adhuc, respondeat utrum^c
 Propositis; an, manè fatum id; num rectius^a isthoc^c,
 Vespere quod sparsum: sin fortunæ utroque,
 Æquè hōc, atque illo; divini gloria ruris
 Tantò major erit.
 7. Lucis præsentia, dulcis^e:
 Namque bonum est oculis, Phœbeo lumine pasci^f.
 Ast felix verè, patefacto in Numine Solem
 8. Purpureum^g cernens! quo tum is lætabitur uno,
 Ca-

(x) *Conf. Pr. XX, 4. XXII, 13.* [y] *V, 7. r. VIII, 5. l. Pr. II, 8.* [y] *I, 5. 14. VIII, 8. u. X, 4. XII, 7.* [z] *X, 3. XII, 5. Pr. I, 15. e.* [z] *conf. IV, 6. k prius. IX, 3. m.* [a] *I, 13. f. III, 11. m. VII, 13. e. VIII, 16, 17. p. conf. Pr. XIV, 31. XVII, 5. XXII, 2.* [b] *VII, 18. b. X, 14, 15.* [c] *II, 3. VI, 5.* [d] *conf. II, 21. c. X, 10. x.* [e] *V, 11. a. Pr. XV, 30. m.* [f] *VI, 5. VII, 11. VIII, 1. z.* [g] *III, 12. p.*

Casibus in cunctis, longos impunè per annos,
 Degere si multos liceat: non immemor ^b atræ
 Noctis, & in tenebris ⁱ, quàm par sit, quæque serena
 Tempora temperie lustrari; ut oberret ^k eorum,
 Quæ veniunt, species evanida, tecta sub umbris.

9. Nam quis te, juvenum præfidentissime! (talis
 Quisquis es) ætatem falsa ^l inter gaudia jussit
 Ducere? quin gaude, solitum tibi: plena juvenus ^m
 Jucundi tua sit! Nempe, immaturius ævum,
 Luciferi quosvis ortûs afflare vigorem
 Rore bono ⁿ, ut sentit; radiis sic vivere Verbi
 Cor ^o, sine: cordis iter si semita recta, sequaci
 Vade animo, & quò fert faciem conspectus honesti.
 Sic age, sic, juvenis! sed tantùm hoc denique pacto
 Liber age, ut tu imis, res est non vana, medullis
 Inscriptum teneas ^p; quòd te super omnibus istis
 Justum in judicium ^q vocet altâ voce JEHOVA;

Et

(h) I, 11. x. II, 16. XII, 1. (i) V, 16. r. (k) I, 11. x. (l) 10. conf. IX, 4. q.
 XII, 1. Pr. XX, 29. (m) II, 1. & c. (n) IV, 13. f. VII, 1. r. (o) Pr. VII, 3.
 XV, 13. XVII, 22. (p) I, 13. b. (q) II, 10. VI, 9. Pr. IV, 25. Gal. V, 25.
 (r) II, 25. III, 12. 22. VIII, 15. g.
 (s) III, 17. VIII, 5. o. XII, 14. ubi notatis add. AMBROSIIUS, ex-
 hort. ad Virg. Attende ergò tu præcipuè, Fili! attende tibi, ut & tu la-
 teris in juventute tuâ; cui dicit Scriptura: Latere adolescens in juven-
 tute tuâ! Non unius tibi dicit tempus ætatis. Est quasi quidam flos vitæ,
 bonorumq; ætas operum, de qua scriptum est: Renovabitur, sicut aquilæ,

Et dictis super, & factis; super omnibus istis
 Motibus, internis, externis; sintne supernæ
 Indolis, an Stygiæ fuerint incendia flammæ.
 10. Ergò, Dei ut dignis adolescat Gratia tecum
 Auxiliis, seclude tuis à sensibus iram,
 Invidiæ stimulos, infensi Dæmonis arma:
 Pelle " voluptates, impuras atque feroces,
 Carne tuâ; tanquam æterni mala semina luctûs.
 Insanæ quid enim juvat indulgere juventæ?
 Auroræ pennis cita præterit. irrita fallunt,
 Talia non solùm, verùm & præcordia diro
 Vulnere discerpunt. Sectare ô gaudia pura:
 Dumque licet, tua, fac, in verius orsa reflectas!

CAPUT DUODECIMUM.

*Denique impenditur hoc caput totum Epilogo; & quidem præscripto Evangelicæ
 hilaritatis affectui, [signo fidei, ut victoriæ de mundo, seu vanitate,
 1. Job. V, 4.] redigendo in justum ordinem. Unde satis intelligitur, quàm
 integrè ac castè Salomo, post actam pœnitentiam; atque adeò, quàm verè
 & sapienter doceat, vanitatem vincendam expedito rerum usu ita esse, ut
 tranquillitas animi, seu lætitia, freno timoris DEI, meditandæq; mortali-
 tatis*

juventus tua. Et oblectet, inquit, te cor tuum in diebus adolescen-
 tiæ tuæ; & ambula in via cordis tui sine maculâ, & in aspectu ocu-
 lorum tuorum, & non in audaciâ oculorum tuorum: in aspectu ubique spi-
 rituali, non audaciâ seculari. Et scito, quòd super hæc omnia addu-
 cet te Deus in iudicium. Et repelle iram à corde tuo, & amove ne-
 quitiam à carne tuâ. (t) I, 18. u, V, 16. s. VII, 3. 9. n. (u) Pr. XIV,
 16. XXII, 3. XXVI, 17. (x) sup. 9. (y) De vanitate, I, 2, e. 18. y.

tatis & futuri iudicii, id quod jam tum à Patre didicerat, Ps. XXXIX, 6. XC, 13. temperetur. Quum verò nihil corruptæ indolis humane sit magis proprium, quàm novissimorum memoriam prætermittere; cuius mali non immemor David, tantopere istam reminiscentiâ à DEO ipso flagitârat: idcirco, dâce Spiritu S. admonitus, quòd cum precibus sit conjungenda assidua meditatio; inspiratâ hic, subministrat incomparabilem tristiorum senectutis idearum hypotyposin; quâ religiose & firmiter menti infixâ, homines adhuc vegeti membrorum omnem abusum detestentur. 1.--7. Quem admodum Apostolus atrocissimam peccati originalis efficacitatem exhibet Rom III, 10.--18. Ne autem isthec etiâ representatio adservetur negligentiùs; Ecclesiast's, parte posteriôrè, addit excitatam conclusionem, 8.--14. Applicanda omnia, velut stimuli, ad vanitatem exterminandam; ut docendo, pariter obsequendo: non quarenda multa; quæ distrahant, aluntq; vanitatem magis, quàm veritatem: veritas, simplex, quæ Christi est, multùm exercenda atque unicè; consistens in Dei cultu, referendo ad iudicium extremum rebus omnibus.

EJa age, læta dies circumfluat undique floris,
 Germina prima tui, Superûm dulcedine tantâ
 Mentem animumq; rigans, ut te sine fine *Creantes*
 Possideant, *Genitor*, *Verbumq;* & *Spiritus*; alinam
 Fundantes pacem, memoriq; in corde manentes.
 In DOMINO lætare tuo! fixumq; repone

Rr

Visce-

PARALLELISMUS CAPITIS XII.

(y) Aug. VARENIUS, in h. l. Noli florem juventutis Diabolo consecrare, & fecem Senectutis DEO reservare. (z) Conf. V, 7. q. post. vid. GLASSIUS, Philol. S. l. III. tr. I. can. 24. & 25. de nomine Elobim. conf. & Ps. LXXXII, 6. CXLIX, 2. Job. XXXIV, 10. Es. LIV, 5. Gen. I, 1.--26. A. Varen. Alius creandi, de DEO vero predicatur in numero plurali; ut sint Elobim creantes, tres persone, quæ sunt DEUS CREATOR. (a) I, II, x, II, 16. n. IX, 5. 15. XI, 8.

Visceribus Fidei cultum multò antè, molesti
 Quàm^b soles veniant^c, curru accelerante vehentes^c
 Mille mala^d annorum; quibus incumbantibus, æger
 Suspirabis: in his reliqua est mihi nulla voluptas^e!
 Proinde sit una super requies^e; penetralibus imis
 Quæ nunc tecum habitat, quæ duret tempore in omni:
 Certa, mori in summo te Numine, certa futuri.

2. Hinc JOVAM primi venereris honoribus ævi
 Pergratis; dum cernis adhuc^b, constare sereno
 Cuncta polo: radians dum Sol cum luce diurnâ,
 Lunaque cum stellis pulchrè fulgentibus, obstant
 Invisis tenebris^f; necdum, per mutua, cœlo
 Succedunt pluvio nubes^g pluvialibus Austris.

3. Nam mox tempus^b erit, seræ cùm ad fortia vires,
 Corporeæque domûs custodesⁱ, brachia, fractâ
 Mole vacillabunt; nec stabunt robore^k firmo^l
 Arma virique pedum, crurumque; ubi, debita
 membris,

Ossa

(b) 2. 6. Pr. VIII, 26. (c) VIII, 14. (d) I, 13. e. (e) inf. 10. III, 1. r. (f) 3. o. V, 16. r. (g) XI, 3, 4. (h) conf. II, 3. k prius. Pr. VIII, 30. ATHANASIUS, Synops. Script. S. I. 15. Salom^o, universa transcendens, hortatur, ut æternorum memoriam servemus; & sciamus, futurum aliquando, ut mundus hic præsens finiatur, cùm dicit: In die, quâ commovebuntur custodes domûs, & nutabunt viri potentes, & molentes otia buntur. &c. (i) V, 7. r. (k) Pr. XII, 4. s. conf. VI, 12. VII, 14, 15. XX, 29. (l) L, 15. i. VII, 13. e. post.

Ossa, suum sensim amittent nervosa tenorem:
 Cessabuntque molæ; quoniam rarefcere^m dentes
 Occipient, cum aliis supraque infraque molares;
 Quique, fenestrarumⁿ propriis splendoribus usi,
 Omnia rimari poterant, nigrescere circum
 Omnia tunc, oculi, sensu torpente stupebunt.

4. Tum quoque vela^r oris, plateas spectantia, claudent^r
 Facundas taciturna fores^r; lugentia presum^r
 Tritus seu linguæ sonitum, qui surget inert
 Voce avis^r; ac cantus suavissima quæque jacebunt^x
5. Pignora. tum ex alto^r strepitus, formidine falsa,
 Auriculas lædent; iter^z & terroribus atris
 Horrebit: pariter florebit amygdalus, albi
 Canitie capitis; seseque, onerata locusta,
 Intra humeros curvabit inops; aberitque^a cupido.
 Nimirum, hinc discedit^b homo; demigrat eundo
 Ad sedes sibi mansuras: en, cominus, cheu!
 Tristi circuitu planctum^d per strata^e cientes!

Rr 2

6. Quod

(m) V. 11. IX, 14. conf. Pr. VI, 10. a. XIII, 11. (n) conf. Pr. VII, 6. (o) sup.
 2. f. (p) Pr. VIII, 34. XXVI, 14. (q) 5. Pr. VII, 8. Cant. III, 2. (r) conf.
 Pr. XXVII, 15. (s) X, 6. g. Pr. XVI, 18. XXIX, 23. (t) sup. 3. u. (u) IX,
 12. s. Seb. SCHMID. evadet in vocem avicule. (x) Pr. II, 18. XII, 25. g.
 (y) V, 7. q. (z) X, 3. m. GEIERUS hinc commendat Hieronymi pa-
 raphrasin: ardua ingredi non valebunt, & lassis poplitibus ac trementi vestigio,
 etiam in plano itinere, fluctuantes, offensam gressuum formidabunt. (a) conf.
 Pr. XV, 22. 9. (b) I, 4. h. (c) I, 6. n. prius. (d) sup. 4. q. (e) III, 4.

6. Quod reputans, cor omne Patri tu redde! prius-
quam ^f

Funiculus, vitam retinens, argenteus ^g, arctis
Nexibus exciderit ^h; fons & dediscat, in auro ⁱ
Currere ^k sanguineo: ne, quum exantlaverit haustûs
Urna citò ad scatebram, molimine victa fatiscat ^l;
Nec circa puteum rota se contriverit ^m usu.

7. Pulveris ⁿ, antè, hujus quàm dilabatur arena
In terram, ut fuerat ^o, limumque; & Spiritus ^p, alis
Quàm repetat ^q JOVAM, primus qui condidit ^r ipsum.

8. Mundi ô quæ nugæ! tantum est in rebus inane,
Omnibus! ah! totum, quod in orbe, molestia vana:
Excepto, quicquid curarum æterna requirit.

9. Vox oratoris ^s sic personat; ampliùs ^t addens:

Una

(f) 1, 2. b. (g) II, 8. conf. Pr. X, 29. (h) VII, 23, 24. q. (i) II, 8. conf. Cant. V, 11. (k) IX, 11. (l) Pr. VI, 15. (m) Esa. XLII, 4. (n) Gen. II, 7. XVIII, 28. (o) V, 14, 15. (p) I, 5, 14. III, 22. p. VIII, 8. X, 4. XI, 5. Pr. XV, 4. XVII, 22. (q) conf. Philipp. I, 23. 2. Tim. IV, 6. (r) inf. II, IX, 9, 11. AUGUSTINUS, de Genesi ad litteram: l. X. c. 9. Hoc testimonio sanè satis admonemur, ex nihilo Deum fecisse animam, quam primo homini dedit; non ex aliquâ jam factâ creaturâ, sicut corpus ex terrâ: & ideo, cum redit, non habet, quò redeat, nisi ad autorem, qui dedit. (s) I, 2. c. HIERONYMUS, in h. l. Post descriptionem interitûs humani, pulchrè exordium libri sui repetens, ait: Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, omnia vanitas! Quum enim cunctius mortalium labor, de quo in toto volumine disputatum est, huc perveniat, ut vertatur pulvis in terram suam, & anima illuc redeat, unde sumta est; magne vanitatis est, in hoc seculo laborare, & nihil profutura conquirere. (t) 10. I, 1. b. (u) 12. II, 15. L.

Una salus restat, superis sperare salutem
 In tectis: ibi, fas, humana resurgere regna!
 Hæc spes, hæc nobis superest! Ita quippe Sacerdos
 Non modò erat vani ac veri discrimine pollens;
 Verùm etiam populum scita intemerata docebat:
 Aurem arrexerat enim, interiùs scrutatus; & altè
 Investigavit sapientum^x effata, redacta^y
 Ordinis in seriem; proverbialia^z multa relinquens.

10. Idem Mysta^t, sequens morum vestigia mira;
 Commoda signa illis, ac respondentia rerum
 Ponderibus, simul & quæ jucundissima^a fatu,
 Sollicito studii indagans^b invenit^c amore.

His itaque in chartis calamo pulcherrima recti^d
 Pingitur, & legitur natura; fidelia verba:

11. Verba sacerdotum Sophies^e. quæ, sicut acuti,

Rr 3

Sunt

(x) 11. II, 13. f. (y) I, 15. k. (z) conf. Pr. I, 1. 6. o. HIERON. Proverbia, non hoc sonare, quod scriptum est, etiam in Evangeliiis edocemur; quòd DOMINUS populo in parabolis & proverbiiis sit loquutus, secretò autem Apostolis dissolverit ea. Ex quo manifestum est, & Proverbiorum librum non, ut simplices arbitrantur, patentia præcepta; sed, quasi in terrâ aurum, in nuce nucleus, in hirsutis castaneorum operculis absconditus fructus inquiretur, ita in eis divinum sensum altius perscrutandum. (a) III, 1. t. (b) 15. y. III, 6. VII, 25. a. Prov. XXVIII, 5. (c) III, 11. VII, 14. m. conf. Prov. XV, 14. (d) VII, 29. 11. Pr. II, 13. 21. IV, 11. indoles recti, [rectitudo] veritas, opponitur vanitati, ut Prov. XI, 18. XXXI, 30. (e) sup. 2. x.

Sunt, stimuli s; & tanquam clavorum spicula, inhærent
 Dente suo in nervis animorum infixæ tenaci.
 Prædita b judiciis, collectis: sed, data ab uno k
 Pastorum Domino; cœlum spirantia dicta.

12. Nec tamen (esto memor; *Hi!*! cùm talia fidus
 Scri-

(f) HIERONYMUS, Notandum est, quòd dicantur verba sapientum
 pungere, non palpare; nec molli manu attrahere lasciviam, sed errantibus
 & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infligere. Si cuius igitur sermo non
 pungit, sed oblectationem facit audientibus; iste non est sermo sapiens. Verba
 quippe sapientum, ut stimuli. Quæ, quoniam ad Conversionem provocant
 delinquentem, & firma sunt; & a concilio sanctorum data, atque ab uno
 pastore concessa, & solida radice fundata sunt. Hoc stimulo, nec
 dum Paulum, sed adhuc Saulum, puto in via confossum erroris, au-
 disse: Durum tibi est, calcitrare contra stimulum Dei. (g) III,
 2. x. (h) V, 10. 12. g. (i) sup. 7. I, 13 II, 20, 21. 26. V, 17, 18 IX. 9.
 (k) Hieronymus, quod modo asseruit de naturâ Proverbiorum, sub
 exemplo unius Pastoris, & diversorum fugiendorum, explicat se-
 quentibus. Salvator, omnium retrò sanctorum vocibus proph. tatus, ait:
 In capitulo libri scriptum est de me. Juxta hunc igitur sensum, arbitror
 præceptum, ne plures libri fiant. Quicquid enim dixeris, si ad Eum refe-
 ratur, qui in principio erat apud Deum, & Deus erat verbum; unum volu-
 men est, & innumerabiles libri una Lex, unum Evangelium, nominantur.
 Quòd si diversa & discrepantia disputaveris, & curiositate nimia huc atque
 illuc animum diduxeris; etiam, in uno libro, multi libri sunt. Unde dictum
 est; Ex multiloquio non effugies peccatum. Talibus igitur libris non est
 finis. Bonum enim omne, & veritas, certo fine, concluditur: malitia verò
 atque mendacium, sine fine sunt. Et quantò plus requiruntur, tantò major
 eorum series nascitur. Hæc in re studium atq; meditatio labor est carnis. Car-
 nis, inquam; non spiritus. Habet siquidem & spiritus laborem suum, juxta
 illud, quod ait Apostolus: Plus autem illis omnibus laboravi: non autem
 ego, sed gratia Dei, quæ mecum est. Et Salvator; Laboravi clamans.
 (l) IV, 13. (m) conf. Pr, IV, 20. XIX, 27. XXIII, 15. 19. 26. XXIV, 13.

Scripta recognoscis crebrò) nihil improbus usus
 Quorumcunque^k; librosque edendi cruda libido,
 Justum exosa modumⁿ; simulacraque legis adaucta,
 Officiunt: nocet^o ipsa, nimis vaga^p, lectio carni^k.
 Summa^q, omnis moniti & doctrinæ, corrigat una
 Omne, quod audimus: tu religionē beatā
 Æternū reverere^r Deum; divinaque jussū,
 Ceu custos rigidus, sēva! Lex insidet ista
 Cuique hominum: nec non invitum hæc cura re-
 mordet.

14. Namq; opus^r haud fuerit tandem, quod conscius, orbis
 Terrarum iudex, producere parcat in acre
 Examen: neque res in eo sub nocte filebit
 Abdita^s; seu laudem referat, seu^t damna reportet.

Chri-

XXVII, II. XXXI, 2. (n) II, 15. III, II. o. IV, 8. 16. VII, 9, X, 13. (o) I, 8. 18. (p) II, 16. p. (q) Secundum antecedentia Hieronymiana; in numeris commentis, quibus non finis, opponitur hæc summa veritatis, tanquam finis unicus, verus, bonus. conf. III, II. VII, 2. i. Tim. I, 5. GEIERUS. succincla dictorum dicendorumq; recapitulatio, in quam omnes nostræ meditationes merito debent ultimò desinere; quæ etiam ultimus actionum ac dictorum debent esse scopus. (r) V, 5. Pr. I, 7. p. III, 7, 8. (s) III, 12. r. VII, 20. conf. AUGUSTINUS, de Civit. Dei l. XX, c. 3. (t) conf. Act. XVII, 27, 28. (u) II, II. x. (x) III, II. n. conf. de GERHARDI Harmon. Evang. in Matth. XXVIII, 20. p. 2243. 2251. (y) III, II. n. (z) V, II. b. XI, 3. A. Varen. Atque ita, sanctissimo & persevero fulmine iudicii novissimi, desinit KOHELETH: propter quod, ultimo versui jam lecto penultimum novâ lectione superaddi, voluerunt vete-

Christicola, vobis nunc parcite! ludicra vestro
 Tot vidisse bono Salomonem, agnoscite cauti.
 Gratia sola Dei stabit: modò vanum & inane^z
 Sunt alia. ah! fugite id, fugite id, pueri atque puellæ:
 Vosque viri, atque senes! viridi latet anguis in herbâ.
 Conspicitis finem^z! Quæ fors abludit ab illo,
 Vana est, & furias nutrit sine fine dolorum.

Jamque, triumphatis nugis; in vota precesque
 An cessas, *Lector*? cessas? neque enim ipse valebis,
 Intra animum per te vincere ac vincere monstra^z.

res Judæi. Conf. AUGUSTINUS, suprâ VIII, 14. ATHANASIUS,
 Orat II. contra Arianos. Salomo dicit: Omnia, quæ facta sunt, addu-
 cet Deus in judicium, in omnibus dispiciens, quid boni aut mali sit. Qua-
 propter si factitium quiddam est verbum, ducetur & ipsum nostro more in ju-
 dicium. Et ubi tandem judicium, si ipse judex in reatu futurus sit? aut, quis
 justis benedictiones; aut quis iis, qui digni sunt, meritis penas retribuet; cum
 Dominus, ut unus nostrum, una cum reliquis ad judicium sistatur? aut, cui
 legi legislator subjiçetur? Rerum enim creaturarum est, ut judicentur, benedi-
 cantur à Filio, & præmiis condignis afficiantur. Timete igitur judicem, &
 credite Salomoni. Si enim omne, quod factum est, adducet Deus in judicium;
 & Filius non est ex numero eorum, qui judicandi sunt, sed potius omnium re-
 rum creaturarum judex; qui, quæso, non clarius sole patuerit, Filium rem facti-
 tiam non esse, sed Patris Verbum, in quo omnia fiunt, & judicantur? (z)
 Idem, Synops. Script. S. l. 15. Ecclesiastes, cum, quæ finem mundi subse-
 quuntur, ita exponit; ostendit, quod illud; Vanitas vanitatum! non ad
 hoc dixerit, ut creaturam criminaretur; sed, ut æterna contemplatus, rerum
 temporalium desiderium, admoneret, esse vanitatem. Et, ubi judicium futu-
 rum esse docet, innuit; fore resurrectionem mortuorum, & actorum retribu-
 tionem. conf. I, 18. y. (z) sup. 12, q. (z) conf. Pr. VI, 13, 19, 24. XVIII, 1.

VERI-